

DIE EFFEK VAN MULTIKULTURELE KOMMUNIKASIE TYDENS PUBLIEKE DEELNAME

L.H. du Toit

**Werkstuk ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes
vir die graad Magister in Stads- en Streekbepanning
aan die Universiteit van Stellenbosch**

**Studieleier: Prof. C. Tod Welch
Desember 2000**

Verklaring

Ek, die ondergetekende verklaar hiermee dat die werk in hierdie werkstuk vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê is nie.

Summary

South Africa has a long history of social and physical segregation, which is also reflected in issues pertaining to the discipline of planning. In the past Apartheid policy and laws could be blamed for this, but today difficulties in uniting the different cultures and in addressing everyone's needs still exist. To date, the planning discipline has adopted a Western European top down approach, largely ignoring the fact that the country comprises a number of different cultures with different needs. In terms of a wide range of legislation, notably the Constitution of 1996, South Africans are bound to address and accommodate this diversity.

Public participation is seen as a way to address these problems, as a result of which a number of different laws and regulations pertaining to procedures broaden the extent of public participation. Despite this, there is little visible evidence that the diversity of participants has any real influence on planning processes or their end results. Public workshops and seminars are frequently criticised because they are time-consuming and because participants have different agendas. Although a good deal of research has been done on the streamlining of procedures, not much attention has been given to the communication process and the nature of constructive dialogue. It follows that a significant part of confusion could be attributed to a lack of mutual understanding during the communication process and to faulty decoding or interpretation of message content.

In this study project research was undertaken on the different aspects of communication and the effect of it on interpretation. It was found in a case study of the Stellenbosch Integrated Development Program (IDP), that disruption often occurred due to differences in multicultural communication. Solutions, as presented by the participants and other writers, are offered and discussed.

Opsomming

Suid-Afrika het 'n lang geskiedenis van sosiale en fisiese segregasie, wat ook in die beplanningsdisipline waarneembaar is. In die verlede kon blaam gelê word op apartheidsbeleid en wetgewing, maar daar is tans nog steeds probleme om die verskillende kultuurgroepe te verenig en om almal se behoeftes aan te spreek. Tot op hede is daar 'n sterk Westers-Europese benadering gevolg, wat die feit ignoreer dat die land saamgestel is uit verskillende kulture met verskillende behoeftes. In terme van 'n wye reeks wetgewing, veral die Grondwet van 1996, word Suid-Afrikaners verplig om hierdie diversiteit aan te spreek en te akkommodeer.

Publieke deelname word gesien as 'n manier om hierdie probleme aan te spreek, soos aanbeveel deur wetgewing. Ten spyte hiervan, is daar min sigbare bewyse dat die diversiteit van deelnemers wel enige invloed op die beplanningsproses of die eindresultate het. Publieke werksinkels en seminare word gekritiseer omdat dit so tydrowend is en omdat deelnemers opdaag met verskillende agendas. Baie navorsing is reeds gedoen om die prosedure meer vaartbelyn te maak, maar min aandag is gegee aan die kommunikasieproses en die aard van konstruktiewe dialoog. Hier word aangevoer dat 'n groot gedeelte van die verwarring toegeskryf kan word aan 'n gebrek aan gesamentlike begrip tydens die kommunikasieproses en aan verkeerdelike dekodering van die boodskap se inhoud.

In die studie is navorsing gedoen oor die verskillende aspekte van kommunikasie en die effek daarvan op interpretasie. Daar is gevind tydens 'n gevallestudie van die Stellenbosch Geïntegreerde Ontwikkelingsprogram (GOP) dat ontwigting voorkom as gevolg van verskille in multikulturele kommunikasie. Oplossings word aangebied en bespreek soos voorgestel deur sommige van die deelnemers en ander skrywers.

The financial assistance of the National Research Foundation (NRF) towards this research is hereby acknowledged. Opinions expressed and conclusions arrived at, are those of the author and are not necessarily to be attributed to the National Research Foundation.

Inhoudsopgawe

Hoofstuk 1: Inleiding.....	1
1.1 Probleemstelling.....	1
1.2 Doelstelling.....	4
1.3 Metode.....	4
Hoofstuk 2: Teoretiese Onderbou	6
2.1 Kultuur as beplanningsverskynsel.....	6
Modernisme.....	7
Post-Modernisme.....	7
<i>Kultuur gesien as teks.....</i>	<i>8</i>
2.2 Publieke Deelname as deel van die beplanningsproses.....	10
Hoofstuk 3: Beleid	13
3.1 Inleiding.....	13
3.2 Nasionale Program: Heropbou en Ontwikkelingsprogram (HOP).....	14
3.3 Nasionale wetgewing.....	15
3.3.1 Die Grondwet (1996).....	15
3.3.2 Wet op Ontwikkelingsfasilitering, No. 67 van 1995	17
3.3.3 Behuisingswet (No. 107 van 1997)	18
3.3.4 Bespreking van die Wet op die Nasionale Erfenisraad 1999	19
3.4 Provinsiale Wetgewing.....	21
3.4.1 Wes-Kaapse Wet op Beplanning en Ontwikkeling, No.7 van 1999	21
3.5 Wet op Plaaslike Regering	22
3.5.1 Wet op Plaaslike Regering: Munisipale Strukture, No 117 van 1998.....	22
3.6 Opsommend.....	23
Hoofstuk 4: Kulturele Diversiteit.....	25
4.1 Inleiding.....	25
4.2 Kultuur met betrekking tot volhoubare beplanning.....	26
4.3 Multikulturele demokrasie.....	28
4.4 Kultuur as beplanningshulpbron.....	29
4.4.1 Tradisionele kennis.....	29
4.4.2 Tradisionle Afrika Filosofie	29
4.4.3 Eenheid in diversiteit.....	32
4.4.4 Integrasie van kultuur in die beplanningsproses.....	32
4.5 Opsommend.....	37
Hoofstuk 5: Publieke Deelname	38
5.1 Inleiding.....	38
5.2 Publieke Vergaderings.....	39
5.2.1 Verteenwoordiging by Publieke Vergaderings.....	41
5.3 GOP as kreatiewe, dinamiese stelsel	42
5.3.1 Persoonlike visie.....	43
5.3.2 Gedeelde visie.....	43
5.3.3 Kognitiewe Modelle.....	44
5.3.4 Sisteem Benadering.....	44
5.3.5 Spanleer.....	44
5.4 Bemagtiging.....	46

5.5 Opsommend.....	51
Hoofstuk 6: Kommunikasie	53
6.1 Inleiding.....	53
6.2 Elemente van Kommunikasie.....	54
6.2.1 Respek.....	56
6.2.2 Konteks.....	57
6.2.3 Taal.....	58
6.2.4 Nie- verbale kommunikasie	61
6.2.5 Kognitiewe Modelle.....	64
6.3 Dekodering en Enkodering.....	66
6.4 Opsommend.....	68
Hoofstuk 7: Gevallestudie: Stellenbosch publieke deelname in GOP	69
7.1 Inleiding.....	69
7.2 Verloop van Stellenbosch se publieke deelname proses	70
7.3 Verteenwoordiging.....	71
7.4 Onderbreking.....	72
7.4.1 Diverse deelname	73
7.4.2 Nie-verbale Kodes	73
7.4.3 Taal.....	74
7.4.4 Konteks.....	76
7.4.5 Kognitiewe Modelle.....	78
7.4.6 Kultuur van armoede.....	80
7.4.7 Die Fasiliteerder	81
7.5 Relevansie van publieke deelname tot GOP.....	82
7.5.1 Voordeel vir Munisipaliteite.....	82
7.5.2 Bemagtiging.....	83
7.6 Opsommend.....	84
Hoofstuk 8: Aanbevelings	85
8.1 Inleiding.....	85
8.2 Onderbreking.....	85
8.2.1 Verteenwoordiging.....	85
8.2.2 Nie-verbale Kommunikasie	86
8.2.3 Taal.....	87
8.2.4 Konteks.....	88
8.2.5 Kognitiewe Modelle.....	90
8.2.6 Kultuur van Armoede	91
8.2.7 Die Fasiliteerder	92
8.3 Opsommend.....	93
➤ 8.4 Gevolgtrekking.....	94

Bylaes

Lys van Tabele

Tabel 1. Verskille tussen Modernisme en post-modernisme	7

Lys van Figure

Figuur 1. Kultuurweb	34
Figuur 2. GOP as kreatiewe en dinamiese stelsel.	42
Figuur 3. Leer van deelname	48
Figuur 4. Invloed van deelname op tevredenheid en produktiwiteit	50
Figuur 5. Komponente van Kommunikasie	55
Figuur 6. Verspreiding van deelnemers uit GOP-proses	72
Figuur 7. Armoede Verspreiding	80
Figuur 8. Voorstelling van die Munisipaliteit as leerorganisasie	81

Lys van Akronieme

GOP:	Geïntegreerde ontwikkelingsprogram
GOR:	Geïntegreerde ontwikkelingsraamwerk

Hoofstuk 1

Inleiding

1.1 Probleemstelling

Suid-Afrika het 'n lang geskiedenis van sosiale en fisiese segregasie, wat ook waarneembaar is in die beplanningsdisipline. Tot onlangs toe is 'n oorwegend Westerse benadering tot beplanning gevolg. Die probleem is egter dat die land kultureel divers saamgestel is en hierdie stelsel nie almal se behoeftes aanspreek nie. Baie individue en gemeenskappe ervaar sosiale probleme, soos byvoorbeeld drankprobleme en selfmoord. Een van die belangrikste redes vir hierdie verskynsels is die vervreemding en isolering van die individu in die stad. Nie alleenlik is mense verwyderd van hulle bekende omgewing en verwante nie, maar ook hulle beboude omgewing in die stad is ver verwyderd van hulle bekende landelike omstandighede. 'n Oplossing vir hierdie probleem is om mense te bemagtig in hulle nuwe omgewing en om hulle deel te maak van die beplanningsproses.

Wette, en veral die Grondwet van 1996, maak wel voorsiening vir die aanspreek van diversiteit. Publieke deelname word gesien as 'n manier om hierdie probleme aan te spreek en word gestel as 'n voorvereiste vir goedkeuring van projekte in verskeie wette en ordonnansies. Hoewel publieke deelname aangemoedig word, is daar min sigbare bewyse van die diversiteit van deelnemers in die beplanningsproses of die eindresultaat. Die enigste areas waar sekere gemeenskaplike behoeftes van groepe wel aangespreek word en sigbaar is, is in plakkerskampe (Andrew *et al* 1972). 'n Voorbeeld hiervan is verwante wat hulle huise sò oriënteer dat hulle binne bereik van mekaar is. Deur ook hierdie behoeftes reeds in die begin van die formele beplanningsproses te inkorporeer, sal dit baie probleme na implementasie uitskakel.

Een van die grootste gevolge van apartheid is dat baie mense nog steeds magteloos voel, en dat hulle geen reg het om beheer te neem oor hulle lewens en omgewing nie (Bond 1998). Dit neem baie tyd, organisering en geld vir gemeenskappe om genoeg selfvertroue, ondervinding en kapasiteit op te bou om beheer oor hul lewens te neem. Behalwe vir magteloosheid, is onbetrokkenheid ook 'n belangrike rede hoekom baie projekte nie volhoubaar is nie (Schmidt 1998). Aangesien mense nie genader is oor wat hulle van 'n projek verlang nie, voel hulle dus ook nie verplig om dit te onderhou of te volhou nie. In die verlede, en soms selfs nou nog, word daar namens mense besluite geneem. Dit veroorsaak dat daar strukture gebou word wat teenstrydig is met die inwoners se lewenstyle en kultuur. Na verloop van tyd gebeur dit dus dat projekte misluk en geboue leeg staan.

Beplanners is onder andere veronderstel om op te tree as fasiliteerders, wat moet poog om versoenbare oplossings te vind vir mense van verskillende kulturele agtergronde met verskillende behoeftes. 'n Groot gedeelte van beplanning behoort daarom kommunikasie met belange groepe in te sluit, om sodoende 'n "bottom-up" benadering tot beplanning te verseker. Die idee is om deur middel van desentralisering van die beplanningsproses die omgewing meer gebruikersgeoriënteerd te maak. Tydens werksinkels en seminare word dit egter dikwels genoem dat hierdie byeenkomste baie tydrowend is en dat van die deelnemers met verskuilde agendas opdaag. Fasiliteerders is dus soms negatief ingestel teenoor die vergaderings en blameer die gemeenskap vir hul apatie en vir die feit dat hulle onredelike visies en missies stel. Baie navorsing is reeds op hierdie stadium gedoen oor hoe om beplanningsprosedure meer vaartbelyn te maak, maar om een of ander rede is daar tot dusver min aandag gegee aan die kommunikasie proses en die aard van konstruktiewe dialoog, byvoorbeeld die wedersydse uitruiling van sienings en idees. 'n Groot deel van die verwarring

kan toegeskryf word aan die gebrek van gesamentlike begrip tydens die kommunikasieproses en aan verkeerdelike dekodering of interpretasie van die inhoud van die boodskap. Sommige van hierdie vergaderings eindig in pandemonium. Mense skree op mekaar of storm halfpad deur die vergaderings weg. Verskeie redes kan aangevoer word vir dit wat gebeur, maar dit kan waarskynlik toegeskryf word aan die feit dat deelnemers mekaar nie verstaan nie en dat hulle nie weet hoe om konfliktsituasies te hanteer nie.

Verskillende kulture het verskillende kommunikasiestyle. Nie alleenlik is taal 'n probleem nie, maar ook die manier waarop konsepte uitgedruk en geïnterpreteer word deur ander. Mense se aksies word beheer deur kognitiewe modelle, wat aanleiding gee tot sekere aannames wanneer daar kontaksituasies is. Veral in Afrika-kulture is kommunikasie nie soseer net mondeling nie, maar vind ook plaas deur te sien en te doen. Baie kommunikasie vind ook plaas deur volksoorlewering en stories aan mekaar te vertel. Dit is daarom te verstane dat dit moeilik is vir verskillende kultuurgroepe om mekaar uit die staanspoor uit te verstaan. Dit is belangrik dat beplanners en ook die publiek geleer moet word dat daar wel verskille bestaan en om mekaar se verskille te akkommodeer. Iets eenvoudig soos liggaamshouding, kan van kritiese belang raak indien dit verkeerd geïnterpreteer word. Dit kan lei tot konflik wat die hele beplanningsproses vir maande kan vertraag. Hier word dus aangevoer dat deur die verskille in kommunikasie en kognitiewe modelle te bestudeer, daar 'n verhoogde vlak van waardering kan ontstaan vir individue se sienings, wat sodoende die hele publieke deelname proses meer betekenisvol, vervullend en koste-effektief sal maak. Buiten vir 'n verhoogde waardering word ook voorgestel dat daar 'n verandering in ingesteldheid teenoor mekaar nodig is, wat bereik kan word deur 'n proses van volgehoue dialoog en aanvaarding. Dialoog en effektiewe kommunikasie is egter ook nodig vir bemagtiging van die gemeenskap om volhoubare beplanning te verseker.

1.2 Doelstelling

Die doel van hierdie studie is om die relevansie van die huidige publieke deelname proses in beplanning te ondersoek in terme van hoe effektief multikulturele kommunikasie plaasvind tydens publieke vergaderings en werksinkels gehou vir die opstel van 'n Geïntegreerde Ontwikkelingsprogram (GOP). Die Stellenbosch-area word as gevallestudie gebruik. Daar word onder andere gekyk na hoe dit dien tot voordeel van beplanning, maar ook hoe dit die gemeenskap bemagtig om hulle self te help.

1.3 Metode

'n Studie van die relevante wetgewing wat verseker dat publieke deelname plaasvind, asook dit wat die beskerming en ontwikkeling van kulturele diversiteit aanmoedig, is gedoen. 'n Studie van ander literatuurbronne is ook gedoen. Dit was nodig om uit te vind tot hoe 'n mate die onderwerp alreeds nagevors is. Hieruit kon afgelei word dat die fokus meestal val op die publieke deelname proses in die algemeen en selde op die waarde van die werklike interaksie tydens die vergaderings. Verskillende fasette van kommunikasie word ontleed om die identifisering van probleme tydens interaksie moontlik te maak. Aangesien die navorser voorstel dat multikulturele kommunikasie een van die grootste probleme is, is die analise van 'n konkrete situasie nodig om hierdie stelling te toets.

Sedert 1997 is verskeie publieke werksinkels aangebied om Stellenbosch se Geïntegreerde Ontwikkelingsplan (GOP) op te stel. Hierdie proses word vereis deur verskeie wetgewing, onder andere die Wes-Kaapse Beplanning- en Ontwikkelingswet (1999), wat nog nie in werking getree het nie. Tydens sommige van hierdie vergaderings is dit waargeneem dat probleme ontstaan as gevolg van die keuse van taal en ook dat konflik situasies voorgekom het as gevolg van kommunikasie verskille. Behalwe vir inligting ingesamel deur middel van

deelnemende waarneming, is daar ook 'n redelik akkurate rekord van die prosedure, asook notules beskikbaar. Dit is dus moontlik om 'n analise te doen oor hoe dikwels vergaderings onderbreek is as gevolg van taal en kulturele verskille. Dit word verder ondersteun deur onderhoude wat gevoer is met persone betrokke in fasilitering en konflikresolusie en vraelyste wat aan die deelnemers uitgestuur is, om die betroubaarheid van die waargenome bevindings te toets.

Hoofstuk 2

Teoretiese Onderbou

2.1 *Kultuur as beplanningsverskynsel*

Die belang van kulturele verskille is 'n onderwerp wat teoreties al baie aandag geniet het, maar waaraan daar selde praktiese toepassingswaarde vergun is. Belangstelling in die onderwerp gaan gepaard met die ontstaan van post-modernisme en post-prosessualisme. Veral Ian Hodder (1989:67-70), wat betrokke is in die antropologiese-dissipline, het aanvanklik baie navorsing oor kulturele verskille gedoen. Later is daar egter ook vanuit die post-moderne beplanningsoogpunt gekyk na die effek van kulturele verskille op die beplanningsproses. Dit was nodig aangesien daar besef is dat beplanning in ontwikkelende lande nie op volhoubare wyse plaasvind nie.

Beplanningsteorieë het vanuit 'n modernistiese oogpunt *namens* die mense beplan (Sillitoe 1998a). Hierdie tipe beplanning staan ook dikwels bekend as bloudrukbeplanning. Hiervolgens word daar vooraf 'n plan opgestel, wat tydens die uitvoering daarvan slaafs nagevolg word, om sodoende die beplande doelwitte te bereik. Vir die geslaagdheid daarvan moet daar egter absolute sekerheid wees omtrent die omstandighede en doel daarvan. Daar bestaan 'n duidelike beeld van die probleem en die beplanner het totale beheer daaroor. Daar word geen ruimte gelaat vir variasie nie (Brinkerhoff & Ingle 1989).

Post-Modernisme staan egter hierdie beginsels teë en 'n meer "grass-roots" gefokusde beginsel word gevolg, wat die betrokkenheid, asook die bemagtiging van die gemeenskap aanmoedig. Daar word klem gelê op die plaaslike belange van mense en daar word erkenning

gegee aan die rol van politiek. Daar word besef dat elke nuwe ontwikkeling uniek is. Vir interpretasie om plaas te vind is kontekstualisering dus nodig (Tilley 1993:8-9). Hodder (1989:68-70) omskryf konteks as die totaliteit van relevante dimensies of variasies rondom enige onderwerp. Post-prosessualiste verwerp die prosessualistiese aanwending van sisteem-georiënteerde funksionalisme - wat die rol van die simboliese sisteme en ideologie verwerp het (Buchli 1995:181). Hodder en ander (Little & Shackel 1989; Watson & Fotiadis 1990) glo dat die moderniste (bloudruk-beplanners) die gees uit die kulturele verlede verwyder het, deur die basiese menslikheid van die vervaardigers en gebruikers in die rekord te ignoreer. Dit beteken dat daar te min klem gelê word op die invloed van die individu, geskiedenis en die simboliese en religieuse faktore wat 'n invloed uitoefen op die voorkoms van 'n omgewing. Hodder (1989:68) noem dat die huidige toename in belang van simbole in antropologie te doen kan hê met die wêreldwye vernietiging en die absorpsie van kulture in een eenheid. Daar ontwikkel 'n sensitiwiteit vir spesifieke, unieke eienskappe van kulture en die invloed daarvan op beplanning.

Die verskille met betrekking tot ingesteldheid word saamgevat in Fourie (1996:168) se tabel:

Tabel 1. Verskille tussen modernisme en post-modernisme

Modernisme	Post-Modernisme
Noodsaak	Toeval
Universeel	Relativisme
Kontinuïteit	Diskontinuïteit
Geskiedenis	Genealogie
Samehangende kritiek	Dekonstruksie
Metafisiese totale denke	Opposisie tot metafisiese denke
Polities ideologies progressiewe denke	Wettelose teenstand word gesien as styl.

Volgens die post-prosessualiste word klem gelê op sisteme van betekenis en interpretasie en dit kan lei tot verdere belangstelling in Etno-Argeologie (Buchli 1995:181). Die belang van die bestudering van kultuur lê daarin dat kulturele tradisies 'n verskeidenheid van rolle vervul (Trigger 1991). Dit voorsien leiding waarsonder mense nie in staat is om te funksioneer in die omgewing nie. Dit veroorsaak 'n traagheid om te verander, maar dit voorsien ook die intellektuele materiaal wat getransformeer word soos individue en groepe probeer om eksterne uitdagings te hanteer of om nuwe doelwitte te bereik. Tans word daar nie net 'n traagheid ervaar om te verander nie, maar daar word selfs waargeneem dat sekere gemeenskappe terugval op kulturele tradisionele waardes. Hierdie voorkoms word die Malopo-kompleks genoem. Kulturele tradisies moet dus as net so belangrik beskou word as ekologiese faktore wat menslike gedrag beheer (Coertze 1999).

Kultuur gesien as teks

Materiële kultuur word deur Hodder gesien as 'n teks, met onderliggende simboliek en konteks, wat gedekodeer en gemanipuleer word deur verskillende historiese agente (Buchli 1995:181). Hodder (1989:68-70) bespreek twee aspekte aangaande teks: eerstens dat dit geskryf moet word en tweedens dat dit gelees moet word. Tydens die skryf van 'n teks word daar gebruik gemaak van reëls, strukture en grammatika. Hoewel die teks in die vorm van 'n boek of 'n artikel kan wees, kan dit ook ruimtelike teks of materiële kulturele teks wees. Weer eens word gebruik gemaak van reëls en struktureringsbeginsels om die organisering van aktiwiteite in ruimte en byvoorbeeld die vervaardiging van dorpe, en huise te beskryf. Hodder noem verder dat die skrywer van hierdie vorm van teks 'n sekere doelwit het en dat die produk een of ander sosiale effek behoort te hê. Hy sê dus dat hoewel die reëls gebruik word, word dit gemanipuleer in verhouding tot 'n sosiale doelwit. Die skryf van 'n teks hang dus af van 'n institusionele konteks. Sillitoe (1998a) beklemtoon hierdie punt van dubbelsinnigheid

verder deur dit uit te lig dat die interpreteerder ook onbewustelik 'n mate van verbeelding in sy interpretasie insluit.

Die tweede punt wat Hodder (1989:69) bespreek is die lees van teks en die feit dat daar nie 'n regte manier is om dit te doen nie. Hy sê dat ons dikwels dinge in 'n teks inlees, aangesien die teks self geen betekenis het buite die lees daarvan nie. Kultuur, gesien as teks, moet dus gelees word. 'n Teks is daarom dubbelsinnig en polisemies. Die konteks van die leser of deelnemer in die voorval sal die persoon se lees van die voorval affekteer. Materiële kultuur word dikwels gelees in verskillende kontekste van dit waarin 'n dokument geskryf is. Toegepas in beplanning, sal dit beteken dat die beplanner, wat afkomstig is vanuit 'n ander verwysingsraamwerk, 'n omgewing evalueer volgens sy eie waardes. Die gevolgtrekking wat gemaak word, kan moontlik verskil van dit wat die gemeenskap daarin sien.

Die "lees" van 'n situasie of omgewing is daarom nooit voltooid nie, aangesien die mense wat deel vorm van die konteks verander as gevolg van nuwe ondervindings en die gebruike daarvan kan dus verander. Die konteks waaruit 'n voorkoms gelees word, verander voortdurend. Daar is daarom altyd iets spesifiek tot enige volledige interpretasie van 'n voorval in 'n spesifieke tyd en plek. Dit is nie genoeg om net die variasie in strukturele beginsels, geïmpliseer deur die skryf van 'n voorval, te lees nie. Daar moet ook opgelet word na hoe konteks aangewend is om 'n spesifieke betekenis in 'n spesifieke geval te gee. Om dit te bereik is 'n verbeeldingryke en interpretiewe aktiwiteit. Om die voorval in verhouding te sien met dit in die onmiddellike omgewing sluit magsstrukture en spesiale belange in. Hodder (1989:69) noem dit die hantering van die verhouding tussen struktuur en konteks - wat beide afhanklik is van mag en ook mag genereer.

Teoretiese probleme in verband met kulturele navorsing, word reeds vanaf die sestigerjare waargeneem. Daar word dikwels ook in beplanningsartikels geskryf oor die struikelblokke wat mag en konteks veroorsaak in die beplanningsproses. Magsverskille is dikwels een van die grootste hindernisse vir publieke deelname en is dikwels die rede hoekom sekere groepe se behoeftes glad nie aangespreek of gehoor word nie. Die kulturele konteks waaruit die beplanner afkomstig is, gee aan hom of haar 'n sekere status wat begrip en effektiewe kommunikasie verhinder. Die beplanner het dikwels ook reeds 'n vasgestelde doelwit en hoor nie werklik die publiek se mening nie. Die groot uitdaging wat beplanners egter in die gesig staar is om die teoretiese waarnemings en bevindings aangaande kultuur en die persepsie en hantering daarvan prakties toe te pas en oplossings te vind vir probleme.

Die stad, net soos kultuur, kry dus 'n nuwe betekenis wanneer waargeneem as teks en collage (Ellen 1996). Deur dit af te breek en te kyk na die elemente waaruit dit saamgestel is, is dit moontlik om 'n beter begrip van die geheel te kry. Hillier (1998) stem ook saam met die idee van dekonstruksie ten opsigte van beplanningsverskynsels. Daar moet uitgevind word wat die verskillende aspekte werklik aan verskillende mense beteken.

2.2 Publieke Deelname as deel van die Beplanningsproses

As deel van die reaksie teen bloudruk-beplanning was die betrekking van mense by die beplanningsproses. Die proses wat onder andere gevolg word vir die opstel van Geïntegreerde Ontwikkelingsprogramme (GOP), word deur Khakee (1998) beskryf as *kommunikatiewe beplanning*. Daar vind 'n uitruiling van inligting plaas en beplanners kry insae van wat in die "regte wêreld" benodig word. Die publiek kry terugvoering oor die praktiese uitvoerbaarheid van hulle wense. Die idee agter die geleentheid vir kommunikasie is dat daar begrip en respek tussen die verskillende groepe moet ontstaan. Dit kan verder ook

as *transaktiewe beplanning* beskryf word, aangesien daar geleentheid vir die kleinskaalse sosiale organisasie is om hulle oorkoepelende belange uit te lig. Faludi (1973) beskryf hierdie vorm van deelnemende beplanning as normatief en prosesbeplanning. Hoewel daar riglyne neergelê word deur byvoorbeeld 'n oorkoepelende plaaslike raad of distriksraad, kry die publiek 'n geleentheid om deel te neem aan die opstel van 'n raamwerk wat voldoen aan hulle eie behoeftes. Daar is dus 'n poging om die behoeftes van die gemeenskap aan te spreek, deur hulle reeds in die beginstadium van beplanning te betrek.

Die uitdaging is om die rol van die beplanner te verander. Beplanners is in die verlede dikwels gesien as agente vir implementering van gestandaardiseerde dienste. Min ruimte is gelaat vir kreatiewe denke, wat groepe se individuele behoeftes kon aanspreek. In die toekoms moet daar nie alleenlik die nodige fasiliteite voorsien word nie, maar een van die belangrikste vereistes word ook die leesbaarheid van die stad en om 'n "sense of place" vir almal te skep. Sodoende word daar ruimtes geskep waarop gemeenskappe trots kan wees en waarmee hulle kan identifiseer.

Die bloudrukbeplanning is nie geskik om die komplekse en onsekere aard van ontwikkeling aan te spreek nie. Die multikulturele benadering as filosofie volg getrou die Post-Moderniste of prosesbeplanners se beginsels van inkorporasie en harmonisering van verskil in beleid, programme en standaarde (Qadeer 1997). Soms is hierdie beginsels egter nie in geheel toepaslik in die stadsbeplanningsdisipline nie (Brinkerhoff & Ingle 1989). Dit is moeilik en beperkend as gevolg van die gebrek daarvan om te skakel met die organisatoriese prosedure van meeste van die burokratiese rolspelers in die internasionale ondersteuningsveld.

Beide bogenoemde beginsels, bloudruk- en prosesbeplanning, het goeie eienskappe, maar is nie genoeg om al die behoeftes van die huidige beplanningsproses aan te spreek nie. Die gestruktureerde buigsame benadering is egter 'n alternatief. Hierdie beginsel poog om die positiewe punte van beide beginsels te inkorporeer. Die neem die bloudruk model se beginsels ten op sigte van analise, beplanning en akkuraatheid oor, maar verwerp die gebruik van analitiese metodes om die sogenaamde feite te ontdek. Sodoende word die misplaasde determinisme vermy wat voor-implementeringsbeplanning ondersteun. Post-moderne beginsels wat ingesluit word, is veral die klem wat gelê word op deelname en die waardes van rolspelers. Gestruktureerde buigbaarheid erken dat gemeenskappe se verskillende waardes aanleiding gee tot diverse behoeftes in hulle beboude omgewing (Brinkerhoff & Ingle 1989).

Dit is duidelik dat teoretiese benaderinge meestal in lyn is met politieke verwickelinge in 'n land of streek. Die idee van gestruktureerde buigbaarheid as teorie stem ooreen met die huidige Suid-Afrikaanse beleidsdokumente in terme van beplanning wat voorsiening maak vir die land se diverse samelewing, maar wat tog ook poog om 'n sekere standaard in beplanning te handhaaf.

Hoofstuk 3

Beleid

3.1 Inleiding

In die apartheids-era kon van die land se beplanningsprobleme toegeskryf word aan die feit dat daar geen maatreëls was om al die inwoners se diverse behoeftes op holistiese wyse aan te spreek nie. In die laaste paar jaar is daar egter baie nuwe beplannings- en kultuurwette opgestel wat in lyn is met tendense in die res van die wêreld. Hierdie wêreldtendense sluit eerstens die demokratisering van politieke en regeringsvorme in. Dit word grotendeels toegeskryf aan die informasie revolusie wat aan meeste mense toegang gee tot inligting omtrent dit wat rondom hulleself en die res van die wêreld gebeur. Die tweede algemene verskynsel is die opkoms van die publieke gemeenskap. Mense begin om hulself in groepe te organiseer, wat as 'n organisasie hul visie stel, omsien na gemeenskaplike belange en aksie neem om hulle doelwitte te verwesenlik. Derdens word daar waargeneem dat etniese en godsdienstige konflik tussen tradisionele stamme aan die toeneem is (Brinkerhoff & Coston 1999). In Suid-Afrika word hierdie tendense ook waargeneem. Gesien in die lig van hierdie universele verskynsels is dit dus opvallend dat mense 'n toenemende behoefte het aan die erkenning van hulle unieke behoeftes, ten spyte van globalisering. Sekere stappe is dus nodig om hierdie verskille op 'n holistiese wyse, veral wat beplanning betref, te akkommodeer.

Tydens die “Intergovernmental Conference on Cultural Policies for Development” (UNESCO 1998) word vyf doelwitte gestel in die raamwerk van die Aksie Plan vir Kulturele Beleid en Ontwikkeling:

1. Kulturele beleid moet as een van die sleutel komponente van ontwikkelingstrategieë gestel word.

2. Kreatiwiteit en deelname in kulturele lewe moet aangemoedig word.
3. Beleid en praktyk moet versterk word om kulturele erfenis op verskillende terreine te versterk en aan te moedig.
4. Kulturele en linguistiese diversiteit moet aangemoedig word binne en vir die leergierige samelewing.
5. Meer personeel en geld moet beskikbaar gestel word vir kulturele ontwikkeling.

Hierdie doelwitte vorm ook deel van baie van die Suid-Afrikaanse wetgewing oor ontwikkeling en kultuur. Sedert 1994, toe die ANC-regering aan bewind gekom het, is daar nuwe wette opgestel om die ongeregtighede van die verlede aan te spreek en reg te stel. Behalwe vir die Grondwet, wat 'n raamwerk stel waarbinne ander wette funksioneer, is daar ook ander nasionale en provinsiale wette opgestel, wat konsentreer op die belang van erkenning van kulturele regte en spesifiek ook publieke deelname van diverse kultuurgroepe. Wette en beleid wat sosiale en kulturele aspekte inkorporeer by die breë spektrum word vervolgens bespreek.

3.2 Nasionale Program

Heropbou en Ontwikkelingsprogram (HOP)

Die Heropbou en Ontwikkelingsprogram (ANC 1994) is 'n raamwerk met beginsels wat geïntegreerd is met die sosio-ekonomiese vooruitgang van die land. Dit het die mobilisering van mense om in die proses apartheid finaal uit te roei, ten doel. Die HOP het as oogmerk om 'n mensgesentreerde samelewing te skep wat gemik is op die regstelling van ongeregtighede van die apartheidstyd. Ontwikkeling van die gemeenskap as 'n geheel is die oorkoepelende

oogmerk en die moet volgens die HOP witskrif (1994) bereik word deur voortdurende konsultasie met die gemeenskap.

In hoofstuk sewe van die HOP word die ontwikkeling van menslike hulpbronne en kapasiteitsbou as van die doelwitte gestel en daar word voorsien dat almal die geleentheid moet hê tot deelname. In hoofstuk 8 word dit gestel dat 'n visie vir sosiale transformasie nodig is en dat die proses mens-aangedrewe moet wees. Daar word spesifiek voorsiening gemaak vir deelname van die voorheen nie-verteenwoordigde gemeenskap in 'n projek. Hiervolgens is die sleutel tot deelname kapasiteitsbou en befondsing van gemeenskapgebaseerde organisasies. Verskeie gemeenskapsleiers het dit egter al gemeld dat hulle nie weet wat die HOP behels nie en sommige het selfs gemeld dat projekte wat aangepak is, die omgewing in 'n swakker toestand agter gelaat het (Van der Waal 1997). Redes vir mislukkings word dikwels toegeskryf aan die gaping tussen die formele programme en die behoeftes van die gemeenskap. Baie projekte is aangepak sonder om 'n deeglike opname van die konteks en behoeftes van die gemeenskap te doen.

3.3 Nasionale wetgewing

3.3.1 Die Grondwet, No. 108 van 1996

Die Suid-Afrikaanse Grondwet (1996) word deur baie beskryf as een van die beste en mees demokratiese wette in die wêreld. Ongelukkig word daar probleme ondervind met die implementering daarvan aangesien die publiek nie voorheen gewoond was aan soveel regte en voorregte nie. In die inleiding van die Grondwet (1996) word erkenning gegee aan die ongeregtighede van die verlede en dat hierdie ongeregtighede aangespreek moet raak. Mense

moet toegang hê tot geleenthede om hulle eie identiteit uit te leef en dit moet bereik word deur deelname in besluitneming aan te moedig.

Daar word spesifiek klem gelê op die belang van koöperatiewe beplanning tussen die verskillende sfere van die regering, asook integrasie van publieke deelname. Hierdie doelwitte moet bereik word deur die toepaslike provinsiale en plaaslike regeringsliggame deur geïntegreerde ontwikkelingsplanne en –raamwerke op te stel. Daar word van hierdie liggame verwag (Deel 1 van die Grondwet 1996) om verantwoordbaar, responsief en oop te wees teenoor die publiek. Baie klem word veral gelê op die belang van die plaaslike regering. Daar word geglo dat sukses slegs behaal kan word deur aan munisipaliteite meer mag te gee- soos wat in die VSA die geval is, aangesien dit op hierdie vlak is wat daar die meeste kontak met die publiek behoort te bestaan. In Artikel 152 word ook spesifiek genoem dat die plaaslike regering ‘n demokratiese en verantwoordbare regering moet voorsien wat die betrokkenheid van die gemeenskap en gemeenskapsorganisasies aanmoedig in sake betreffende plaaslike regering.

Een van die aspekte van kultuurdiversiteit wat die Grondwet aanspreek is taal. Artikel 6 maak voorsiening vir elf amptelike tale en ook vir die ondersteuning van inheemse tale. Hoewel die Grondwet (1996) dus voorsiening maak vir regte om te kommunikeer in ‘n eie taal (2)(30), asook vir die reg om diverse kulturele praktyke te beoefen, word daar dikwels min aandag geskenk aan hierdie aspekte in die beplanningsproses. Die rede hiervoor is enersyds omdat die kulturele groepe wat geraak word deur beplanning, nie teenwoordig is by publieke vergaderings nie en andersyds dat wanneer daar wel ‘n multikulturele teenwoordigheid is, die geleentheid nie effektief benut word nie. Redes hiervoor verskil, maar behels dikwels aspekte rondom oneffektiewe kommunikasie, wat aanleiding gee tot konflik of ‘n gebrek aan

selfvertroue om deel te neem. Om beplanning te bewerkstellig wat kulturele groepe se belange aanspreek, is dit dus wel nodig vir kulturele groepe om hulle self te laat hoor tydens publieke byeenkomste op 'n wedersyds verstaanbare wyse.

3.3.2 Wet op Ontwikkelingsfasilitering, No. 67 van 1995

Die Wet op Ontwikkelingsfasilitering (67 van 1995) maak voorsiening vir die integrasie van sosiale behoeftes en welstand by fisiese en ekonomiese beplanning van die gemeenskap. Artikel 3(c) meld dat beleid, administratiewe praktyk en wette effektiewe en geïntegreerde grondontwikkeling moet bevorder, deurdat dit integrasie van sosiale, ekonomiese, institusionele en fisiese aspekte van grondontwikkeling bevorder. In artikel 3(d) word daar verder gegaan deur te let op die feit dat lede van gemeenskappe wat deur grondontwikkeling geraak word, self ook *aktief* aan die proses van grondontwikkeling behoort deel te neem. Dit beteken dus dat daar verder gegaan moet word as slegs advertensies in koerante en 'n tydperk vir reaksie.

Dit verskil van die 1991 Fisiese Beplanningswet (Wet 125 van 1991) wat wel ook voorsiening maak vir deelnemende beplanning. In hierdie Wet word lede van die publiek wel uitgenooi om skriftelik voorstelle te maak vir opname in die ontwerpplan, en daar is geleentheid om na voltooiing van die ontwerpplan skriftelike versoë te rig. Hoewel daar dus voorsiening gemaak word vir deelnemende beplanning, bevoordeel die Wet konsultasie bo aktiewe deelname. Hoewel oorweging van die publiek se bydraes nodig is, is daar geen versekering dat dit enigsins in die finale plan opgeneem gaan word nie. Die publiek word ook nie in al die fases van die planopstellingsproses betrek nie.

Die Ontwikkelingsfasileringswet neem die proses van aktiewe deelname verder in die volgende:

3(e) *“die vaardighede en vermoëns van minderbevoorregte persone betrokke by grondontwikkeling behoort ontwikkel te word.”*

Dit maak dus nie net voorsiening vir deelname in die beplanningsfase nie, maar ook vir deelname in die uitvoering daarvan. Hierdie tipe deelname word dikwels beskryf as bemagtiging van die gemeenskap, aangesien vaardighede aangeleer word wat weer later in ‘n werksituasie van nut kan wees. Die persoon kry ook ‘n gevoel van eiewaarde, wat belangrik is vir sielkundige welstand.

Hierdie Wet gee aan beplanningswetgewing ‘n meer buigbare en menslike inslag en word deur sommiges selfs as ‘n mini-grondwet beskryf. Die publiek raak deel van die proses en die gevoel van isolasie word verminder.

3.3.3 Behuisingswet, No. 107 van 1997

Die behuisingswet skakel soos al die ander wette met die Grondwet (1996 deel 26) en inkorporeer die feit dat almal die reg tot toegang tot *geskikte* behuising het. Dit gee dus erkenning aan die feit dat mense se behoeftes met betrekking tot ‘n huis verskil.

In deel 1 van die Behuisingswet word gemeld dat konsultasie met individue en gemeenskappe op “betekenisvolle” wyse moet plaasvind ten opsigte van behuisingsontwikkeling. Dit verseker dat dit voorsiening maak vir ‘n “keuse” van behuising en ook dat dit volhoubaar

moet wees. Dit maak voorsiening om individue en gemeenskappe aan te moedig om op 'n koöperatiewe wyse grond te bekom, wat dus aan gemeenskappe die geleentheid sal bied om in sekere areas hulle eie diverse behoeftes te inkorporeer. Dit noem spesifiek dat “bemagtiging” een van die doelwitte moet wees en dat daar “'n oordrag van vaardighede” moet wees. Dit meld ook dat daar voorsiening gemaak moet word vir spesiale behuisingsbehoefte.

Hierdie Behuisingswet moet geïnkorporeer word by elke plaaslike regering se GOP en word gesien as een van die munisipale funksies. Dit stel dit ook in deel 4 (9)(2)(vi) dat een van die munisipaliteit se funksies die fasilitering en ondersteuning van deelname van al die rolspelers in die behuisingsontwikkelingsproses is.

Die Behuisingswet skakel dus met al die reeds bespreekte wette in die sin dat dit ook voorsiening maak vir diverse behoeftes wat aangespreek moet word, deur die publiek te laat deelneem aan die proses van beplanning.

3.3.4 Wet op die Nasionale Erfenisraad 1999.

Hoewel hierdie Wet nie direk met beplanning gemoeid is nie, is dit tog gemoeid met die mense wat in die omgewing woon. Aangesien die ander wette wat reeds bespreek is, voorsiening maak vir die integrasie van verskillende sektore, moet rade soos hierdie wat addisionele inligting kan voorsien, ook betrek word in die beplanningsproses. Indien 'n raad van hierdie aard geïntegreer kan word in die beplanningsproses, sal dit beteken dat baie duplisering van inligting-insameling uitgeskakel kan word.

Volgens hierdie Wet word daar 'n spesiale raad saamgestel wat moet toesien na verskeie kulturele aspekte van die gemeenskap. Dit noem spesifiek dat die “lewende erfenis” geïntegreer moet word met die funksies en bedrywighede van die Raad. Hierdie Raad is dus nie net gemoeid met historiese gebeure en objekte nie, maar juis ook met die lewende sy daarvan. Die definisie “lewende erfenis” sluit in:

- a. Kulturele tradisie
- b. Mondelinge geskiedenis
- c. Prestasie
- d. Rituele
- e. Populêre geheue
- f. Vaardighede en tegnieke
- g. Inheemse kennisstelsels
- h. Holistiese benadering tot die natuur, die samelewing en maatskaplike verhoudings.

‘n Begrip van al hierdie konsepte sal tot baie groot voordeel van multikulturele kommunikasie lei. In die hoofstuk aangaande kommunikasie word talle struikelblokke vir effektiewe kommunikasie bespreek wat kultuurgebonde is. Dit word toegeskryf aan gebrekkige kennis rondom sekere van die bogenoemde aspekte. Indien lede van die Nasionale Erfenisraad, wat gemoeid is met die navorsing van hierdie aspekte, betrek kan word by publieke vergaderings en moontlike opleidings- en of inligtingssessies aan beplanners en die publiek kan voorsien, sal baie misverstande voorkom word en baie van die subtile nuanses (wat kultuurgebonde is) sal wel deur beplanners in ag geneem kan word.

3.4 Provinsiale Wetgewing

3.4.1 Wes-Kaapse Wet op Beplanning en Ontwikkeling, No. 7 van 1999

Die Wes-Kaapse Wet op Beplanning en Ontwikkeling (1999) vereis dat plaaslike owerhede 'n Geïntegreerde en Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk (GOR) opstel. Volgens hierdie Wet word 'n "geïntegreerde ontwikkelingsraamwerk" omskryf as volg:

'n ontwikkelingsraamwerk wat handel met die integrering van verskillende strategie en sektorale planne in verband met ontwikkeling, soos ekonomiese, ruimtelike, sosiale, infrastrukturele, behuisings, institusionele, fiskale, grondhervormings-, vervoer-, omgewings-, en waterplanne, om die optimale toekenning van skaars hulpbronne in 'n bepaalde geografiese gebied te verkry, en omvat dit 'n geïntegreerde ontwikkelingsplan soos in artikel 10B van die Oorgangswet op Plaaslike Regering, 1993 (Wet 209 van 1993), omskryf.

Geïntegreerde ontwikkelingsraamwerke moet onder andere die algemene beginsels van bylae 4 van hierdie Wet bevorder. In bylae 4 (3) onder die opskrif "Beginsels van rolspeledeelnemers en menslike hulpbronontwikkeling", word genoem, soos ook in die Wet op Ontwikkelingsfasilitering (67 van 1995), dat gemeenskappe *aktief* betrokke moet wees by beplanning en ontwikkeling. Dit sê ook in paragraaf 3.2 dat die vaardighede en vermoëns van alle persone (veral ook minderbevoorregtes) wat by beplanning en ontwikkeling betrokke is, ontwikkel moet word.

Wat egter uitsonderlik is aan hierdie Wet, is dat 'n hele hoofstuk afgestaan word aan publieke deelname (hoofstuk 7). Hierin word gemeld dat elke verantwoordelike munisipaliteit 'n beleid vir publieke deelname moet opstel, soos toepaslik vir die gebied.

Die Wes-Kaapse Wet op Beplanning en Ontwikkeling is 'n baie omvattende wet, wat baie ooreenstem met die Wet op Ontwikkelingsfasilitering. Dit lê egter meer eksplisiet klem op die belang van die publiek se deelname, indien vergelyk met byvoorbeeld die Kwazulu-Nataalse Wet op Beplanning en Ontwikkeling (Wet 5 van 1998) . Dit word ook opgelet dat daar baie meer verantwoordelikheid aan munisipaliteite gegee word, wat moontlik in die begin stadium baie probleme sal veroorsaak as gevolg van 'n gebrek aan ondervinding, maar wat 'n vereiste is wat voortvloei uit die Grondwet.

3.5 Wet op Plaaslike Regering

3.5.1 Wet op Plaaslike Regering: Munisipale Strukture, No 117 van 1998

Die Wet op Plaaslike Regering: Munisipale Strukture verskil baie van vorige soortgelyke wette in Suid-Afrika aangesien dit vir die eerste keer voorsiening maak dat munisipaliteite so baie verantwoordelikheid onafhanklik dra. Dit dra 'n verantwoordelikheid teenoor die publiek wat betref sosiale en ekonomiese ontwikkeling. Hoewel dit nog steeds moet terug rapporteer aan provinsiale en nasionale regering, beskik dit oor meer magte wat vinniger implementering, en implementering waar dit werklik nodig is, moontlik maak.

Hierdie Wet skakel met die Grondwet en daar word gemeld dat 'n munisipale raad moet streef "om binne sy finansiële en administratiewe vermoë die oogmerke in artikel 152 van die Grondwet" te verwesenlik en dat dit verplig is om 'n geïntegreerde ontwikkelingsplan¹ op te stel.

¹ "geïntegreerde ontwikkelingsplan: 'n plan wat as oogmerk het die geïntegreerde ontwikkeling en bestuur van 'n munisipale gebied." (Wet op plaaslike regering: Munisipale Strukture 117:1998)

Hoewel 'n munisipaliteit self kan besluit tot presies hoe 'n mate die publiek betrek word, word daar gemeld in Artikel 19(2) dat munisipaliteite jaarliks:

- a) die behoeftes van die gemeenskap;*
- b) sy prioriteite om daardie behoeftes te bevredig;*
- c) sy werkswyses om die gemeenskap te betrek;*
- d) sy organisatoriese en leweringsmeganisme om die behoeftes van die gemeenskap te bevredig; en*
- e) sy algehele prestasie ter bereiking van die oogmerke bedoel in subartikel (1), hersien.*

(3) Die Munisipale raad moet meganismes ontwikkel om die gemeenskap en gemeenskaps-organisasies in die uitvoering van sy funksies en die uitoefening van sy bevoegdhede te raadpleeg.

Betrokkenheid en kapasiteitsbou van die publiek word dus baie belangrik geag in hierdie Wet. Dit is egter nie onrealisties nie, want dit maak voorsiening dat dit sal plaasvind binne die “finansiële en administratiewe vermoë” van die munisipaliteit. Dit maak voorsiening vir desentralisering van besluitneming, hoewel dit moet ooreenstem met beginsels gehandhaaf in die res van die land.

3.6 Opsommend

Hoewel daar nou met behulp van wetgewing voorsiening gemaak word vir die insluiting van alle mense by besluitneming, word die praktiese toepassing daarvan dikwels nie waargeneem nie. Die beleid is dus nie die probleem nie, maar wel die implementering daarvan. Demokratiese burgerskap beteken nie noodwendig dat die politieke oorgang outomaties ook sal lei tot sosiale en kulturele akkommodasie nie (Macdonald 2000).

Behalwe vir die probleme ondervind met praktiese implementering van beleid, word daar ook waargeneem dat daar 'n groot verskeidenheid van komitees geskep word om die belangegroepe te verteenwoordig. Dit beteken dat daar verskillende komitees is, wat dieselfde belange aanspreek. Aangesien daar so baie probleme bestaan met multikulturele kommunikasie, sal dit goed wees as hierdie verskillende komitees op geïntegreerde wyse kan saamwerk. Veral die komitee van die nasionale erfenisraad kan baie voordelig wees wanneer dit sal deelneem aan werkswinkels vir beplanning. Aangesien hierdie komitee juis konsentreer op die regte van kultuurgroepe sal dit juis die onderskeie groepe bemagtig in die deelname proses.

Hoofstuk 4

Kulturele Diversiteit

4.1 Inleiding

Die invloed van kulturele diversiteit in beplanning is iets wat veral in die Suid-Afrikaanse konteks baie aandag in die toekoms behoort te geniet. In die apartheidsera is daar geen aandag geskenk aan die individuele behoeftes van die mense wat in die beplande gebiede gaan woon nie, en in die Mandela-era is daar gestreef na 'n tipe kleurblindheid. Daar is voorspel, na aanleiding van modernisasie- en sosiale veranderingsteorieë, dat die grense tussen mense binne 'n sekere gebied met tyd sal verdwyn in 'n sogenaamde "melting pot" (De Beer 1998). Hierdie ingesteldheid is vir jare in Amerika gevolg, maar daar het dit nie gerealiseer nie en 'n geleidelike beweging na multikulturele pluralisme is begin. Multikulturalisme is gebaseer op die reg om kulturele erfenis te bewaar en te beoefen as 'n individu, maar ook as 'n groep. Dit beteken dat groepe die reg het om kultuurorganisasies te vorm en om 'n keuse uit te oefen oor die beoefening van gebruike en religieë (Qadeer 1997). Die Grondwet (1996) ondersteun hierdie beginsels en beklemtoon verder ook die reg tot gelykheid en vryheid van alle individue en gemeenskappe.

As gevolg van die stryd vir politieke en kulturele mag, vertolk sommige inheemse aktiviste kultuur as 'n vaste, onveranderlike entiteit (Brown 1998). Ander kenners besef egter dat kultuur nie afgebaken kan word in tyd of plek nie, dat dit 'n bedingde proses is en ook dat kultuur vrylik beïnvloed word deur sosiale interaksie met ander mense. 'n Kultuur het deesdae selde 'n baie sigbare mate van uniformiteit, juis omdat mense met soveel nuwe ervarings en mense kontak maak in die stad (Nel & Esterhuyse 1999). Fasiliteerders moet hulle daarom nie blindstaar teen verouderde antropologiese gevallestudies en glo dat kultuurgroepe nog steeds

dieselfde onveranderde beginsels volg nie. Daar moet egter vasgestel word wat die huidige kulturele praktyke is en watter invloed dit op die beplanningspraktyk het.

Verlede jaar, met die begin van President Thabo Mbeki se termyn, is klem gelê op die belang van erkenning van diversiteit. Dit stem ooreen met die Grondwet (Wet 108 van 1996) – wat voorsiening maak vir individuele en kulturele verskille en die uitlewing daarvan. Daar word voorsiening gemaak vir elf amptelike tale en die ontwikkeling van inheemse tale word aangemoedig. In teenstelling hiermee, word ‘n Afrika Renaissance aangemoedig, wat volgens Coertze (1999) neerkom op die aanmoediging van versnelde ontwikkeling, modernisering en of verwestering van die Afrika lande. ‘n Reaksie, wat beskryf word as die Malopo-kultus, word egter waargeneem onder gemeenskappe waar druk toegepas word vir versnelde verandering. Dit beteken dat hoe vinniger modernisering plaasvind, hoe meer begin mense weer terugkeer na kulturele en tradisionele gebruike. Hierdie weerstand teen verandering kan toegeskryf word aan die groep se behoefte om balans te bring te midde van die chaos om hulle. Hierdie versteekte balanseringstappe wat geneem word, word meestal waargeneem wanneer tradisionele norme en lewenswyse bedreig word (Senge 1996:88).

4.2 Kultuur met betrekking tot volhoubare beplanning

Kultuur is noodsaaklik vir die mens om fisies te oorleef in sy geografiese omgewing, om op ‘n ordelike wyse saam met ander mense te leef, asook in harmonie met die bonatuurlike wat hulle aanbid (De Beer 1998). Daar word sekere waardes gekoppel aan ‘n kultuur en dit dien as verwysingspunt vir ‘n groep se wêreldsienings. ‘n Belangrike kenmerk is die onderskeid wat getref word tussen die self en die ander. Kultuur is volgens Barnard (1997) ‘n stel aangeleerde waardes en gebruike, wat gedeel word deur ‘n gegewe nasie of mense. Ander skrywers beskryf dit as ‘n geheel en uniek tot ‘n spesifieke groep. Kultuur, gesien in die lig van

globalisering en transnasionale vloei, verwys na 'n ongebonde, nie statiese entiteit, wat dinamies is en 'n deurentyd herbedingde proses is. Dit wat waargeneem word binne 'n kulturele groep verwys daarom nie na 'n pakket van sekere kenmerke nie (Brown 1998; Wright 1998). Dit is eerder, afhangend van die tipe kontak ervaar buite die grense van die groep, 'n kombinasie van tradisionele en nuwe gebruike wat aangepas en geïnkorporeer word by hulle alledaagse en simboliese lewe.

Die bewuswording van ander identiteite, buiten die van die westerse elite, het gepaard gegaan met 'n wêreldwye verandering van politieke klimaat. 'n Kollektiewe identiteit waarna dikwels verwys word, is gerig op algemene aspekte wat veronderstel is om kenmerkend van die hele gemeenskap te wees en dui besit aan (Barnard 1997). Talle inheemse groepe en ironies genoeg ook antropoloë en politici, beleef 'n dilemma, aangesien vir die herskepping van identiteit moet dit wel moontlik wees om mense in sekere etniese groepe te kan plaas. Baie groepe het reeds dekades gelede hulle bewustheid van hulle identiteit verloor, as gevolg van verbastering, of selfs slegs vermenging en aanneming van ander kulturele gebruike. In sulke gevalle sal daar dus geen sin daarin wees om aan hierdie mense 'n identiteit toe te skryf wat nie deur hulle self gehuldig word nie. Daar is egter baie gevalle waar die nuwe generasies daarna smag om sekere tradisionele gebruike en waardes van hulle voorgeslagte voort te sit. Vroeër het baie individue hierdie behoeftes ontken as gevolg van politieke, sosiale en ekonomiese druk, wat dit op 'n stadium meer voordelig gemaak het om nie tradisionele gebruike te beoefen nie en om 'n identiteit te manipuleer wat meer ooreenstem met die groep wat aan bewind is. In talle lande is die beoefening van sekere tradisionele lewenstyle juis gebruik as rasionalisering vir apartheid en diskriminasie. Lede van groepe wat sosiaal as ondergeskik beskou is, het dikwels dus die simbole, gedrag en ideologieë wat kenmerkend was van 'n hoër orde groep, aangeneem (Spiegel & Allister 1992:31; Lightfoot & Martinez

1995). Dit is dus vir hierdie mense, wat doelbewus hul tradisies ontken het en wat graag hulle eie kulturele tradisies sou wou beoefen, waarvoor die beweging na hervestiging en vernuwing van 'n identiteit binne 'n ontwikkelende omgewing van groot waarde is.

4.3 Multikulturele demokrasie

Onder sekere geleedere bestaan daar 'n debat oor of die erkenning van diverse kulture en verskille wel demokraties van aard is. Etikettering en stereotipering van mense in sekere ras- of kultuurgroepe was juis die uitstaande kenmerk van diskriminasie in die apartheids-era, asook die basis vir die ligging van sekere woonbuurte. Sommiges voel dus dat deur sekere groepe te identifiseer wat spesiale behandeling moet kry, die groep verkleineer word en dit dikwels lei tot diskriminasie en soms selfs rassisme (Esterhuyse & Nel 1999). Dit kan die rede wees waarom sekere kultuurgroepe tydens openbare vergaderings hul unieke behoeftes ontken, omdat hulle nie wil verskil van die “toonaangewende” kultuurgroep nie.

In Qadeer (1997) word dit genoem dat sekere groepe mense van mening is dat die oplossing vir die Suid-Afrikaanse multikulturele gemeenskap lê in etnies geskeide woonbuurte. Dit vergelyk baie met die ou groepsgebied-verdelings van die apartheidstad. Een van die uitdagings wat baie beplanners egter juis probeer bereik, is om 'n balans te vind tussen sosiale segregasie en integrasie. Die idee dat burgerskap, of reg as stadsbewoner, slegs verwys na die demokratiese regte van die individu, moet gewysig word om eerder te verwys na die wedersydse verhouding tussen die individu en die gemeenskap. Multikulturele demokrasie is 'n term wat baie versigtig hanteer moet word. Indien daar nie versigtig te werk gegaan word nie, kan dit lei tot die voortsetting van afsonderlike gebiede of volgens ons vorige politiese bedeling, apartheid.

4.4 Kultuur as beplanningshulpbron

4.4.1 Tradisionele kennis

Wêreldwyd word deesdae erkenning gegee dat die Westerse idee van omgewingsbestuur nie die enigste manier is nie en dat sekere tradisionele gebruike ook toepaslik is. Behalwe vir tradisionele medisinale kennis waaroor baie kultuurgroepe beskik, is ook gevind dat sekere van hierdie groepe baie goeie omgewingsbewaringspraktyke bedryf. Ook binne die stedelike omgewing word baie huisvestingprobleme met gebruik van rudimentêre metodes aangespreek, dikwels as deel van 'n oorlewingsmeganisme – soos waargeneem in informele nedersettings. Een van die grootste probleme met die inkorporasie van tradisionele kennis in ontwikkelingsprojekte, is om die gaping tussen wetenskaplik gegronde tegnologie en tegniek geleer deur oorlewering te oorbrug (Sillitoe 1998a). Vir die kombinasie van beide belange groepe is daar 'n fasiliteringsmetode nodig wat antropologiese vaardighede kombineer met tegniese en wetenskaplike kennis. Fasilitering tussen dié twee groepe word dikwels bemoeilik vanweë die verskillende verwysingsvelde waaruit hulle afkomstig is en die verskillende maniere om inligting te kommunikeer.

4.4.2 Tradisionle Afrika Filosofie

Ubuntu is die hart van 'n antieke Afrika solidariteitsfilosofie wat beteken: “ek is as gevolg van jou”. Dit is die grondslag vir meeste Afrika-waardes en moraliteit. Daar is 'n strewe om te werk vir die algemene welstand van alle mens (Lessem & Nussbaum 1996:218). In Suid-Afrika word geglo dat Ubuntu vertrouwe tussen bestuur en arbeid, politiek, religie, kultuur en verskillende stamme sal meebring en sodoende die probleem van rassediskriminasie sal aanspreek. Die ses kern beginsels van Ubuntu is as volg (Du Toit 1998):

- Onvoorwaardelike aanvaarding.
- Onvoorwaardelike respek.
- Onvoorwaardelike menslike waardigheid.
- Onvoorwaardelike deernis (ontferming).
- Onvoorwaardelike gasvryheid.
- Onvoorwaardelike rentmeesterskap.

Hierdie waardes sal bystand verleen aan 'n mens-gesentreerde oriëntasie en bemagtiging van die globale gemeenskap. As gevolg van kolonialisme en apartheid het baie van die Afrika-waarde stelsels ietwat verswak. Migrasiewerk, verstedeliking, industrialisasie en Christendom het geleenthede geskep vir eurosentriese waardes om op mense afgeforseer te word. Dit het gelei tot konflik in mense se persoonlike lewens wat vandag nog steeds waarneembaar is (Du Toit 1998).

Hoewel die Ubuntu-beginsels baie idealisties is, stem dit ooreen met die sogenaamde “American dream” van nasiebou, wat deesdae dikwels deur politici as doelwit vir Suid-Afrika gestel word. Macozoma (2000) is van mening dat die wen-faktore van die “American dream” wat nodig is om die droom van 'n nasie in Suid-Afrika te verwesenlik, eerstens die gevoel van 'n samehorige nasie is. Dit beteken dat 'n individu ongeag sy kulturele agtergrond eerstens 'n Suid-Afrikaner is. Tweedens moet 'n nasionale droom gebaseer wees op toewyding tot gelykheid en veral gelyke geleenthede. Die derde punt wat hy noem is dat 'n nasionale droom gebaseer moet wees op vryheid en ook die aanmoediging daarvan. Daar moet genoeg vryheid wees om te kan verskil sonder om vervreemding te beleef. Vierdens moet 'n nasionale droom altyd genoeg ruimte laat vir elke historiese epog om sy spesifieke uitdagende idees te lewer. Elke nuwe leier moet die doelwitte van sy eie tyd aanspreek. Laastens noem hy dat 'n

nasionale droom eenvoudig en toeganklik vir die gewone mens moet wees. Dit moet maklik wees om dit te inkorporeer met die volksoorlewering en die kulturele samestelling van die gemeenskap.

Die Ubuntu-filosofie bied volgens bogenoemde faktore alles wat nodig is om in Suid-Afrika die gevoel 'n samehorige nasie te skep. 'n Groot gedeelte van die land se bevolking is reeds vertrou met hierdie beginsels op 'n kleiner skaal binne hulle gemeenskappe. Suid-Afrikaanse politici moet moontlik eerder die filosofie aan die gemeenskap verkondig waarmee hulle reeds vertrou is, in plaas van byvoorbeeld 'n Amerikaanse voorbeeld, wat ver buite bereik van die onmiddellike omstandighede waargeneem word. Ubuntu moet gesien word as die ideaal waarna die nasie as geheel streef. Gemeenskappe waarbinne hierdie beginsels gevolg word, moet aangemoedig word om dit wyer te laat uitkring, om sodoende groter voordeel daaruit te trek.

Beplanners moet ook hierdie beginsels volg en dit aan die gemeenskap verkondig. Die verantwoordelikheid om verskille te oorbrug is wedersyds en oplossings moet gesamentlik gevind word. Daar moet 'n verandering van ingesteldheid wees teenoor mekaar as kultureel diverse mense. 'n Voorstel is om weg te beweeg van die idee van diversiteitsbestuur na 'n ingesteldheid om gemaklik te voel met dubbelsinnigheid (Macdonald 2000). Hiermee word bedoel dat daar aanvaar moet word dat daar nie net een oplossing is nie en dat mense vanuit verskillende agtergronde verskillende oplossings kan hê vir dieselfde probleme. Mense moet mekaar tyd gun om aan te pas by veranderende omstandighede en om mekaar se behoeftes te leer ken tydens geleenthede waar mense vanuit verskillende agtergronde in dialoog met mekaar verkeer.

4.4.3 Eenheid in diversiteit

‘n Belangrike vraag wat alle beplanners in die gesig staar is “hoe om kompeterende waardes te akkommodeer?” Nie alleenlik is die stad multikultureel saamgestel nie, maar ook die beplanningspan, met ander woorde die beplanners. Hierdie multikulturele samestelling (Schmidt 1998) kan egter deel van die oplossing wees, in die sin dat diegene wat betrek is besef dat hulle by beplanningsprojekte van mekaar verskil en ook dat die gemeenskappe waarmee hulle werk verskil. Daar moet gewaak word teen etnosentrisme en dus die gevaar dat sommige Suid-Afrikaners ‘n eng houding huldig van iets en dit probeer afdwing op die res van die bevolking. Daar moet eerder ‘n besef wees dat ander kulture alternatiewe oplossings bied vir universele probleme. Multikulturalisme vereis dat beplanningsinstrumente sensitief, asook responsief moet wees vir die sosiale behoeftes van spesifieke gemeenskappe en daarom vra dit vir mens-gesentreerde benaderings (Qadeer 1997). Kulturele diversiteit moet gesien word as ‘n waardevolle bron van alternatiewe om die beplanningsuitdagings aan te spreek.

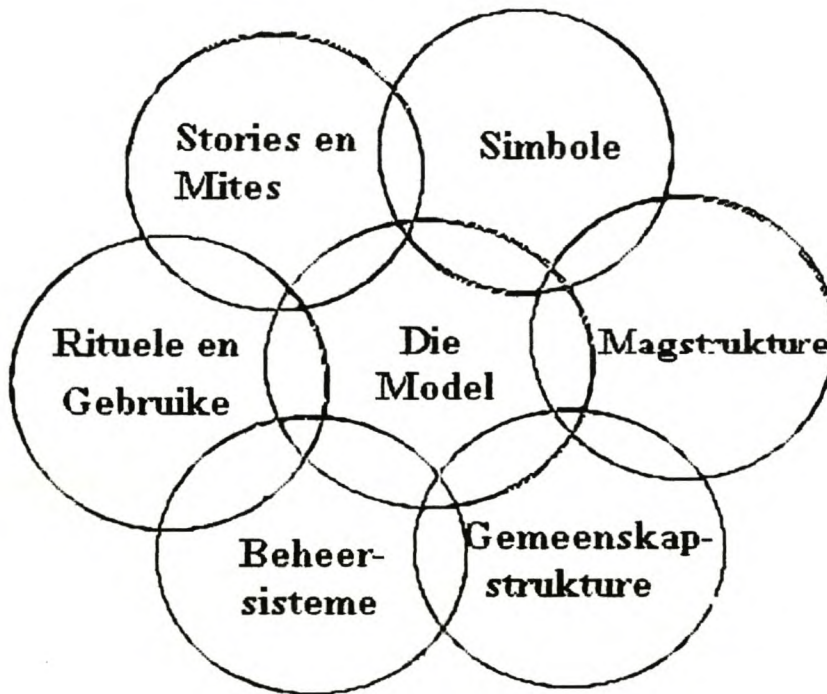
4.4.4 Integrasie van kultuur in die beplanningsproses

Integrasie van kulturele verskille in die beplanningsproses is onmoontlik, indien daar nie vir die mense self gevra word wat hulle behoeftes is nie. As gevolg van talle eksterne faktore wat ‘n direkte of indirekte invloed kan hê op konsultasie, moet insameling van data en ander deelname prosesse deeglik beplan word. Sanjoy Mazumdar (in Ellen 1996) identifiseer 10 aspekte van etnografie² wat stedelike ontwerpers kan help:

² Etnografie: Wetenskaplike beskrywing vir volke; volkekunde (Odendal *et al* 1994).

1. Daar moet 'n werklike belangstelling in die ander groep se kultuur en hulle spesifieke behoeftes wees.
2. Persoonlike kontak met lede van die groep en hulle omgewing is nodig deur besoeke.
3. Oplettendheid is nodig om sekere aspekte waar te neem oor die mense, hulle klere, interaksie, die gedrag, geboue en die produkte wat geskep is as gevolg van hulle gemeenskaplike pogings. Dikwels is daar simboliek in sommige van hierdie entiteite wat nie deur die oningeligte waarnemer besef word nie.
4. Dit is nodig om vrae te vra na aanleiding van dit wat waargeneem word. Dit wat die beplanner waarneem verklaar nie noodwendig die volle betekenis wat die gemeenskap daaraan heg nie. Daar moet sekerheid wees oor die verhouding tussen kultuur en die fisiese omgewing. Dikwels heg groepe waarde aan 'n spesifieke geografiese ruimte wat nie deur almal besef word nie.
5. Sekere sleutelpersone wat kennis het en bereid is om inligting te verskaf moet aangewys word in 'n raadgewende hoedanigheid.
6. Die kultuurgroep se geboue en die gebruik daarvan moet bestudeer word. Dit sluit in hoekom hulle op 'n spesifieke manier gebou is en wat dit beteken vir die gemeenskap.
7. Daar moet ook verder gekyk word as na net die geboue om sodoende 'n meer holistiese beeld van hulle lewenstyl te kry en hulle verhouding met die fisiese omgewing te ontleed.
8. Aangesien die navorser persoonlike ondervinding op die terrein sal hê, is dit belangrik om ook dit as 'n aanvullende bron van inligting te beskou.
9. Vrae is nodig oor die betekenis en gebruik van spesifieke fasiliteite wat ontwerp gaan word.
10. Die inligting wat ingesamel is in die veld moet deeglik aangeteken, geanaliseer en ontleed word.

Aangesien “kultuur” uit so baie verskillende fasette bestaan wat ‘n rol kan speel in die wyse waarop daar gereageer word, verwys Schmidt (1998) na die onderstaande Kultuurweb (Figuur 1) om die interafhanklikheid van die verskillende elemente uit te beeld. Dit kan egter veral ook dien as riglyn om te verseker dat daar wel na al die verskillende aspekte gekyk word. Hierdie fasette is die boustene van ‘n persoon se waardesisteem. Dit het ‘n invloed op hoe individue optree in sekere situasies en is bepalend van sekere behoeftes en verwagtinge.

Figuur 1. Kultuurweb (Schmidt 1998).

- **Die model.** Dit is die kern aannames en waardes wat deur die groep gedeel word. Dit handel oor aspekte wat in die mense se onderbewussyn plaasvind. Dit stem ooreen met waarna verwys word as die skemata of kognitiewe model van die menslike bestaan.

- **Stories.** Dit is wat deur lede van die groep vertel word (in die hede) oor die gemeenskap se verlede. Dit handel oor individuele en ook gemeenskaplike mylpale wat bereik is, belangrike gebeure, persoonlikhede en katastrofes. Dit is 'n manier om aan ander oor te dra wat vir die gemeenskap belangrik is. Stories is dikwels die enigste argief wat bestaan vir talle Afrika-kulture se geskiedenis en dus ook 'n belangrike bron van inligting vir ander mense buite die gemeenskap self.
- **Simbole.** Dit sluit aspekte soos kentekens, kantore, motors en titels, taal en terminologieë in wat dikwel as status simbole gesien word. Sekere krale wat as liggaamsversiering gedra word of kleure dui dikwels in Afrika-kulture status aan. Indien 'n beplanner bewus sal wees vir hierdie kentekens en dit kan eien sal dit hom bemagtig om die regte mate van respek en benadering tot die persoon te volg. Op hierdie wyse wen die beplanner die respek van die individu en skep ook gronde waarbinne onderhandeling wel moontlik is.
- **Gebruike.** Dit handel oor die aanvaarde manier van hoe dinge in 'n bepaalde omgewing gedoen word en hoe mense binne daardie omgewing teenoor mekaar optree. Hierdie gebruike kan onder andere die verdeling van take na aanleiding van geslag of ouderdom insluit.
- **Rituele.** Dit verwys na spesiale geleenthede waardeur die gemeenskap beklemtoon wat vir hulle belangrik is en dien as versterking vir die voorafgenoemde gebruike of gewoontes. Die konsiderasie van rituele kan veral 'n effek op die geslaagdheid van beplanningsprojekte hê. Daar is byvoorbeeld waargeneem dat sekere Swart-gemeenskappe weerstand bied teen die bewoning van meer-verdieping geboue. Later is gevind, na gesprekvoering met van hierdie groepe, dat die rede hiervoor kultuurgebaseerd is. Volgens ritueel moet 'n persoon wat sterf deur 'n venster na buite getel word. Indien daar dus meer-verdiepings sou wees, is dit nie moontlik nie.

- **Magstrukture.** Dit word geassosieer met die kernsamestelling van die model. Daar word verwag dat leierskap geassosieer sal wees met die belangrikste gelowe en aannames. Hoewel tradisionele magstrukture, wat dikwels in landelike omgewings nog baie streng nagevolg word, nie meer so belangrik in die stad is nie, word daar tog sekere persone aangewys as meer gesaghebbend en as verteenwoordigend van die groter groep. Dit is belangrik vir die beplanner om te weet hoe die gemeenskap se magstruktuur saamgestel is, om effektiewe kommunikasie met sleutelpersone te verseker.
- **Beheersisteme.** Dit verwys na die meting en beloningstelsel en beklemtoon die meriete wat gemonitor word in die gemeenskap. Dit verwys na sisteme wat intern bestaan om reëls en norme te handhaaf.
- **Gemeenskapstrukture.** Hierdie reflekteer waarskynlike magstrukture, baken belangrike verhoudings af en beklemtoon dit wat belangrik is in die gemeenskap.

Die Kultuurweb van 'n organisasie of gemeenskap kan suksesvol aangewend word om te voorkom dat daar nie ontwikkelingsprojekte aangepak word wat nie van waarde vir die betrokke gemeenskap is nie. Dit skep 'n raamwerk waarvolgens verskillende aspekte ontleed kan word, maar maak voorsiening dat 'n menigte aspekte as 'n eenheid bly en beklemtoon dus die begrip dat al die elemente saam verantwoordelik is vir dit wat as “gemeenskap” beskou word. Hierdie inligting kan ook aangewend word as verwysingsmateriaal om die samestelling van 'n persoon se kognitiewe model te help ontrafel: sy selfbeeld en wêreldbeskouing – eie en groepsidentiteit.

4.5 Opsommend

Dit is duidelik dat verskillende outeurs al aandag gegee het aan moontlike oplossings vir die integrasie van kulturele verskille, spesifiek in die beplanningsproses. Die werk wat tot dusver gedoen is konsentreer meestal op die aanleer van 'n bewustheid en respek. Dit kyk nie na probleme wat voorkom met die fisiese insameling van data en probleme wat ontstaan as gevolg van gebrekkige kommunikasie nie. Hoewel 'n bewustheid die eerste stap is om wel kulturele betrokkenheid te bewerkstellig, is dit egter ook nodig om te verstaan wat presies elke kultuurgroep verwag en hoekom dit verskil van ander. Dit kan slegs bereik word deur effektiewe dialoogvoering.

Hoofstuk 5

Publieke Deelname

5.1 Inleiding

Deelname beteken dat mense betrek word by die ekonomiese, sosiale, kulturele en politieke proses wat hulle lewens affekteer (United Nations 1993). Dit word gereken as een van die belangrikste elemente van menslike ontwikkeling om isolasie en vervreemding van die individu en gemeenskap te voorkom. Ten spyte van wetgewing, gebeur dit egter dikwels dat groot groepe mense geen inset het in die ontwikkeling en gebeure wat rondom hulle plaasvind nie. Dit is tydens 'n onlangse Suid-Afrikaanse konferensie aangaande rassisme toegeskryf aan voortgaande stereotipering van rasse, etnosentrisme, xenofobia, toe-eiening, verontregting en arrogansie (Slabbert 2000). Nie alleenlik laat dit mense uitgesluit voel nie, maar andersins veroorsaak dit ook dat beplanningsprojekte aangepak word vir 'n spesifieke groep wat absoluut geen relevansie tot die groep het nie. Gewoonlik beteken dit dat die projek of doodloop of dat dit later na voltooiing in onbruik verval. Een van die primêre probleme (Mokaba 1997) wat meeste projekte strem, is dat dit moeilik is om die grense rondom die betrokke gemeenskap af te baken wat betrokke moet wees en verder ook op watter vlak betrokkenheid nodig is.

Beplanningsprosedure sonder die gepaste mate van deelname word dikwels gekenmerk deur 'n "vinnig-stadige" pas. Dit beteken dat die aanvanklike proses relatief vinnig plaasvind, maar dat daar dikwels kort voor implementering haakplekke ontstaan met lede van die publiek wat probleme met sekere van die elemente het. Dit gebeur dikwels omdat die publiek nie aan die begin van beplanning betrek is nie en die nodige voorbereiding om die publiek en ander belanghebbendes te fasiliteer nie gedoen is nie. Probleme wat ervaar word met publieke

deelname kan dus soms toegeskryf word aan die feit dat daar nie vroegtydig aandag bestee is aan die verbintenis tussen kommunikasie, kultuur en mag nie (Briggs 1998). Dit is steeds te maklik om van 'n afstand af 'n sosiale probleem te identifiseer en 'n verslag daaroor saam te stel. In die proses word daar geen aandag geskenk aan die plaaslike kennis, waardes of prioriteite nie. Dit beteken ook dikwels dat die gemeenskap geëvalueer word as 'n probleem en die positiewe elemente van die groep geïgnoreer word. Beplanning wat op die wyse geskied, is gebaseer op wat beplanners verwag mense moet hê en nie wat hulle wil hê nie (Bruges 1998).

Brown (1997) beveel 'n "stadig-vinnige" benadering aan. Hiervolgens word die publiek reeds reg in die begin van die beplanningsproses betrek. Daar word 'n deeglike analise van die konteks en die inwoners gedoen en die geskiedenis en kultuur van die groep word in berekening gebring. Betrokkenheid by die formulering van doelwitte is veral ook belangrik. Hoewel hierdie benadering aanvanklik langer neem, is daar geen verrassings later, net voor implementering nie.

5.2 Publieke Vergaderings

In Suid-Afrika word publieke deelname in besluitneming meestal deur middel van publieke vergaderings bereik. Alternatiewe werkgroepe word egter ook soms uit eie inisiatief geskep, aangesien dit makliker is om in kleiner groepe te werk. Hierdie geleentheid word gesien as geleentheid waar dialoog tussen mense gevoer kan word. Die woord "dialoog" is afkomstig van die Griekse woord *dia logos*, wat beteken "vloei van betekenis deur 'n groep". Dit verskil van die meer hedendaagse betekenis van bespreking, waar mense slegs hulle eie idees heen en weer aan mekaar stel (Senge 1996:xiii; 10). Forester (1997:82) let aanvullend hiertoe op dat die geleentheid meer moet wees as net hoor en sien en dat dit veral 'n geleentheid moet

wees waartydens deelnemers leer deur te dink met hulle harte. Die ideaal is dus dat deelnemers sal wegdoen met hulle aannames omtrent die ander en sal beweeg na die situasie waar mense saam begin dink. In die proses hoor deelnemers nie net nuwe inligting omtrent ou onderwerpe nie, maar ook nuwe onderwerpe word geïdentifiseer vir bespreking. Deel van die “dialogo disipline” is om die patrone van interaksie in spanne te leer en te identifiseer wat struikelblokke vir effektiewe kommunikasie is, wat dikwels lei tot die opbou van nuwe verhoudings.

Volgens Briggs (1998) word sommige beplanners daarvan beskuldig dat hulle publieke vergaderings verander in ‘n vorm van “geritualiseerde demokrasie”, wat toegepas word om verby die wetlike struikelblokke te kom. Dit is dikwels ‘n manier om “top-down”, markgeoriënteerde beleid te verkoop aan die publiek (Bond 1998). Hierdie aantugings is soms waar, omdat dit onmoontlik is om almal se behoeftes te bevredig. Indien mense egter betrek word, kan dit tyd bespaar, aangesien hulle voel dat hulle deel was van die proses en hulle weet wat die besluitneming vooraf gegaan het. Dit verminder dus weerstand vanaf sekere benadeelde en minderheidsgroepe op ‘n latere stadium en maak volhoubare ontwikkeling moontlik. De Tolly (in Niewoudt 1991) identifiseer vyf stadsbeplanningsfunksies wat deur publieke deelname vervul word:

- Dit identifiseer publieke behoeftes en waardes.
- Die individu bekom beheer oor sy omgewing en lewe.
- Besluite geneem op kollektiewe wyse word makliker aanvaar deur die publiek.
- Dit voorsien ‘n geïntegreerde funksie wat die individu se verhouding met die gemeenskap verbeter.
- Die effektiwiteit van besluitneming verbeter, wat dit meer sinvol maak.

Al vyf hierdie funksies is ook wat nodig is om sosiale en kulturele integrasie in beplanning te verseker en teoreties stem almal saam dat dit wel noodsaaklik is. Suid-Afrika is egter 'n land van paradokse en dubbelsinnighede. Die uitdaging is enersyds die bevrediging van die plaaslike gemeenskap se behoeftes, en andersyds die voorsiening van kapitaal vir ekonomiese groei en ontwikkeling. Aangesien die fasilitering van publieke vergaderings baie duur is, rasionaliseer beplanners dikwels hulle optrede deur te dink aan die besparing van tyd en geld, ten bate van die publiek vir wie hulle beplan. Die geskiedenis van lang prosedure kan egter juis toegeskryf word aan die feit dat daar 'n kommunikasiegaping bestaan wat die proses onnodig vertraag.

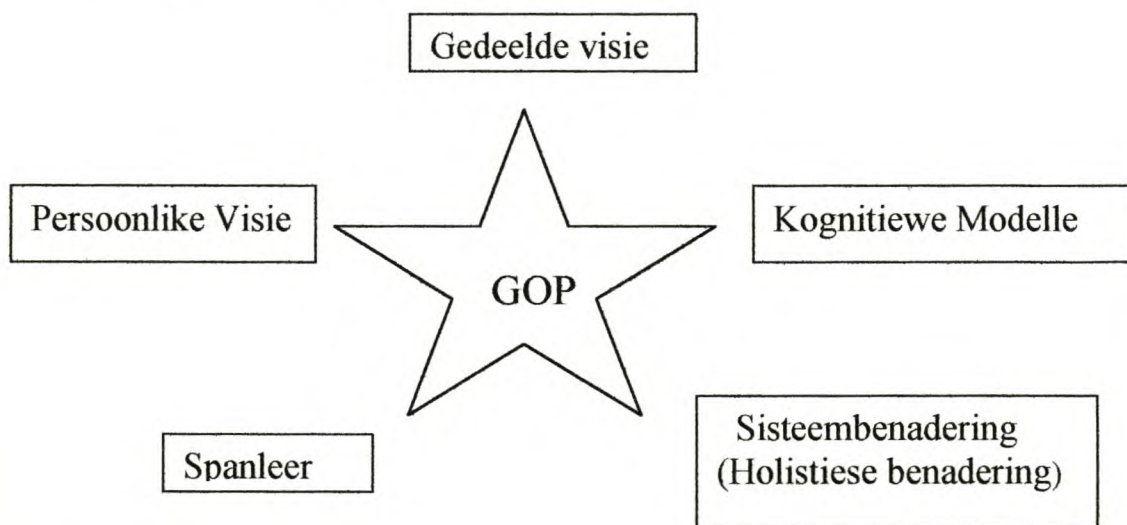
5.2.1 Verteenwoordiging by Publieke Vergaderings

Behalwe vir probleme wat ontstaan as gevolg van konflikterende belange, gebeur dit dikwels dat die opkoms van verskeie belangegroepes en verteenwoordigers van kultuurgroepes baie sleg is. Die effek hiervan is dat die nie-teenwoordige, nie 'n stem het nie (Hillier & Van Looij 1997). Die gebrek aan teenwoordigheid word meestal toegeskryf aan 'n gebrek aan belangstelling. Dit kan egter ook toegeskryf word aan die feit dat die Suid-Afrikaanse gemeenskap as 'n geheel nie gewoond daaraan is om 'n insae in besluitneming te hê nie. Andersyds weet gemeenskappe nie wat die vergaderings behels nie en of hulle voel minderwaardig in die vreemde konteks, waar hulle nie altyd op dieselfde vlak as die beplanner en ander kan kommunikeer nie. Bradon en Mayo (1999) is egter van mening dat menslike interaksie tydens vergaderings egter slegs so effektief of oneffektief soos die fasiliteerder is. Dit is dus veral ook die fasiliteerder se taak om tydens die vergaderings 'n atmosfeer te skep wat al die deelnemers op hulle gemak laat voel en ook dat hulle insette waardevol is, aangesien dit kan bepaal of die groep weer sal terugkeer na latere byeenkomste of nie (Sillitoe 1998a).

Gebrekkige bywoning word egter soms verkeerd geïnterpreteer. Deelnemers moet nie gesien word as geïsoleerde individue nie. Individue is meestal verteenwoordigend van 'n groter gemeenskap se waardes, idees en identiteit van self en plek (Hillier & Van Looij 1997). Dit is veral in kulturele gemeenskappe, maar ook ander, gebruikelik dat daar sekere leiers is wat die res van die gemeenskap verteenwoordig. Die persoon wat dus volgens die res van die gehoor slegs vir homself praat en nie vir 'n groter groep nie, is dalk juis die sleutelpersoon wat die res van die gemeenskap verteenwoordig in hulle afwesigheid. Die mate van deelname moet dus nie altyd gemeet word in terme van bywoningsgetalle nie (Nieuwoudt 1991).

5.3 GOP as kreatiewe, dinamiese stelsel

Tydens 'n GOP (Geïntegreerde Ontwikkelingsprogram) –werkswinkel, aangebied by die Bellville Kampus, is gebruik gemaak van die volgende skematiese voorstelling deur Professor Erwin Schwella om publieke deelname as deel van die GOP as dinamiese en kreatiewe stelsel te laat werk. Hierdie diagram stem ooreen met Senge (1996) se model wat in sy boek “The Fifth Discipline” beskryf word.

Figuur 2. GOP as kreatiewe en dinamiese stelsel (Schwella 2000).

5.3.1 Persoonlike visie

Alvorens enige doelwitte vir die gemeenskap gestel kan word, is dit nodig vir elke individu om te bepaal wat hy of sy wil bereik uit die vergadering en beplanning onder bespreking. 'n Duidelike persoonlike visie vorm gewoonlik met verloop van die program, soos die individu bekend raak met sekere feite en die doelwitte van ander. Persoonlike visie is belangrik, aangesien dit nodig is om stuktuur en ooreenstemming te gee aan die groep se visie (Senge 1996:141).

5.3.2 Gedeelde visie

Een van die stappe van die GOP is om 'n visie te identifiseer. Verskillende belangegroepe het verskillende visies, wat verband hou met hulle onderskeie agendas. Dikwels is een van die kritiekpunte teenoor hierdie tipe vergaderings juis dat veral tussen kultuurgroepe die visies so baie verskil dat dit nie haalbaar is om almal se visies te verwesenlik nie. Senge (1996:207) stel dit egter juis dat een van die belangrikste elemente van 'n effektiewe span 'n gemeenskaplike doelwit behoort te wees. Waar die verskillende partye se visies verskil, moet dit as 'n kreatiewe geleentheid gesien word, waar mense deur dialoogvoering 'n oplossing vir probleme kan vind.

Meestal veroorsaak diverse prioriteite konflik en word vergaderings verdaag, sonder dat daar enige produktiewe besluite geneem is. Effektiewe kommunikasie kan egter lei tot 'n duideliker visie, want soos die proses vorder, begin deelnemers hoor en verstaan wat deur die ander gesê word. In die proses verander hulle self en ook hulle visies (Forester 1997:85).

Die voordeel van 'n gedeelde visie is dat dit mense se aspirasies verhoog en hulle motiveer om meer aktief betrokke te raak in die werksaamhede. Dit help om die apatiese verhouding

wat mense met hulle omgewing het te verlig. Dit bou ook vertroue tussen die betrokke partye, wat beteken dat daar meer samewerking sal wees, wat tyd en geld kan bespaar.

5.3.3 Kognitiewe Modelle

Kognitiewe modelle is bepalend vir hoe mense die wêreld om hulle waarneem en die aksies wat hulle neem. Dikwels faal nuwe insigte in die praktyk aangesien dit konflikterend is met sekere interne beelde van hoe dinge veronderstel is om te gebeur. Kognitiewe modelle is bepalend vir meeste fasette van die menslike bestaan en word in die volgende hoofstuk verder bespreek.

5.3.4 Sisteembenadering

‘n Sisteembenadering word aanbeveel vir die effektiewe werking van publieke deelname. Dit beteken dat die wye spektrum faktore wat ‘n rol kan speel in die werking daarvan, geïntegreer moet raak. Al die persone wat direk en indirek ‘n rol kan speel moet betrek word, asook inligting omtrent die verlede, hede en toekoms moet in ag geneem word. Verder beteken dit dat die benadering dinamies moet wees en buigbaar genoeg moet wees om by verandering aan te pas, soos wat die proses vorder.

5.3.5 Spanleer

Effektiewe kommunikasie van deelnemers behels die publiek se betrokkenheid asook bestuur van kommunikasie stelsels (Braden & Mayo 1999). Dit sluit besluitneming en disseminasie in. Hoewel dit in effek veronderstel is om mense te bemagtig, lei dit dikwels slegs tot die bemagtiging van die individue wat die “hardste skree”. Om integrasie van idees te bewerkstellig is daar ‘n omgewing nodig waarin uitdrukking van die self moontlik is (Du Toit

1998). Daar moet so 'n mate van buigsaamheid wees dat dit kan aanpas by die behoeftes van al die deelnemers. Om 'n groter geheelbeeld van probleme te vorm, is 'n proses nodig waarbinne mense onderhandel en simbole definieer wat verstaanbaar is vir alle kulture.

Tydens dialoogvoering ondersoek 'n groep 'n komplekse probleem vanuit verskillende oogpunte. Individue verkry insig wat hulle nie andersins sou kon bekom het sonder die res se bydrae nie. Tydens 'n dialoog spreek mense hulle idees uit, wat die vloei van denke weerspieël. Bohm (in Senge 1996:241-243) stel drie voorwaardes vir effektiewe dialoogvoering:

1. Alle deelnemers moet hulle aannames in oënskou neem en bevraagteken. Nie net is 'n bewustheid van hierdie aannames nodig nie, maar ook 'n deeglike ondersoek van mekaar se aannames is nodig. Dit kom dus neer op die verlering, of op sy sit van dit wat 'n persoon dink hy weet en die aanvaarding van 'n houding waar die persoon ontvanklik is vir nuwe idees. So 'n houding bekamp bevooroordeeldheid.
2. Deelnemers moet mekaar sien as kollegas. Hoewel dit moeilik is om ontslae te raak van die voortdurende onderliggende aspek van magstrukture in 'n situasie waar mense as 'n span saamwerk, is dit nodig indien daar 'n eerlike dialoog as doelwit gestel word.
3. Daar moet 'n fasiliteerder wees wat die dialoog in konteks hou. Sonder 'n effektiewe fasiliteerder, verander die dialoog voortdurend in 'n magstryd.

Tydens die proses van “spanleer”, met ander woorde die wedersydse uitruiling van idees, moet daar nie onrealistiese verwagtinge gekoester word oor hoe vinnig gevestigde idees en gedragspatrone gaan verander nie. Veral groepe wat vir die eerste keer die geleentheid het om op 'n demokratiese wyse deel te neem, gaan tyd nodig hê om te leer hoe om idees te fomuleer

en uit te druk in 'n oop debat. Die beplanners en ook die groep wat deelneem het verder ook tyd en herhaaldelike kontak nodig om wel positiewe veranderinge tot hulle selfingesteldheid en houding teenoor mekaar aan te bring.

5.4 Bemagtiging

Beplanners moet 'n metode ontwikkel wat meer inklusiewe beplanning van verskillende groepe en ook dus debatvoering moontlik maak. Sodoende kan die tradisioneel nie-verteenwoordigde groepe 'n stem in die beplanningsproses kry (Hillier & Van Looij 1997). Hoewel daar reeds vanaf die vroeë 1990's 'n ideologie van 'n twee-rigting proses van kommunikasie nagestreef word in die beplanningsveld, bly daar struikelblokke, wat veral 'n gebrek aan hulpbronne, personeel, plaaslike en politieke kennis insluit. Hierdie faktore bring mee dat die deelname proses geïnstitusioneel word. Schaug (1998) haal Thomas Jefferson aan:

"I know of no safe depository of the ultimate powers of society, but the people themselves; and if we think them not enlightened enough to exercise their control with a wholesome discretion, the remedy is not to take it from them, but to inform their discretion."

Dikwels word die publiek na vergaderings genooi, hulle behoeftes word gehoor, maar daarna word die groep agtergelaat en "deskundiges" gaan voort met die implementering van dit waaroor laasgenoemde besluit het. In die proses word die publiek dus weereens uitgesluit en verwyder van dit wat om hulle gebeur, ten spyte van die feit dat wetgewing bepaal dat die publiek aktief betrek moet word waar moontlik. Soms is daar individue of groepe in die gemeenskap wat reeds die nodige kennis of vaardighede het, of wat met 'n sekere mate van

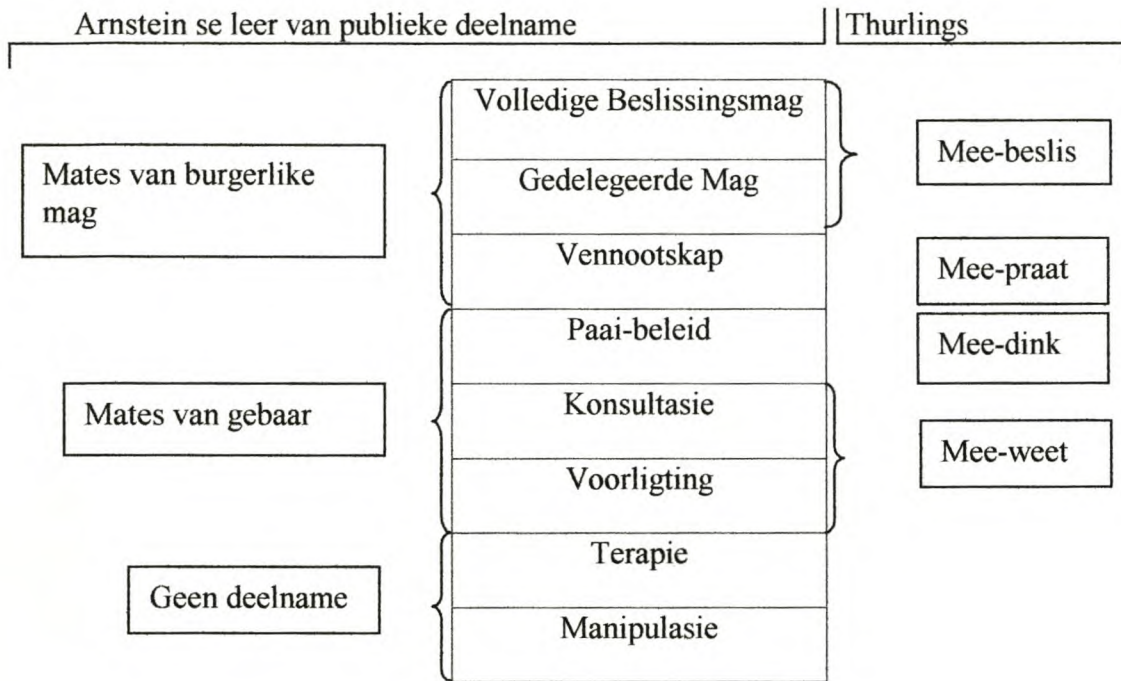
hulp die funksie van die sogenaamde “deskundige” sou kon verrig, maar wat nie genader word nie.

Dit gebeur dat mense wil deelneem en hulle self wil help, maar hulle het nie die vermoë om hulle behoeftes aan die besluitnemers oor te dra nie. As daar byvoorbeeld van nader gekyk word na iets soos plakkery, wat in meeste mense se oë gesien word as een van die land se grootste beplanningsprobleme, sal daar ook opgelet word, dat plakkerskampe baie van die beplanningsprobleme aanspreek. ‘n Interessanter omgewing as die roosterpatroon-uitleg wat dikwels gebruik word in formele uitlegte word geskep, hoër digthede word bereik, die aspek van kulturele diversiteit word aangespreek en die geleentheid word geskep om saam met verwante te bly. Indien daar dus ‘n kanaal van effektiewe kommunikasie tussen hierdie kultuurgroepe kon ontstaan, sou dit vir die beplanner moontlik wees om aan die inwoners te verduidelik wat die probleme is. In geval van opgradering, sou die inwoners moontlik verstaan hoekom sommige van hulle moet skuif, en hoekom dit op die langduur beter is. Die aspek van volhoubaarheid kom dus ter sprake.

In meeste van die beleidsdokumente vooraf bespreek, word verwys na volhoubaarheid³. Volhoubaarheid van die ontwikkelde omgewing en ook die gemeenskap kan egter slegs bereik word deur bemagtiging van gemeenskappe. Dikwels in die verlede het dit gebeur dat een of ander welsynsorganisasie of politieke instelling ‘n skenking doen of projek aanpak, wat nooit deur die gemeenskap benut word soos beplan nie. Die rede hiervoor is dat die gemeenskap self nooit genader is oor wat hulle van die projek verwag nie. Kellett (1999) skryf dit toe aan die feit dat hierdie tipe beplanning gemik is op ‘n spesifieke sosiale klas en dat daar geglo word dat die behoeftiges tevrede moet wees met wat hulle ookal ontvang.

³ Volhoubaarheid. Ontwikkelingsbehoefte word aangespreek, sonder om die vermoë van toekomstige geslagte om in hul noodsaaklike behoeftes te voorsien, in die gedrang te bring of in gevaar te stel (KMR 1996).

Arnstein (1969:217) en Thurlings (1980:136) het beide 'n leer van deelname opgestel wat gereeld aangehaal word ten opsigte van publieke deelname en bemagtiging. Die ag verskillende trappe is verteenwoordigend van die hoeveelheid mag wat die publiek het om 'n invloed uit te oefen oor die eindresultaat (Sien Figuur 3)

Figuur 3. Leer van Deelname (Arnstein 1969:217; Thurlings 1980:136)

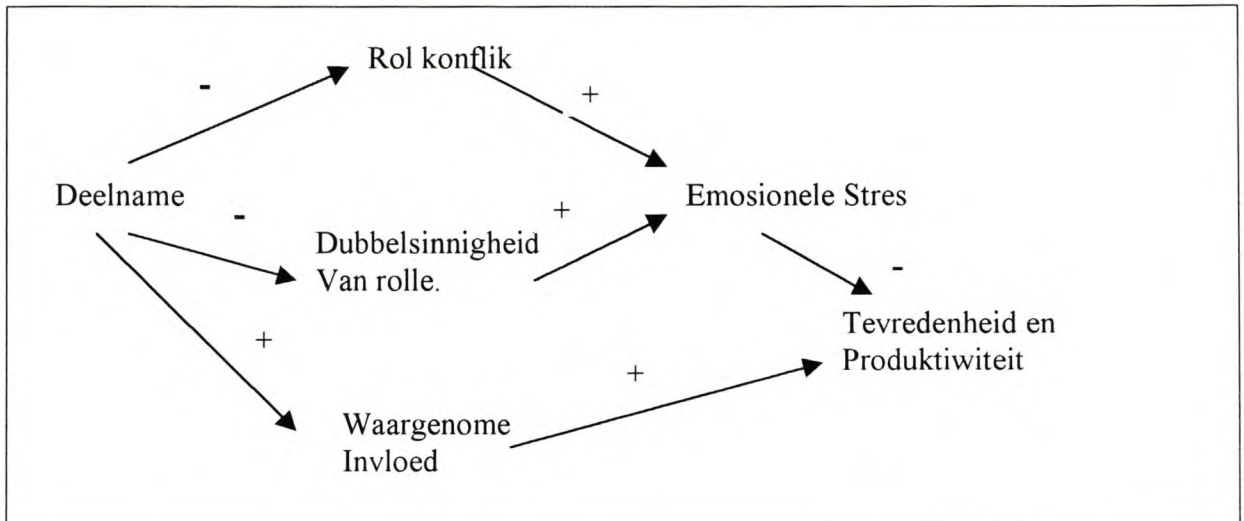
Die onderste sporte van die leer is manipulasie en terapie en word gesien as nie verteenwoordigend van enige deelname nie. Dit kom dikwels voor wanneer die gemeenskap gesien word as die probleem en nie as deel van die oplossing nie. Pogings om hierdie mense te verander word aangewend. Voorligting en konsultasie, wat die derde en vierde sporte vorm, word onderskeidelik deur Arnstein (1969) en Thurlings (1980:136) gesien as 'n mate van 'n gebaar en grade van mee-weet. Hoewel die publiek ingelig en gehoor word, neem hulle nie deel aan besluitneming nie. Die paaibeleid word gesien as die geleentheid om mee te dink en

te adviseer, maar is ook niks meer as 'n mate van 'n gebaar nie, aangesien die publiek nogsteeds nie deel vorm van besluitneming nie.

Die minderheid afdelings van die leer is gekategoriseer as burgerlike mag en mee-beslis. Vennootskap gee aan die publiek die geleentheid om deel te neem aan onderhandelings met die tradisionele magshouers. Gedelegeerde mag en volledige beslissingsmag voorsien aan die publiek die kans om 'n meerderheid stemme te bekom in besluitneming en volle bestuursmag te hê. Regeringsinstansies, maar ook ander is gewoonlik baie ywerig om konsultasie voor te staan as 'n manier om aan die gemeenskap sosiale gelykheid te voorsien (Watt *et al* 2000). Konsultasie word egter beskou as niks meer as 'n graad van oëverblindery nie. Die primêre rede hiervoor is veral omdat daar geen dialoog plaasvind nie. Die gemeenskap wat gekonsulteer word bekom dus geen alternatiewe inligting oor die projek nie en vorm ook nie deel aan werksgroepe of groepe wat deel neem aan een of ander leerproses nie. Konsultasie word ook gesien as 'n manier om die publiek te indoktrineer met die waardes en prioriteite van die beplanners (Smith 1998). Die publiek voorsien goedkeuring vir besluite geneem, in plaas daarvan dat die publiek inligting voorsien omtrent die plaaslike behoeftes, prioriteite en waardes.

Lede van die publiek kan waardevolle inligting voorsien oor inheemse en kulturele praktyke wat geïnkorporeer kan word in beplanning. Publieke deelname kan dus ook, soos vroeër opgelet, aan die publiek self 'n keuse bied. Sielkundiges het gevind (Green 1999; Orford 1992: 94; Veitch & Gifford 1996) dat wanneer daar 'n keuse gestel word deur middel van deelname, bekom die individu persoonlike beheer en ook dat persoonlike beheer nodig is vir algemene welsyn. Algemene welsyn behoort 'n hoër mate van produktiwiteit mee te bring. Jackson (in Orford 1992: 95) het 'n grafiek opgestel om die effek van deelname in 'n

werksituasie te illustreer. Daar word veronderstel dat die effek dieselfde sal wees met betrekking tot die publiek se betrokkenheid in beplanning.

Figuur 4. Invloed van deelname op tevredenheid en produktiwiteit (Orford 1992:95).

Hier word aangevoer dat indien die individu toegelaat word om 'n keuse uit te oefen oor die omgewing waarin hy bly, dit sal lei tot waargenome vryheid, wat gevolg behoort te word deur waargenome beheer. Dit sal beteken dat die uitkoms van die keuse 'n meer voorspelbare proses is, sonder om die individu in 'n sekere rigting te forseer. Daar is gevind dat 'n gebrek aan keuse lei tot 'n gevoel van magteloosheid en ongelukkigheid. Hierdie emosies veroorsaak gewoonlik 'n afname in produktiwiteit. Indien die gemeenskap dus meer betrokke word by besluitneming oor hulle omgewing, behoort dit te gebeur dat hulle produktiwiteit en motivering vir hulpverlening in ontwikkeling sal toeneem. Dit is egter veral by hierdie punt van deelname waar baie navorsing nodig is om die kulturele verskille te akkommodeer. Hoewel publieke vergaderings gehou word, is daar dikwels gevind dat juis kulturele verskille die rede is hoekom daar nie tot 'n vergelyk gekom kan word ten opsigte van besluite nie. Nie

alleenlik is daar 'n verskil in doelwitte nie, maar ook verskil die belanghebbendes se wyse van verbale en ook nie-verbale kommunikasie.

Schmidt (1998) stel dit daarom dat vir volhoubare ontwikkeling om 'n realiteit te word, moet die betrokke gemeenskap betrokke wees in die beplanning, implementering, monitor van die projek en ook die evaluering daarvan. Deelname op hierdie vlakke is huidiglik nog baie min, veral omdat mense oningelig is en so 'n groot persentasie ongeletterd is (Brinkerhoff & Coston 1999). Die probleem van deelname strek dus baie verder as net tot by die beplanner. Deur publieke deelname egter te sien as 'n voortgesette en herhalende self iteratiewe proses, kan verwag word dat mense sal leer van mekaar en hulle foute en dat die volgende rondte op 'n meer ingeligte wyse sal plaasvind.

Selfs die laer inkomste groepe moet bemagtig word om hulle eie identiteit uit te leef, ten spyte van armoede. Dit is in die mag van alle deelnemers om tydens die refleksie-stadium besware te opper om te verseker dat die projek nie afwyk van die verlangde behoeftes wat aanvanklik gestel is nie. Hierdie toenemende mate van besit wat gesetel is in die gemeenskap self behoort uit te kring om sodoende plaaslike energie, idees en toewyding te kweek (Turok *et al* 1999; Van der Waal 1997). Die beweging van ontmagtiging na bemagtiging is gewoonlik 'n baie stadige, refleksiewe en aksie georiënteerde proses wat oor jare plaasvind (Watt *et al* 2000).

5.5 Opsommend

Die konstruksie van 'n inklusiewe kultuur (Du Toit 1998) beteken dat kennis nodig is oor 'n verskeidenheid van kulture in die land. Deur kenners van ander vakgebiede te betrek, soos byvoorbeeld antropologie en sosiologie, kan hierdie proses van kennis insameling versnel word. Dit behoort mense in staat te stel om ander se wêreld te begin verstaan en om simbole

te deel wat onderliggend aan hulle verskillende lewenstyle is. Beweging tussen kulture word vergemaklik en die moontlikheid van vrugbare multikulturalisme wat werk, word 'n realiteit. Healey (1992b) identifiseer drie vrae wat gevra kan word om nuwe vorms van inklusiewe beplanning te vind:

1. Hoe kan daar onderskei word tussen vorms van argumentasie oor beplanningsaspekte wat die huidige vorm van magsverhoudings reflekteer en tussen die wat die potensiaal het om verhoudings te verander in oop en insluitende verhoudings?
2. Watter praktyke sal help om inklusiewe argumentasie te bewerkstellig, ten spyte van kultuur verskille?
3. Watter take is betrokke en watter vaardighede word benodig om dit uit te voer?

Hillier (1998) sê ook dat die beplanner nie van buite af iets aan hierdie probleem moet probeer doen nie, maar dat beplanning namens die mense moet verander in beplanning saam met die mense. Beplanners moet leer om baie van hulle tradisionele aannames omtrent kennis en metode agter te laat. Die publiek volgens Khan (1998) moet dus gesien word as gelyke vennote in besluitneming. Volgens hom is dit slegs deur dialoog dat mense hulle verskille kan verstaan en 'n "contested but negotiable practical understanding" bereik kan word.

Hoofstuk 6

Kommunikasie

6.1 Inleiding

Deelname is die wagwoord wat gebruik word vir handhawing van demokratiese besluitneming in beplanning. Dit word waargeneem in beplanningswetgewing op nasionale, provinsiale en plaaslike vlak. Deelname op plaaslike vlak sluit veral ook die betrokkenheid van die publiek in, wat veronderstel is om dus die gebruikers self te betrek in die ontwikkeling van hulle omgewing. Om hierdie geïntegreerde deelname proses egter geslaagd te maak, moet mense op effektiewe wyse met mekaar kommunikeer en mekaar verstaan. Kommunikasie word gesien as 'n normatiewe basis vir geregtigheid, en as gevolg van taal, waardes en sekere ingesteldhede praat deelnemers dikwels by mekaar verby tydens onderhandelinge (Hillier 1998).

Publieke vergaderings skep geleenthede waartydens mense kan deelneem deur insette te lewer, aan die beplanning van hulle omgewing en ook die beplanning van hul eie en gemeenskapsontwikkeling. Hierdie vergaderings bied verder ook die geleentheid aan individue en groepe van verskillende agtergronde om idees uit te ruil en mekaar beter te leer ken en sodoende 'n vertrouensvlak op te bou. Ongelukkig ervaar baie beplanners hierdie proses as lank en duur en word dit gesien as 'n struikelblok vir vordering van projekte. Die rede hiervoor is gewoonlik omdat dit lank neem om gemeenskaplike grond te vind waarom gekommunikeer kan word. Mense se realiteite verskil van so 'n aard dat dit wat hulle daaglik beleef min in gemeen het. Briggs (1998) verwys byvoorbeeld na deelname as 'n "leë ritueel" en is van mening dat daar 'n sekere mate van leiding nodig is om die uitkoms van die proses te verander. Baie opgeleide beplanners het egter nie die kommunikasie vaardighede om

effektief met die geaffekteerde groep te kommunikeer nie. Dit beteken dat geen van die partye baat by die proses nie. 'n Situatie wat daartoe kan lei dat beide beplanner en publiek iets van mekaar kan leer gaan verlore en ongelukkig groei die mate van afkeer.

Wetlik word meeste beplanningsinstansies verplig om die publiek te betrek by besluite wat hulle raak. Die probleem wat ervaar word is dat die publiek meestal 'n baie klein impak op beplanning en ontwikkelingsbesluite het, aangesien beplanners en inwoners nie effektief met mekaar kan kommunikeer nie: hulle sit eenvoudig nie om dieselfde vuur nie.

6.2 Elemente van Kommunikasie

Kommunikasie is uiteraard 'n baie ingewikkelde proses wat uit verskillende komponente bestaan. Eerstens word daar gesê dat kommunikasie 'n triad is, bestaande uit die kommunikeerder, die boodskap en die ontvanger (Skinner & Von Essen 1996:92). Ander faktore wat 'n belangrike rol speel is kode, medium, konteks, terugvoer en onderbreking. 'n Model (sien fig. 5) wat al hierdie komponente voorstel is saamgestel deur Skinner en Von Essen (1996).

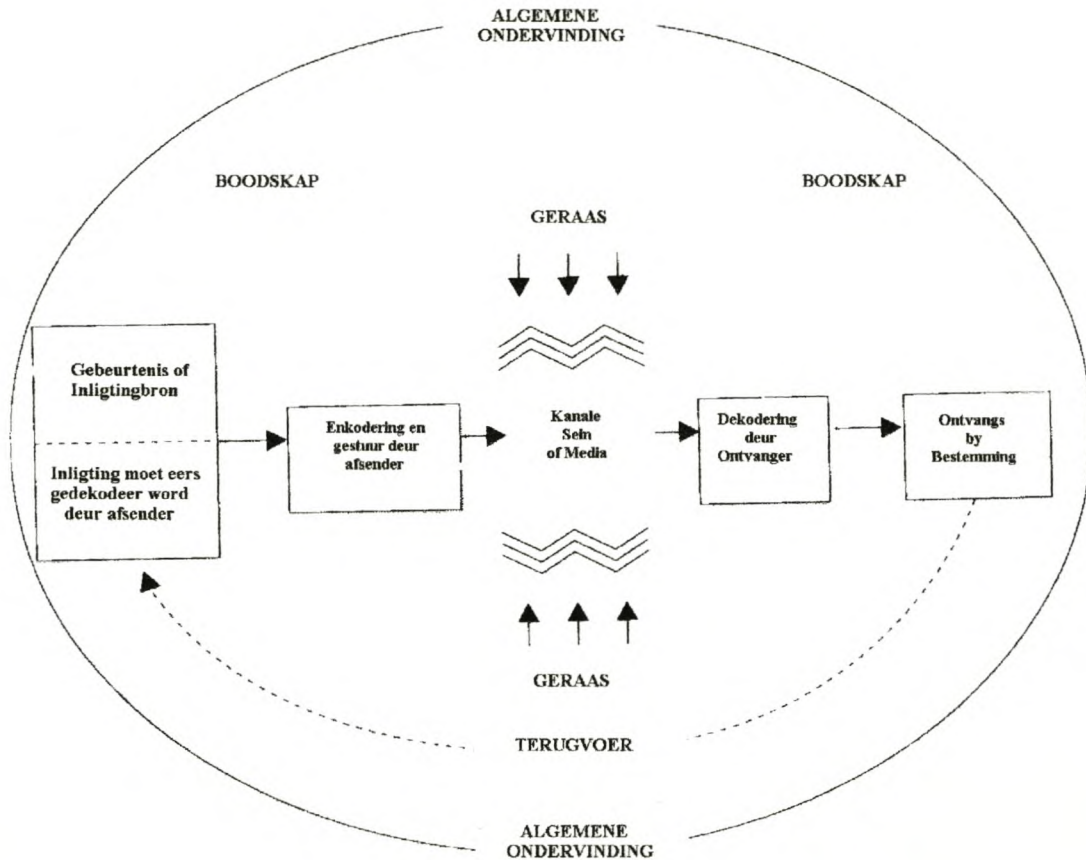

Fig.5 Komponente van Kommunikasie (Skinner en Von Essen 1996)

Die *kode* word gesien as al die tekens en simbole wat gebruik word in die proses om die boodskap aan die ontvanger oor te dra. Daar word onderskei tussen verbale en nie-verbale kodes. Verbale kode verwys na taal. Nie-verbale kodes is die nie-verbale aspekte van menslike gedrag en word onderverdeel in ses komponente:

- i. "Proxemics". Dit is die gebruik van persoonlike ruimte en fisiese omgewing as deel van kommunikasie gedrag. Vier ruimtelike sones of afstande wat geïdentifiseer word is: intiem, persoonlik, sosiaal en publiek.
- ii. Lyftaal of gesigsuitdrukking.
- iii. Oogkontak of visuele interaksie.

- iv. Fokalisering of parataal.
- v. Chronometrie of houding teenoor tyd.
- vi. Skedules en afsprake.

Die *medium* word soms ook die kanaal genoem. Dit verwys in aangesig tot aangesig gesprekvoering na onder andere die sensoriese organe, veral die gehoor, sig en gevoel. In organisatoriese kommunikasie sal die kanaal byvoorbeeld die besigheid se nuusbriewe wees. In geval van “massa-kommunikasie” is koerante, tydskrifte, films, radio en televisie, vorms van kanale en word gewoonlik na verwys as massa media.

Onderbreking verwys na enige iets wat aanleiding gee tot verwringing van die boodskap of wat veroorsaak dat die boodskap nie ontvang word nie. Met ontvangs van die boodskap dekodeer en interpreteer die ontvanger dit. Die boodskap word vertaal in ‘n vorm waarin dit verstaanbaar is. Senge (1996:192) voer aan dat as gevolg van die mens se geneigdheid om aannames te maak sonder om die geldigheid van hierdie aannames te toets gebeur dit dikwels dat valse gevolgtrekkings gemaak word. Dikwels dien hierdie ongetoetste, vals aannames as basis vir verdere besluitneming. Hoewel aannames een van die grootste vorme van onderbreking is tydens kommunikasie, is daar ook die ander aspekte wat ‘n rol kan speel.

6.2.1 Respek

Respek is miskien een van die belangrikste faktore vir beter kommunikasie, aangesien dit die ander party immers die geleentheid bied om wel sy siening te lig. Soos Shusta *et al* (1994:117) dit stel:

“People are people everywhere, just treat everyone with respect”.

Hoewel respek baie belangrik is om multikulturele verhoudings te laat werk is daar egter meer nodig om die effektiwiteit van kommunikasie te verhoog. Dit kan alleenlik gebeur indien daar besef word dat mense van verskillende kulture verskil en dat 'n begrip van die ander se agtergrond nodig is om sin te maak van die inhoud van dit wat gekommunikeer word. Volgens Skinner en Von Essen (1996) is daar twee maniere om kruis kulturele misverstande uit te skakel. Dit is eerstens om die ander kultuur se taal te leer praat en tweedens deur die nie-verbale kommunikasie van die ander kultuur te verstaan. Aansluitend by laasgenoemde is om bewus te wees dat die ander kultuur of individu 'n kognitiewe raamwerk het wat moontlik verskillend is.

6.2.2 Konteks

Kennis omtrent die fisiese, sosiale, administratiewe en politieke konteks waarbinne beplanning gaan plaasvind is baie belangrik om te verseker dat die regte benadering tot die groep gevolg word. Hierdie verskillende areas moet nie as afsonderlike entiteite beskou word nie, maar as 'n geheel wat interafhanklik is van mekaar. Brown (1997) is van mening dat 'n goeie begrip van die konteks 'n voorvereiste vir publieke aanvaarding en samewerking is en dat kommunikasie slegs moontlik is indien die nodige vertroue tussen die beplanners en publiek bestaan.

Dit sal beteken dat daar vooraf inligting ingesamel moet word omtrent die deelnemers se finansiële en professionele status, asook sekere waardes wat vir hulle van belang is. 'n Arm landelike gemeenskap sal geïntimideerd voel indien daar gebruik gemaak word van tegnologie en voorbeelde verwyderd vanaf hulle eie verwysingsraamwerk; so ook sal 'n baie professionele groep geaffronteerd voel deur swak tegnologie. Indien die regte vlak van

kommunikasie egter van die begin af gekies word, sal daar 'n band van vertroue tussen die rolspelers ontwikkel. Deelnemers sal voel dat die fasiliteerder hulle behoeftes verstaan en dit probeer aanspreek. Die fasiliteerder, en veral ook beplanners, sal bevrediging ondervind aangesien daar 'n gevoel van samewerking is en die proses moontlik versnel sal word.

6.2.3 Taal

Taal (Sonderling 1996:88-89) is die vorm van menslike kommunikasie wat die verste ontwikkel is en ook die meeste gebruik word. Dit maak samewerking tussen mense in 'n gemeenskap moontlik en is nodig vir die behoud en voortsetting van sosiale verhoudings. Taal was altyd 'n sensitiewe onderwerp in Suid-Afrika en het alreeds tot baie konflik gelei. Van Willingham en De Vries (1995) verwys na die sensitiwiteit van die netwerk van ondertone in taal wat gekoppel is aan opvoedings- en opvoedkundige, sosio-politieke, sosio-historiese, godsdienstig-emosionele en ekonomiese sensitiwiteite. Behalwe dat dit absoluut noodsaaklik is vir enige kommunikasie het dit dus ook 'n psigologiese aspek. Deur 'n taal te praat eie aan jou kultuur dien as bevestiging van wie jy is en waar jy vandaan kom. Taal volgens Slabbert & Finlayson (1999) is dus 'n sosiale produk.

Oplewing van 'n taal hou dikwels verband met die herlewing van 'n etniese of nasionale identiteit (Geary 1997). Taal word beskou as uiters belangrik vir kulturele integriteit en oorlewing. Dit word beskou as deels 'n demonstrasie van mense se onafhanklikheid, maar ook interafhanklikheid. Huidiglik bestaan daar ongeveer 6 500 tale in die wêreld wat tans nog gepraat word, maar meer as die helfte word gesien as bedreig en op die punt om te verdwyn.

Soos reeds opgelet (Sonderling 1996:89) is taal nie 'n neutrale onderwerp nie, veral omdat dit nodig is om sin te maak van die wêreld deur die voorsiening van 'n kognitiewe raamwerk van

konsepte. Deur die raamwerk van konsepte, bestaande uit woorde te gebruik, word die omgewing geïnterpreteer, bespreek en inligting uitgeruil. Taal is verder nou gekoppel aan denke en daar word selfs aangevoer dat denke nie moontlik sou wees sonder taal nie. Deur te leer hoe om 'n taal te gebruik word jy deel van die gemeenskap. Dit reflekteer die waardes, betekenis en gelowe van die gemeenskap en hul kultuur. Sonderling (1996:90) voer verder aan dat taal die rede is hoekom sekere kultuurgroepe dinge sien en doen, anders as 'n ander groep. Taal bevoordeel dus sekere keuses van interpretasie.

Taalprobleme en veral die kwessie omtrent moedertaal, kom by feitlik alle geleenthede voor waar daar 'n multikulturele byeenkoms is (Van Willingham en De Vries 1995). Hoewel verskillende kultuurgroepe grondwetlik die reg het om hulle taal te gebruik, is dit soms prakties onmoontlik om al die kultuurgroepe teenwoordig by 'n byeenkoms volgens taalkeuses te akkommodeer. Daar word egter meestal van tolke gebruik gemaak waar moontlik. "Codeswitching" is 'n alternatief vir akkommodering van verskillende tale, wat deesdae baie algemeen waargeneem word in "townships". Dit kom wêreldwyd voor in areas waar diverse kultuurgroepe in kontak is met mekaar en hulle self verstaanbaar aan mekaar moet maak. Dit kom daarop neer dat daar binne een gesprek gewissel word van een taal na 'n ander of tussen variasies van tale (Slabbert & Finlayson 1999). Omdat daar binne 'n klein ruimte so baie mense van verskillende afkomste saamgroepeer is, is dit nodig om op so 'n wyse te kommunikeer dat dit vir almal verstaanbaar is. Dit kan egter slegs gebeur as daar genoeg kontak, kommunikasie en moontlik selfs afhanklikheid van mekaar is.

Hoewel "codeswitching" van groot waarde is vir die mense wat deel is van die proses, het hierdie wisseling tussen tale ook sekere nuanses wat die enkodering van so 'n gesprek verder bemoeilik. Myers-Scotton (2000) stel dit dat "code-switching" soms 'n gemerkte en soms 'n

ongemerkte keuse is wat deur die spreker geneem word en dat dit norm gebaseerd is. Dit is 'n berekende besluit wat geneem word, dikwels indien daar gevoel word dat dit interpersoonlike voordele kan inhou as die ander persoon se taalvoorkeur gerespekteer word. Dit kan egter ook gebruik word as metode om 'n individu of groep as buite-groep te klassifiseer en sodoende die grense van familiariteit neer te lê. Inherent sal dit dus nodig wees vir deelnemers om in die eerste plek meertalig te wees om enigsins aan “codeswitching” deel te neem, maar andersins is dit ook nodig om die betekenis te lees van die rede agter “codeswitching”.

Engels, wat deur baie as die lingua franca van Suid-Afrika beskou word, is 'n Westerse taal en maak dus voorsiening vir al die tegniese terme gebruik in die beplanningsproses. Baie tale maak egter nie voorsiening vir al hierdie terme nie. Dit veroorsaak dat selfs al word daar gebruik gemaak van 'n tolk, kan belangrike inligting of verduidelikings nie oorgedra of verstaan word nie. Daar moet dus versigtig gewerk word aan die inhoud van 'n gesprek om te verseker dat al die woorde wat gebruik word, wel bekend en verstaanbaar is vir ander kultuurgroepe (Pather 1997).

'n Verdere aspek van taal wat dikwels geïgnoreer word, is dat ten spyte van die feit dat een persoon moontlik 'n ander groep se taal magtig is, is daar sekere taal nuanses wat nie deur die andertaal spreker gesnap word nie. Sillitoe (1998a) noem dat sekere woorde in sommige tale verskillende betekenis verkry wanneer dit deur mans en vrouens gebruik word. Dit is daarom ook nodig om tydens kommunikasie meer van die kultuur te weet as net die taal, om sodoende algehele distorsie van die boodskap te voorkom.

6.2.4 Nie- verbale kommunikasie

Hoewel nie-verbale kommunikasie soms ooreenstem in verskillende kulture, is dit dié aspekte wat verskil wat veral belangrik is tydens kruis-kulturele kommunikasie (Skinner en Von Essen 1996:138).

- **Lyftaal.** Lyftaal dra inligting wat baie reflekteer van een persoon se gevoel teenoor 'n ander. In Westerse kulture staan mense op as 'n teken van respek. In sekere Afrika kulture sit hulle egter. Volgens Shuste *et al* (1994) is die vertoon van jou voete in baie kulture egter gereken as onmanierlik, aangesien jou voetsole gesien word as die vuilste gedeelte van jou liggaam. 'n Gebrek aan hierdie kennis kan lei tot verrykende gevolge.

Ander vorms van liggaamshouding wat belangrike inligting deurgee tydens kommunikasie is iets soos gekruisde bene. In baie kulture sal dit 'n teken van verdediging en afsydigheid wees (Taylor *et al* 1994:58). Indien jy egter nie vertrou is met die kultuur en konteks nie sal dit onmoontlik wees om die verskillende liggaamshoudings te interpreteer.

- **Handgebare.** Sommige kulture praat baie met hulle hande terwyl ander meer staat maak of verbale kommunikasie. Handgebare dui dikwels emosie aan en verskaf alternatiewe inligting oor hoe emosioneel of opgewonde 'n persoon voel oor die onderwerp onder bespreking. In 'n studie (Du Plooy 1996:116) wat gedoen is en waartydens die betekenis van twintig verskillende tekens getoets is, is gevind dat 'n sein wat veronderstel is om sterkte of voorspoed te beteken, verskillend geïnterpreteer is deur Afrikaans-, Tswana- en Suid-Sotho-sprekers. Handseine is dus veral 'n aspek wat baie verskil, selfs tussen mense wat dieselfde omgewing bewoon.

- **Gesigsuitdrukkinge.** Kulturele norme (Shuste *et al* 1994) kan 'n invloed uitoefen op hoe, waar en hoekom gesigsuitdrukkinge gebruik word. Iets eenvoudig soos 'n glimlag het byvoorbeeld 'n verskillende betekenis in verskillende kulture. In sekere dele van Afrika word dit gebruik om verrassing, verstomming of verleentheid uit te druk. Dit het niks te doen met enige vermaak of geluk nie.

- **Oogkontak.** In alle kulture (Shuste *et al* 1994) is oogkontak 'n belangrike nie-verbale kommunikasie middel. Die gepastheid van direkte of nie-direkte oogkontak word bepaal na aanleiding van die kultuur. In baie gedeeltes van suidelike Afrika word direkte oogkontak vermy wanneer daar met 'n persoon van 'n hoër status gepraat word. Direkte oogkontak word beskou as pammantig. Wanneer gesprekvoering dus plaasvind is dit vir die ander persoon moontlik om te interpreteer of jy hom respekteer of hom sien as 'n gelyke. Taylor *et al* (1994:59) let ook daarop dat oogkontak vir ander persone bedreigend kan wees. Indien 'n persoon te lank oogkontak hou, veral binne 'n konteks waar oogkontak juis vermy word, kan dit die ander persoon intimideer en dit kan selfs lei tot aggressie.

Oogkontak kan dus enersyds dien as 'n teken van vriendskap en respek, maar andersyds kan dit ook bedreiging inhou. Oogkontak is in beide gevalle egter 'n teken van betrokkenheid en 'n meer emosionele inhoud. Interpretasie van emosie is afhanklik van die konteks waarbinne dit ervaar word.

- **Persoonlike ruimte.** Ruimte, hoewel persoonlik, word ook kultureel bepaal. Sommige situasies kan in een kultuur waargeneem word as normaal, terwyl dit in sommige ander

gesien kan word as 'n samedromming van mense. Mense kan dus bedreigd voel in 'n situasie waar dit glad nie die intensie was nie. Selfs iets soos 'n lessenaar tussen twee persone kan as negatief geïnterpreteer word. Mense vanuit Suid-Amerika sien dit byvoorbeeld as 'n onnodige skeiding (Taylor *et al* 1994:61).

- **Territorialiteit.** Hierdie aspek kan aansluiting vind by die vorige punt aangesien dit te doen het met die ruimte rondom 'n persoon. 'n "Territory" (Taylor *et al* 1994:499) word gedefinieer as 'n area waaroor 'n spesifieke individu of groep mag of beheer uitoefen. Belangrik van hierdie konsep is dat hoe meer beheer 'n individu of groep het oor 'n gebied, hoe gemakliker is hulle om met selfvertroue daarbinne op te tree.

Dikwels is die omstandighede waarin publieke vergaderings plaasvind, baie verwyderd van die persoon se daaglikse ondervinding en realiteit. 'n Saal met stoele wat in rye gepak is, 'n gestruktureerde agenda, 'n skyfievertoning en al die elemente wat dikwels as van selfsprekend aanvaar word, kan veral die rede wees waarom sekere mense vervreemd voel tydens hierdie publieke geleentheid. Verskillende kulture het verskillende maniere van vergader.

- **Aanraking.** Elke kultuur bepaal wie op 'n sekere wyse aan 'n ander mag raak en onder watter omstandighede. Sommige kulture het hoë-aanrakingsnorme, terwyl ander getipeer word as lae-aanraking kulture. Dit sluit byvoorbeeld aspekte in soos 'n toevallige aanraking aan die arm of skouer tydens gesprekvoering. Dit kan enersyds geïnterpreteer word as 'n teken van vriendskap of andersyds as oor-familiêr en voorbarig. 'n Handskud verskil ook tussen kulture (Taylor *et al* 1994:61). 'n Stewige handskud in die VSA is 'n

teken van 'n goeie sterk karakter, terwyl die Arabiese kulture verwag dat dit sag en sensitief moet wees.

- **Fokalisering.** Wanneer daar 'n variasie in spraak voorkom dra dit 'n baie belangrike deel van die boodskap se betekenis. Aspekte hier van belang is onder andere stemhoogte, hardheid, ritme, tempo en huiwering (Taylor *et al* 1994:60).

6.2.5 Kognitiewe Modelle

Kognitiewe modelle volgens Senge (1996:8) is diep gewortelde beelde, aannames en veralgemenings wat 'n invloed het om hoe mense die wêreld om hulle waarneem en verstaan en hoe hulle daarop reageer. Meestal is mense onbewus van hierdie dryfveer agter hulle aksies. Elke kulture het verskillende maniere om jong mense op te lei oor hoe om inligting te organiseer en weer te gee (Sillitoe 1998b; Taylor *et al* 1994:83). Baie Afrika-kulture maak gebruik van stories en of idioome om inligting aan mekaar oor te dra. Kinders word dus van jongs af groot gemaak om oplettend te wees vir die simboliek agter 'n verhaal en om inligting in 'n logiese orde van gebeure te stoor.

So ook het beplanners 'n skemata of kognitiewe model waarna hulle verwys. Selfs al is hulle bewus van kulturele verskille moet hulle ook 'n bewustheid hê van hoe die skemata van 'n ander kulture saamgestel is. Probleme ontstaan wanneer daar gepoog word om ander gemeenskappe te interpreteer volgens 'n eie raamwerk of persepsie om sodoende 'n plaaslike identiteit te skep in 'n omgewing. Soms is hierdie raamwerke en persepsies van so 'n aard dat dit glad nie eens bestaan in die ander kulture nie (Schaug 1998). Dikwels word gebruik gemaak van geskiedkundige antropologiese bronne, wat sekere kenmerke aan 'n kultuurgroep toeskryf. Aangesien kulturele eienskappe so veranderlik is, is dit egter baie moontlik dat die

behoefte wat vroeër geïdentifiseer is, nie meer toepaslik is nie. Schaug (1998) vra selfs die vraag of dit nie eintlik net die plaaslike gemeenskap is, wat self hierdie plaaslike identiteit kan skep nie? Daar word onder andere aangevoer dat die fisiese ruimte 'n weerspieëling is van sosiale aksie en dat dit betekenis het vir die mense wat dit geskep het.

'n Ander punt oor skemas wat kommunikasie negatief kan beïnvloed is bevooroordeeldheid. Suid-Afrika se geskiedenis van apartheid is nie iets wat oornag uitgewis gaan word nie. Mense stereotipeer mekaar volgens dit wat hulle van jongs af geleer het, byvoorbeeld as minderwaardig, gevaarlik of onbetroubaar. Dit is moeilik om oor hierdie grense te beweeg, aangesien daar 'n onwilligheid en soms selfs 'n vrees is vir die ander kultuurgroep. Dit beteken ook dat mense dikwels onnodig oorsensitief is juis as gevolg van hierdie geskiedenis, wat dan lei tot konflik. Ander bevooroordeeldheid bestaan vanuit die beplanner se kant, aangesien hy die publiek sien as oningelig en hul deelname as 'n stremming vir vinnige vordering.

Kognitiewe modelle is ongelukkig nie iets wat mense het wat sommer net kan verander nie (Senge 1996:xv). Mense is die produk van hulle kognitiewe modelle, wat neerkom op onder andere aangeleerde gedragspatrone. Dit is juis die medium waardeur mense met die omgewing om hulle kommunikeer. Dit is verweef in elke persoon se lewensgeskiedenis en die persepsie van wie en wat hy of sy is. Wanneer hierdie aspek dus gekonfronteer word, is dit te verstane dat weerstand ervaar sal word. Dit is dus presies waarom dialoog voering tussen verskillende mense nodig is, sodat beide partye kan verstaan waarom hulle verskil en daar gepoog kan word om 'n oplossing te vind wat beide se behoeftes bevredig. Senge (1996:9) stel voor dat die eerste stap om hierdie faset aan te spreek is om "die spieël na binne te keer". Individue moet dus eers bewus word van die modelle wat hulle eie lewens reguleer, voordat hulle kan begin om ander s'n te verstaan. 'n Model, die Kultuurweb, wat bespreek is in die

hoofstuk oor kultuur, kan ook as hulpmiddel gebruik word, om 'n persoon of kultuurgroep se kognitiewe model te help ontsyfer.

Seker die belangrikste rede waarom die studie van kognitiewe modelle nodig is, is omdat dit beïnvloed hoe sekere dinge geïnterpreteer word. Die feit dat twee mense gelyktydig in dieselfde situasie is, maar dit geheel en al verskillend ervaar en of interpreteer, kan toegeskryf word aan verskillende kognitiewe modelle. Dit is dus die rede hoekom mense wat dieselfde publieke vergadering bywoon, soms die uitkoms daarvan totaal anders ervaar.

6.3 Dekodering en Enkodering

Enkodering verwys na 'n kreatiewe proses waartydens die verskillende fasette van kommunikasie tot beskikking, gebruik word om op verskillende maniere uitdrukking te gee aan idees of gevoelens (Fourie 1996:12). Dekodering of interpretering daarteen, verwys na die maniere waarop die persoon wat luister, die voorsiende teks interpreteer (Sonderling 1996:104). In die proses herinterpreteer die ontvanger die boodskap om dit verstaanbaar aan die self te maak.

Effektiewe enkodering en dekodeering kan slegs plaasvind indien persone bewus is van die effek van kultuur verskille op kommunikasie en indien 'n persoon daarvolgens kan kommunikeer. Deelnemers moet bewus wees van die aannames wat hulle onbewustelik maak en van vooroordeel wat bestaan as gevolg van hulle kognitiewe modelle. 'n Beplanner kan tegnies in die veld baie goed wees, maar nie oor die vermoë beskik om 'n boodskap effektief oor te dra (te encodeer) of om die reaksie van die gehoor op dit wat hy sê te dekodeer nie. Dit gebeur baie dikwels en word toegeskryf aan diverse kommunikasie kodes tussen kulture.

Die effek van verkeerdelike interpretasie kan baie nadelig wees. Dit kan eerstens lei tot vervreemding van die deelnemer (Briggs 1998). Dit kan verder lei tot die verbreking van vertroue wat nodig is om in die toekoms saam aan projekte te werk en ook meebring dat waardevolle uitruiling van inligting tussen rolspelers nie plaasvind nie.

Slegs wanneer beplanners en deelnemers in 'n sosiale konteks dieselfde lewenservaring, etnisiteit asook vanaf dieselfde sosiale groep is, kan daar verwag word dat die kans vir verkeerdelike interpretasie sal verminder. Aangesien die oorgrote meerderheid beplanners nogsteeds afkomstig is vanuit 'n wit middel inkomste groep, is die meeste dus in 'n situasie waar die proses plaasvind in 'n etnies diverse omgewing. Alternatiewe vir hierdie probleem moet dus oorweeg word. Beplanners moet bereid wees om na die deelnemers terug te gaan en vir terugvoer te vra, of deur middel van 'n betroubare sleutelpersoon in die groep uit te vind hoe die proses geïnterpreteer is (Briggs 1998). Waar dekodeering betrokke is, as gevolg van verskillende sosiale betekenisse, is dit veral belangrik om terugvoer vanaf kenners te ontvang. Betekenis van dieselfde sinsnede kan byvoorbeeld varieer, afhangend van die informant se geslag of ouderdom.

Effektiewe enkodering kan gefasiliteer word deur nuwe idees en aktiwiteite aan die groep bekend te stel deur gebruik te maak van tradisionele vorms van kulturele kommunikasie soos deur dramatisering en stories (Burkey 1993:47). Deur inligting aan te pas tot 'n formaat wat bekend is aan die groep, word die realiteit daarvan beter besef en die geleentheid om te reageer op wat gehoor of gesien word groter. Daar word verder aangevoer dat dit vir sommige groepe makliker is om die toekoms binne te gaan, indien die gebeure van die verlede as vertrekpunt gebruik word. Deur die effek van handeling, wat dikwels nadelige effekte gehad

het te analiseer, is dit vir die deelnemers makliker om verandering as betekenisvol en aanvaarbaar te ervaar.

6.4 Opsommend

Hoewel kommunikasie daagliks tussen mense plaasvind sonder dat daar spesifiek gekonsentreer word op die bespreekte elemente, is dit tog aspekte wat 'n rol speel in hoe mense mekaar interpreteer. Veral in die huidige situasie van globalisering word dit op alle terreine van die samelewing waargeneem dat daar gereeld situasies voorkom waar 'n diverse groep mense saamgroepeer en onderhandel.

Veral in die besigheidswêreld is dit baie algemeen dat werknemers kursusse bywoon om hierdie diversiteit te kan aanspreek. Dit sal dus baie voordelig wees indien daar voorsiening gemaak word vir lede van die beplanningsdisipline en ook lede van die publiek om aan opleidingsessies deel te neem. Nie alleenlik kultuurgebaseerde verskille kan aangespreek word nie, maar ook die kommunikasiegaping as gevolg van vakterminologieë.

Hoofstuk 7

Gevallestudie: Stellenbosch publieke deelname in GOP

7.1 Inleiding

Sedert die 1994 verkiesing het daar baie verandering plaasgevind in die ontwikkelingsbeleid van Suid-Afrika. Sederdien word klem gelê op die toepassing van geïntegreerde ontwikkelingsprogramme en die opstel van geïntegreerde ontwikkelingsraamwerke. In die apartheidsperiode was groepsgebiede en gedwonge verskuiwing van groepe baie algemeen. Daar word dus baie druk op die beplanningstelsel geplaas om hierdie foute en die publiek se vertroue te herstel en om in die proses die publiek so ver as moontlik te betrek in besluitneming. Een van die ideale is ook om aan mense 'n groter keuse te bied in die omgewing waarbinne hulle leef. Dit beteken dat daar voorsiening gemaak moet word vir verskillende kultuurgroepe se onderskeie behoeftes. Ongelukkig word talle publieke vergaderings beskou as leë rituele, omdat publieke verwagtinge so ver werwyderd is van die realiteite wat die plaaslike raad moet aanspreek.

In die voorafgaande gedeelte is aangevoer dat 'n groot gedeelte van die probleem toegeskryf kan word aan oneffektiewe kommunikasie as gevolg van kulturele verskille, maar veral ook omdat daar in die verlede nie genoeg aandag geskenk is aan die inhoud en waarde van kommunikasie tydens onderhandeling nie. Hierdie aanname word getoets deur die publieke deelname proses vir die Stellenbosch-GOP as gevallestudie te gebruik. Dit word gedoen deur te verwys na onderhoude gevoer met Freddie Marais, die fasiliteerder van die vergaderings (sien Bylae A), 'n gesprek met Leon Fourie (2000), die GOP-bestuurder, 'n vraelys voltooi deur meneer Adendorf – 'n afgetrede stads- en streekbeplanner, asook 15 vraelyste wat

anoniem deur van die publieke deelnemers voltooi is (sien bylae B). Notules en berigte vanuit die Eikestadnuus word ook gebruik.

7.2 Verloop van Stellenbosch se publieke deelname proses

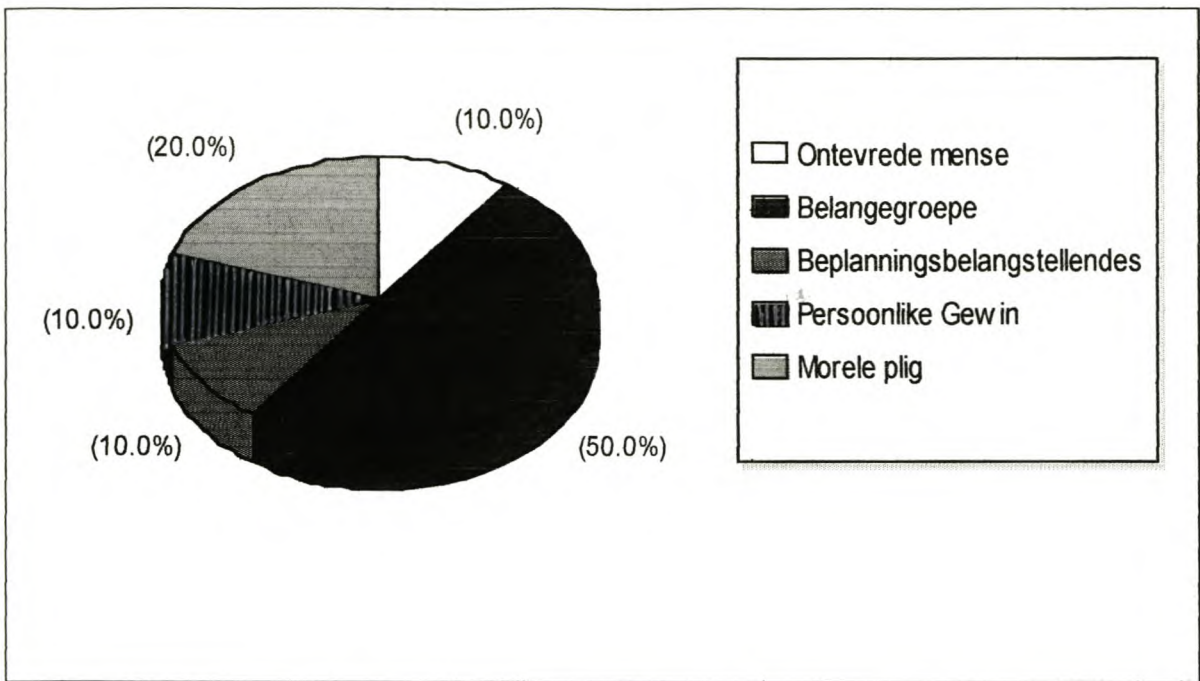
Die Stellenbosch munisipaliteit het eerstens 'n onafhanklike fasiliteerder, meneer Freddie Marais aangestel wat die hele publieke deelname proses moes lei. Aangesien 'n groot gedeelte van die Stellenbosch-gemeenskap baie negatief ingestel is teenoor die beplanningsafdeling van die munisipaliteit en die konsultante (wat destyds aangestel is om 'n Struktuurplan vir die dorp voor te berei en wat nooit deur die gemeenskap of plaaslike owerheid goedgekeur is nie), is besluit om iemand van buite die beplanningsdisipline aan te stel. Advertensie vir die vergaderings het plakkate, afkondigings by sportklubs en kerke, adreslyste, nuusbriewe, advertensie oor twee radiostasies, die Eikestadnuus, raadslede (by wyksvergaderings), asook afkondigings oor luidsprekers in woonbuurte, behels.

Die eerste ontmoetings met die publiek, tussen 17 November tot 11 Desember 1997, was klein buurtgerigte, informele vergaderings om "'n gevoel vir die publiek te ontwikkel" en om aan hulle die geleentheid te bied om hulle frustrasies te lig. Marais (2000) bewoord hierdie vergaderings as "giflaat-vergaderings". Die groot vergaderings is in die stadsaal gehou en het bestaan uit drie werkswinkelsessies, wat oor drie dae elk gestrek het. Mense het tydens dié geleenthede aspekte hoofsaaklik in groepsverband bespreek. Na afloop van die vergaderings is al die insette verwerk en in een dokument saamgestel. Hierdie dokument is gesien as die riglyn vir verdere beplanning en konsultante se bydraes word hierby ingewerk (Marais 2000).

7.3 Verteenwoordiging

Die vergaderings wat gehou is tydens Mei en Junie (1998) is bygewoon deur 'n gemiddelde van ongeveer 'n honderd mense. Marais (2000) het op die vraag oor of die vergaderings verteenwoordigend bygewoon is, geantwoord "ja-nee". Hy voel dit was aan die een kant verteenwoordigend, maar dat dit nie goed genoeg verteenwoordig is deur al die verskillende kultuur-groepe van die dorp nie. Adendorf (2000) was ook van mening dat slegs sommige van die vergaderings verteenwoordigend was. Die Eikestadnuus (1998: 22 Mei) het lae getalle toegeskryf aan apatie vanaf die inwoners se kant. Van die deelnemers het 'n memorandum ingedien wat verklaar het dat hulle voel die proses was nie in geheel verteenwoordigend van al die gemeenskappe in die dorp nie. In die memorandum is genoem dat die bruin en swart gemeenskappe van Kaya Mandi, Idasvallei, Cloetesville, Kylemore, Klapmuts, Johannesdal en Jamestown nie goed genoeg verteenwoordig was nie. Vanuit die bruin geleerdere het dit na vore gekom dat hulle van mening is dat, gesien in die lig van die apartheidsgeskiedenis, dit die munisipaliteit se plig is om meer moeite te doen met hierdie gemeenskappe. Marais het tydens 'n informele onderhoud gesê dat hy tot in 'n sekere mate hiermee saamstem, hoewel hy niks spesifiek hieraan gedoen het nie.

Marais (2000) het die verdeling van mense wat die vergadering bygewoon het, ingedeel in vyf hoofkategorieë, naamlik, mense wat ontevrede is oor iets (10%), belangegroepe (50%), beplanningsbelangstellendes (10%), mense wat dit bywoon vir persoonlike gewin, byvoorbeeld, politici (10%) en die wat dit bywoon uit morele plig teenoor hulle woonbuurt en dorp (20%). Hierdie persentasie word voorgestel in figuur 6 .

Figuur 6: Verspreiding van deelnemers aan GOP-proses

Die swak verteenwoordigde gemeenskap van Kaya Mandi is veral opgelet, aangesien hulle so 'n groot deel van die dorpsbevolking vorm. Tydens die “giflaat byeenkomste” was hierdie groep se opkoms die meeste, hoewel ongeveer 50% van die mense hierdie vergaderings net gedeeltelik bygewoon het, omdat hulle net die kwessies van Kaya Mandi wou bespreek en nie dié van Stellenbosch nie (Notules 1&11 Des. 1997). Die rede vir hulle afwesigheid by die groot vergaderings is daarom duidelik en kon reeds op 'n vroeë stadium voorspel gewees het.

7.4 Onderbreking

Onderbreking is in die vorige hoofstuk bespreek as enige iets wat aanleiding gee tot verwringing van die boodskap of wat veroorsaak dat die boodskap nie ontvang word nie. In die volgende gedeelte gaan daar gekyk word na aspekte wat kommunikasie affekteer, wat tydens die Stellenbosch-vergaderings aanleiding gegee het tot onderbreking van die boodskap.

7.4.1 Diverse deelname

Deelnemers aan die vergaderings was afkomstig vanuit baie diverse agtergronde, met baie verskillende verwysingsraamwerke. Dit het gewissel tussen verskeie kultuurgroepe, verskillende sosiale klasse en van ongeletterdes tot akademici. Redes vir mense se bywoning het ook verskil. Dit het dikwels beteken dat mense op verskeie vlakke mekaar nie kon verstaan nie, bloot as gevolg van 'n sekere kulturele agtergrond, of dat hulle doelwitte verskil het. Leon Fourie (2000), was van mening dat daar talle vlambare en selfs konfliktsituasies was. Adendorf (1999), 'n afgetrede stads- en streekbeplanner, was van mening dat die eerste vergadering "'n fiasko" was. Marais (2000) daarteen, voel dat daar wel misverstande was, maar dat dit baie gering was. Volgens hom was die enigste werklike konflik wat voorgekom het uit die 10% van verteenwoordigdes wat dit vir persoonlike gewin bygewoon het. Uit die politieke geleerdere was daar 'n paar persone wat die proses wou vertraag en die gebruik van konsultante wat voorheen met die opstel van Stellenbosch se Struktuurplan baie ontevredenheid veroorsaak het, het ook probleme veroorsaak. Die publiek het egter gou geleer om na hulle as die sogenaamde kapers te verwys en om hierdie persone se insette met 'n knippie sout te neem of soms te ignoreer – wat ook op sy beurt problematies was.

7.4.2 Nie-verbale Kodes

Hoewel nie-verbale kodes soms 'n baie goeie indikator is van hoe persone teenoor mekaar of die situasie voel, is daar ongelukkig nie 'n medium beskikbaar om in retrospek hierdie verskynsels deeglik te toets of te analiseer nie. Marais (2000) het daarop gelet dat hoewel hy nie spesifiek daarop gekonsentreer het nie, was daar tog geringe verskynsels wat hy deurgaans opgelet het.

Een verskynsel was dat die swart mense altyd heel agter in die saal op hulle eie gaan sit het en ook dat dit lank geneem het om hulle betrokke te kry in gesprekvoering. Iets anders wat hy opgelet het, was dat baie van die nie-blanke persone altyd op 'n baie aggressiewe en militante stemtoon gekommunikeer het. Hy sê dat hulle selfs in neutrale opmerkings hierdie stemtoon gebruik het. Hy dink dit kan toegeskryf word aan 'n lang geskiedenis, waartydens hierdie mense moes veg om hulle stem te laat hoor. Adendorf (2000) het na anleiding van die vraelys aangedui dat hy ten op sigte van stemtoon en handgebare altyd verskille tussen kultuurgroepe opgelet het, wat verkeerd geïnterpreteer kon raak deur die oningeligte. Hy het ook aangedui dat liggaamshouding, gesigsuitdrukking en oogkontak fasette is wat dikwels verskil het.

7.4.3 Taal

Daar is verwag dat die besluitneming oor 'n voertaal 'n groot kwessie gaan wees. Daar is egter aan die begin van die eerste werksinkels na gesprekvoering besluit dat Engels as voertaal gebruik sal word, aangesien die meeste mense dit verstaan (Retief 1998). Voorvalle waartydens mense hulle ongelukkigheid hieromtrent uitgespreek het, het egter deurgaans voorgekom.

“Ons het in die Wes-Kaap Provinsie drie amptelike tale. Hoekom moet van Afrikaans- en Xhosa-sprekendes verwag word om waar kontroversiële sake wat die toekoms van ons dorp vir die dekades en eeue wat volg sal raak, 'n taal te gebruik waarin ons nie tuis voel nie?”

(Oosthuizen 1999, 'n deelnemer)

Marais (2000) het egter daarop aangedring dat mense in Engels moet kommunikeer. Tydens Februarie 1999 was daar weer 'n publieke vergadering ten opsigte van die goedkeuring vir die

voorgestelde missie en visie (Eikestadnuus 1999). Tydens hierdie geleentheid was daar 'n hewige debat oor dat mense nie in Afrikaans kon deelneem nie. Sommiges het selfs aangevoer dat dit die rede was hoekom hulle nie die vergaderings gereeld bygewoon het nie. Daar is aangevoer dat Marais vroeër 'n tolk sou voorsien, wat nooit gebeur het nie.

Die laaste vergadering wat aangebied is in November 1999, het verskil van die ander, aangesien dit as 'n voorbeeld gebruik kan word om die invloed van negatiewe elemente by publieke vergaderings te verduidelik (Retief 1999). Sekere raadslede het opgedaag wat die hele prosedure as onregverdig wou verklaar, daar was opnuut verskeie taal probleme, en daar was onvergenoegde mense wat die vergadering in die helfde verlaat het. 'n Groter groep as gewoonlik het van Kaya Mandi se gemeenskap opgedaag en dit was nodig om van 'n tolk gebruik te maak om die Xhosa na Engels te vertaal. Toe 'n sekere punt bereik is, het 'n persoon opgestaan en 'n lang relaas in Xhosa gevoer wat die tolk nie bereid was om te vertaal nie. Marais (2000) het dit toegeskryf aan die onvanpastheid van die inhoud. Welch (2000) voer aan dat benewens laasgenoemde moontlikheid, die tolk net van Xhosa na Afrikaans kon vertaal en nie Engels magtig was nie. Sy betrokkenheid was dus teenstrydig met die ooreengekome besluit om Engels as voertaal te gebruik. Die fasiliteerder het skynbaar niks gedoen om klaarheid rondom hierdie punt te kry nie. Daar was verder ook talle persone tydens dié vergadering wat onvergenoegd was omdat hulle nie in Afrikaans kon kommunikeer nie en uit die vraelyste is hierdie kwessie ook herhaaldelik opgebring. Daar is verder in die vraelyste genoem dat dit die rede is hoekom die dorp so swak verteenwoordig was.

As daar terug gekyk word na die verloop van die taalkwessie, word 'n sneeubaleffek waargeneem. Hoewel baie aanvanklik geglo het dat Engels wel aanvaarbaar is, was daar waarskuwings redelik vroeg in die verloop van die werkswinkels dat dit tog nie die geval is

nie. Aan die einde van verrigtinge het sekere politici hierdie punt gebruik om die vergaderings as ongeldig te verklaar, aangesien dit mense uitgesluit het.

Vakterminologie

“Slim, teoretiese voordragte van kundiges moet vervang word met mense wat met die publiek kan praat.” (opmerking uit vraelys)

Begripsprobleme, deels as gevolg van taal, het voorgekom omdat daar gebruik gemaak is van vakterminologie, wat nie aan die publiek bekend was nie. Marais (2000) stem saam dat dit problematies was en noem ook verder dat baie van die begrippe selfs vir van die munisipale amptenare onbekend is. Hy het ander begripsprobleme toegeskryf aan taalgebruik wat gemeenskapsgebaseerd is. Adendorf (2000) skryf dié probleme toe aan kulturele agtergronde wat verskil. Sommige van die begripsprobleme, veral dié wat kultureel gebonde was, is maklik uitgestryk indien die betrokke partye vrymoedigheid gehad het om aan die ander te vra presies wat bedoel word. In die proses is die geleentheid dus gebruik om meer van die ander deelnemers, asook hulle kultuur te leer.

7.4.4 Konteks

Uit die vergaderings was dit duidelik dat die fisiese, sosiale, politieke en administratiewe kontekste waaruit die mense afkomstig was, baie belangrik was. Dit was meestal bepalend van hoe daar uit beginsel uit gereageer is teenoor die proses. ‘n Vooraf studie van hierdie aspekte, sou baie kon bydrae om sekere situasies wat voorgekom het, effektief aan te spreek.

Een van die grootste kwessies het gegaan oor ongelukkighede wat uitvloeielsels was van die apartheidsera. Tydens die informele vergaderings was daar verskeie insette wat rondom dit

gewissel het. Die inwoners van Idasvallei was baie verontwaardig aangesien hulle (die sogenaamde nie-blanke gemeenskap) weereens apart van die res van die dorp moes vergader. Daar is ook kritiek uitgespreek, aangesien daar nie genoeg reklame gedoen is in Idasvallei vir die vergaderings nie. Marais het verduidelik dat almal op 'n latere stadium saam sal vergader en dat advertensies in die toekoms op alternatiewe wyses gedoen sal word (Marais 2000; Notules 1998).

In Kaya Mandi is heelwat probleme ondervind. Soos vroeër opgelet, het die helfte van die publiek die vergadering tydens die verloop daarvan verlaat. Die rede hiervoor is dat die deelnemers met 'n sekere verwagting na die vergaderings gekom het, en dat die kwessies wat die inwoners wou bespreek, nie werklik ter sake was nie. Die feit dat hierdie groep voorheen uitgesluit was by besluitneming, asook hulle toestand van absolute armoede is egter glad nie spesiaal aangespreek nie en die vergaderings is op dieselfde wyse benader as al die ander vergaderings in die dorp.

Ander kontekstuele probleme was nie soseer uitvloeisels aan die apartheidera nie, maar wel ook die feit dat die geskiedkundige konteks van die res van die dorp vergeet is. Van die publiek wat wel voorheen betrokke was by die publieke vergaderings vir die vorige struktuurplan van Stellenbosch, was ongelukkig aangesien dié feit geïgnoreer is. Verskeie van die deelnemers het deur die verloop van vergaderings die fasiliteerder daarop gewys dat dit nie die eerste keer is wat hierdie beplanningsoefening gedoen word nie (Retief 1998). Dit het volgens hierdie mense beteken dat foute wat vroeër begaan is, herhaal word, sonder dat daar enige-iets daaruit geleer is. Daar is byvoorbeeld vroeër besluit om nie van konsultante gebruik te maak nie, juis omdat hierdie persone soms nie 'n beplanningsagtergrond het nie en dus nie bewus is van die implikasies van sekere besluite nie. Hulle het nie altyd die vermoë om die

deelnemers se vrae te beantwoord nie en kan hulle ook nie voorsien met alternatiewe wat nodig is vir besluitneming nie. Daar is ook gevrees dat die nuwe publieke vergaderings, soos voriges, sal verander in 'n simboliese gebaar met geen toepassingswaarde nie.

Daar is 'n mening uitgespreek dat die fasiliteerder vooraf met hierdie persone moes geskakel het, om hulle insette te bekom oor die verloop van die vorige publieke deelname proses. Teenstrydig hiermee was die mening vanuit 'n sekere deel van die gemeenskap, dat alles wat vroeër gedoen is, geïgnoreer moes word, aangesien dit nie die hele gemeenskap verteenwoordig het nie. Die fasiliteerder is dus in 'n moeilike situasie geplaas, wat baie diskressie vereis het en wat soms nie oortuigend ervaar is nie.

7.4.5 Kognitiewe Modelle

Kognitiewe modelle is in die vorige hoofstuk beskryf as die element van menslike bestaan wat bepaal hoe situasies ondervind en geëvalueer word. Dit word bepaal deur vorige ervarings en die kultuur waarin 'n persoon groot geword het. Dit is verantwoordelik vir die aannames en stereotipering wat mense se reaksie lei.

Hierdie aspek is opgelet tydens die vergaderings in verskeie opsigte. Daar was die gewone voorkoms van stereotipering en etikettering, byvoorbeeld bevooroordeeldheid teenoor ongeletterdes wanneer oplossings vir sekere probleme bespreek is. Gevalle waar situasies vanuit diverse verwysingsraamwerke verskillend geëvalueer is, het ook voorgekom. Oplossings vir sekere kwessies het soms ook 'n gemeenskap se diverse kognitiewe modelle gereflekteer. Marais (2000) het die verdigtingskwessie as voorbeeld hiervan genoem.

Een van die belangrikste kwessies wat die dorp moet aanspreek, is verdigting. 'n Groot gedeelte van die dorp se inwoners stem saam dat uitbreiding buite die huidige stadsgrense voorkom moet word en dat dit bereik kan word deur kleiner erwe en meerverdieping geboue. Inwoners van Kaya Mandi stem nie hiermee saam nie. Hulle wil elkeen 'n erf met 'n los staande huis besit, waarop hulle 'n tuin kan aanlê. Meerverdieping geboue word veral afgekeur aangesien hulle in sommige gevalle bloot nie gewoond is daaraan nie, en andersyds is daar sekere kultuurgebonde rituele wat teenstrydig is hiermee. Laasgenoemde verwys byvoorbeeld na 'n sekere ritueel wat vereis dat as iemand doodgaan hy deur die venster na buite getel moet word. Lede van hierdie gemeenskap kon in elk geval nie insien dat daar 'n tekort aan grond is nie, aangesien hulle omring was deur plase, waarop huise gebou kan word.

"Different experiences form different views and opinions. In the past all was not, and today all is not, a bed of roses. There are different cultures and ways of life in various sectors of the community that reside in the various residential areas of Stellenbosch and its surrounding townships. Past experience have coloured and tainted our viewpoints and opinions. They have tainted our outlook on things and it will take far more than the past four years to change or heal matters."

Adendorf (1998, afgetrede stads- en streekbeplanner)

Ander soortgelyke opmerkings is vanaf die publiek gehoor (Eikestadnuus 1998:13). Daar is gevoel dat hoewel daar aanvanklik baie frustrasie en meningsverskille was as gevolg van verskillende verwysingsvelde, het die deelnemers baie van mekaar geleer.

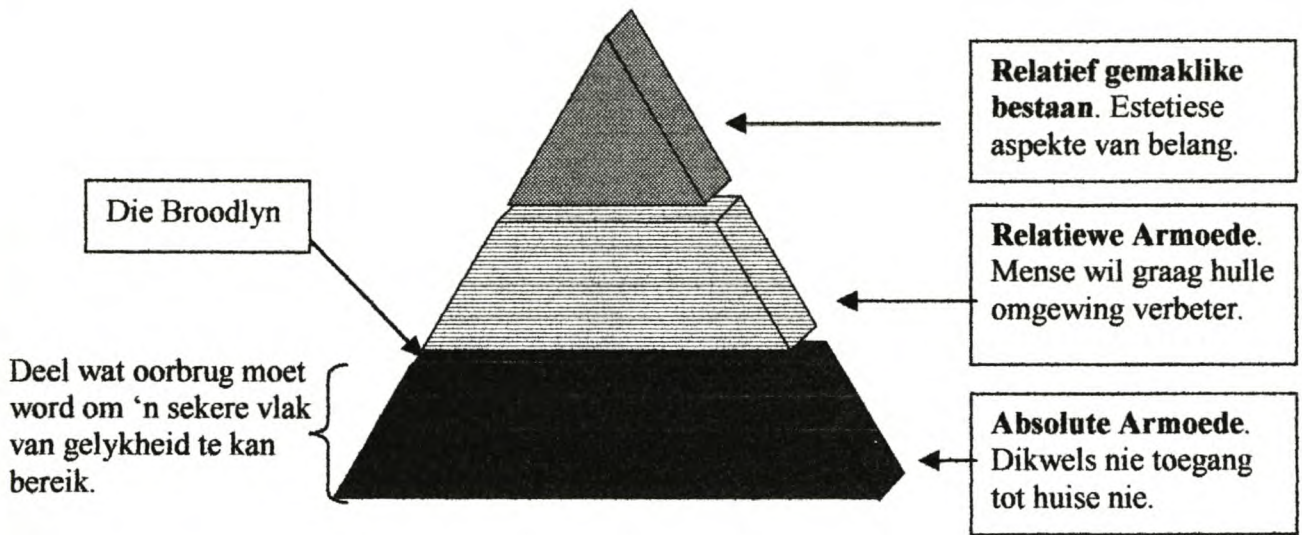
Die verskillende denkwyses is egter ook deur Marais (2000) geprys as 'n bate vir die vergaderings. Hy voer aan dat dit aanleiding gee tot 'n verskeidenheid van oplossings. Hy is

van mening dat veral die oplossings aangebied deur ongeletterdes insiggewend was, aangesien dit meer direk en gekonsentreer was om die kern van probleme. Volgens hom raak sekere van die “geleerdes” te kompleks in hulle oplossings en gaan die impak van die oplossing verlore.

7.4.6 Kultuur van armoede.

Een van die grootste erflatings van die apartheidstyd, is dat armoede meestal ook kultuurgebonde is. Nie alleenlik is die dorpe etnies en kultureel verdeel deur middel van ‘n padnetwerk nie, maar ook die behoeftes is hiervolgens verdeel. Die swart gemeenskap, wat hoofsaaklik in Kaya Mandi woon, het die laagste lewenstandaarde en huisvesting, en ander basiese lewensmiddele is hier dikwels nie voorsien nie. Hulle toestand kan beskryf word as die van absolute armoede en ‘n lewe onder die broodlyn.

Die mense van Cloeterville en Idasvallei, wat hoofsaaklik bestaan uit die bruin gemeenskappe, leef in ‘n situasie van relatiewe armoede. Dit beteken dat hulle wel in meeste gevalle voorsien is van basiese lewensmiddele, maar dat daar tog baie tekortkominge is. Die res van Stellenbosch se gemeenskap leef in relatiewe goeie omstandighede. Die voorbeeld wat deur Marais (2000) gebruik is, is dat hierdie groep moet besluit tussen geplaveide- of gras sypaadjies. Om hierdie drie groepe se probleme dus as ‘n eenheid te hanteer, is baie moeilik. As voorstelling van die verspreiding sien figuur 7.

Figuur 7. Armoede-verspreiding

Daar is baie kritiek uitgespreek, oor die afwesigheid van die Kaya Mandi-gemeenskap by die werksinkels. Daar kan egter nie verwag word dat hierdie gemeenskap bekommerd moet wees oor die dorp se historiese kern as hulle nie deel voel van die res van die dorp nie en ook nie eens toegang tot 'n geskikte huis het nie. Aangesien rykdom en armoede een van die faktore is wat aanleiding gee tot 'n persoon se kognitiewe model of skemata, kan die reaksies vanuit hierdie verskillende gemeenskappe verstaan word. Daar is na afloop van die vergaderings besef dat die gaping tussen verskillende inwoners van die dorp so groot is, dat dit eers aangespreek sal moet word, alvorens die dorp se gemeenskap as 'n geheel kan saamwerk.

7.4.7 Die Fasiliteerder

Die fasiliteerder word gesien as die persoon wat dialoog tussen die verskillende deelnemers lei en onderbreking moet voorkom. Die persoon moet daarom oor 'n groot mate van

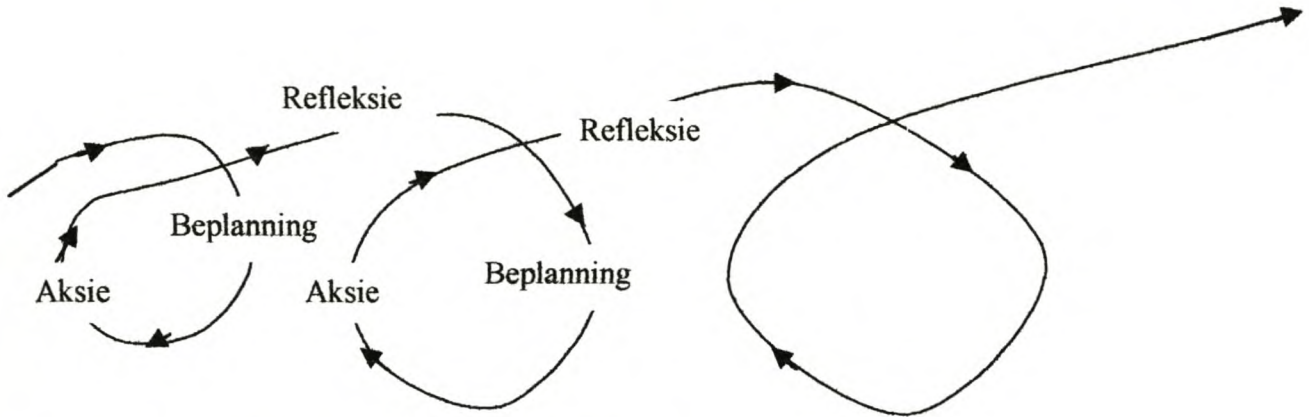
mensekennis beskik en konflik effektief kan hanteer. Hierdie persoon sal ook bekend moet wees met beplanningsaktiwiteite om die relevansie van dit wat bespreek word, te begryp. In die vraelyste is aan die deelnemers gevra of die fasiliteerder geskik was vir die taak. Antwoorde het gewissel tussen “nee” en “aanvanklik nee”. Sommiges was van mening dat hy dikwels die rede vir onderbreking was, maar ander het gevoel dat hy wel deur die verloop van vergaderings die nodige ervaring opgedoen het.

Die algemene gevoel was dat die fasiliteerder se gebrek aan ‘n beplanningsagtergrond tot baie kommunikasie probleme gelei het. Ander het gevoel dat hy ook nie oor die geskikte konflikbestuur vaardighede beskik het nie. Veral sy onbuigbare houding teenoor taalgebruik het baie kritiek ontvang. Tydens een van die onderhoude is hy hieroor gevra en sy reaksie was dat hy nie weet wat die probleem was nie, aangesien daar reeds by die eerste vergadering hieroor konsensus bereik is. Hy was van mening dat daar oor sekere aspekte, soos taal, ‘n sterk houding ingeneem moet word wat nie moet meegee onder druk nie.

7.5 Relevansie van publieke deelname tot GOP

7.5.1 Voordeel vir Munisipaliteite

Die munisipaliteit kan op hierdie stadium beskou word as ‘n leerorganisasie, aangesien dit vir eerste keer in Suid-Afrika gekonfronteer met baie nuwe verpligtinge, waarvoor daar nie spesifieke riglyne vir die hantering daarvan bestaan nie. Aangesien dit jaarliks die proses van publieke deelname vir die GOP moet herhaal, het dit die geleentheid om aanpassings by die vorige jaar se benadering aan te bring. Marais (2000) het die volgende diagram (fig. 8) voorgestel om die proses te illustreer:

Figuur 8. Voorstelling van die Munisipaliteit as 'n leerorganisasie.

Dit beteken dat die proses op 'n voortgesette wyse plaasvind. Na voltooiing van 'n siklus word daar gereflekteer op die uitkoms en aanpassings word gemaak vir die volgende siklus. Die buigbaarheid daarvan beteken dat daar nie vasgestelde reëls is nie, wat dit ideaal maak vir toepassing in diverse gemeenskappe. Die idee is dat die effektiwiteit daarvan jaarliks uitkring en meer mense betrokke word by die proses.

Publieke vergaderings word dikwels gekritiseer, aangesien dit verwagtinge skep wat nie haalbaar is nie. In die geval van die Stellenbosch GOP was van dié onvergenoegde groepe, na afloop van die werksinkels egter meer gelukkig aangesien hulle die plaaslike regering se beperkinge beter verstaan het. Daar kan dus verwag word dat daar meer samewerking met die plaaslike owerhede in die toekoms sal wees.

7.5.2 Bemagtiging

'n Baie belangrike aspek van die werksinkels was die feit dat daar dialoog plaasgevind het, wat aanleiding gegee het dat mense baie van mekaar geleer het. Dit help om aannames wat

bestaan as gevolg van stereotipering te verander. Mense vanuit minderbevoorregte posisies begryp hoekom dit vir die owerhede moeilik is om al hulle behoeftes tegelykertyd aan te spreek weens finansiële en ander tegniese faktore .

n Ander uitvloeisel van hierdie vergaderings is dat daar verskeie taakgroepe saamgestel is wat besig is met implementering van sekere elemente. In Kaya Mandi is begin met 'n Sosiale Kompak wat hierdie deel van die dorp se probleme moet probeer aanspreek. Dit stem ooreen met figuur 4, bespreek in hoofstuk 5, wat aandui dat meer deelname, produktiwiteit verhoog. Die idee dat publieke vergaderings slegs 'n leë ritueel is word dus hier weerspreek en dit is hierdie tipe reaksie wat die vooroordeel teenoor publieke deelname kan verander.

7.6 Opsommend

Stellenbosch se ingesteldheid teenoor publieke deelname was tot op hede baie goed, aangesien dit die publiek tot 'n baie groter mate betrek het as meeste ander dorpe. Marais (2000) sê dat die enigste ander plek, waarvan hy bewus is, waar hierdie graad van deelname waargeneem is, is in Oos-London. Talle beleidsdokumente vereis dat publieke deelname moet plaasvind, asook dat die gemeenskap aktief betrokke moet wees. Deur die skep van taakgroepe word ook laasgenoemde vereiste bewaarheid en mense word bemaatig om verandering in hulle omgewing aan te bring.

Verskeie aspekte is geïdentifiseer wat kon aanleiding gee tot struikelblokke. Deur effektiewe bestuur van die geleentheid kan hierdie situasies egter omgekeer word in konstruktiewe leersituasies waartydens die deelnemers en beplanners meer van mekaar leer. Die geleentheid bestaan om deur dit wat geleer word, baie tyd en geld in die toekoms te bespaar ten opsigte van beplanning en ook die publieke deelname proses.

Hoofstuk 8

Aanbevelings

8.1 Inleiding

Na aanleiding van die gevallestudie het dit geblyk dat daar baie positiewe ervarings in die proses was, maar veral ook dat daar baie kommunikasieprobleme is, wat lei tot onderbreking. Indien die ervaring van die fasiliteerder vergelyk word met dié van die verskillende deelnemers word daar veral besef dat daar baie kommunikasiegapings was, waarvan daar nie werklik notisie geneem is nie, of wat nie opgelet is nie. Indien daar 'n bewustheid daarvoor was, kon baie van die probleme wat voorgekom het, reeds op 'n vroeë stadium geïdentifiseer en reggestel gewees het.

In die volgende gedeelte word daar aanbevelings gedoen oor hoe onderbrekings, wat in die vorige hoofstuk bespreek is, meer effektief aangespreek kan word.

8.2 Onderbreking

8.2.1 Verteenwoordiging

Voor aanvang van die vergaderings is daar deur sommige verwag dat daar tot ongeveer 2000 mense sal deelneem aan die proses (Fourie 2000). Dit het egter nie gebeur nie en bywoning het gewissel tussen 60 en 100 deelnemers per vergadering. Hoewel 100 deelnemers minimaal is, moet daar in ag geneem word dat 50% van die mense opgetree het as verteenwoordigers van een of ander belangegroep. Die belangegroep het mense ingesluit van omgewingsbewaringsgroepe, maatskappye, klinieke, kerke en kultuurgroepe. Indien elk van

dië mense egter net tien ander verteenwoordig, beteken dit dat daar inwerklikheid baie meer mense se belange aangespreek is.

Ongelukkig was hierdie belangegroep, meestal slegs gemoeid met die natuurlike en historiese omgewing en was die verskillende etniese en kultuur groepe baie swak verteenwoordig. Redes hiervoor verskil, maar Marais (2000) stem saam dat deur verskillende groepe spesiaal te nooi, daar meer sukses behaal kan word.

Adendorf (2000) voer aan dat die rede vir swak bywoning en verteenwoordigendheid, die gebrek aan 'n meer aktuele onderwerp was. Hy noem dat mense geneig is om individualisties en persoonlik te dink en reageer - en dat opvoeding al manier is om sukses te behaal. Van die vraelys respondente stem hiermee saam. Uit die meeste ander vraelyste is die rede vir swak verteenwoordiging egter toegeskryf aan die taalkwessie. Dit is deur Afrikaans en Engelssprekendes genoem. Hoewel daar slegs een vraelys vanuit Kaya Mandi terug ontvang is, het ook hierdie persoon aangedui dat taal 'n rede vir swak verteenwoordiging was.

Die swak verteenwoordiging kan dus toegeskryf word aan talle faktore, behalwe apatie, wat beteken dat daar baie ruimte vir verbetering is. Aangesien hierdie reeks vergaderings die eerste rondte was waartydens die hele dorp kon deelneem, kan daar verwag word dat mense deur middel van opleiding in die toekoms in groter getalle en ook meer aktief sal deelneem.

8.2.2 Nie-verbale Kommunikasie

Nie-verbale kommunikasie is soms 'n rede vir hoekom mense mekaar verkeerd verstaan en interpreteer. Uit al die verskillende kultuurgroepe, het die vraelys respondente aangedui dat hulle wel diverse nie-verbale kodes waargeneem het wat verskillend is van hulle eie en dat dit

moontlik aanleiding tot konflik kon gee. 'n Paar het egter niks van dié aard opgelet nie. Aangesien die nie-verbale element van kommunikasie so subtiel en persoonlik is, is dit nie moontlik om in retrospek die impak hiervan tydens die vergaderings te toets nie. Indien deelnemers tydens opleidingssessies hierop gewys kan word, sal hulle bewus wees daarvan en voor hulle 'n sekere gevolgtrekking omtrent 'n ander persoon maak, eers reflekteer op die rede vir die aanname of interpretasie. Mense sal in die proses leer om meer sensitief vir mekaar se kommunikasie verskille te wees.

8.2.3 Taal

Taal was, soos genoem, een van die struikelblokke wat tydens die vergaderings die meeste voorgekom het. Dit het nie alleenlik aanleiding gegee tot konfliktsituasies nie, maar dit is ook aangevoer as rede vir swak verteenwoordiging. Grondwetlik is mense gemagtig daartoe om in hulle eie taal te kommunikeer, maar daar word besef dat dit soms nie moontlik is nie. In geval van die Stellenbosch vergaderings, was daar geen rede hoekom mense nie in hulle eie taal kon kommunikeer indien hulle nie gemaklik was in Engels nie. Nie alleenlik was daar genoeg mense in die publiek wat sou kon optree as tolke, maar die fasiliteerder self is Afrikaanssprekend en sou dus dié funksie kon vervul tussen Afrikaans en Engels.

In geval van byvoorbeeld Xhosa, moes daar vroegtydig vir 'n geskikte tolk gereël word, wat by geleentheid die nodige vertaling kan doen. 'n Xhosa-sprekende het na afloop van 'n soortgelyke vergadering, opgelet dat dit wat die tolk aan die Xhosa-sprekendes sê, baie verskil van die aanvanklike boodskap. Daar moet dus sekerheid wees omtrent die tolk se vaardigheid, aangesien daar baie van die betekenis verlore gaan, indien die tolk nie volkome gemaklik in die verskillende tale is nie.

Indien daar voorsiening gemaak word vir verskillende tale word daar nie tyd gemors op die bespreking van prosedure nie en daar is 'n groter mate van vrymoedigheid en gemak om deel te neem aan bespreking. Deelnemers en veral die fasiliteerder moet egter die vrymoedigheid hê om aan mekaar te vra oor wat presies bedoel word deur die ander. Nie alleenlik is daar dan duidelikheid omtrent die boodskap nie, maar die ander persoon ervaar ook 'n gevoel van eiewaarde en dat dit wat hy of sy sê belangrik is en saak maak.

Vakterminologie

Probleme met die interpretasie van vakterminologie was een van die redes hoekom daar aanvanklik nie van 'n konsultant buite die beplanningsdisipline gebruike gemaak sou word nie. Nie alleenlik verstaan die persoon nie die volle implikasies van die begrippe nie, maar verduideliking en voorbeelde hiervan is ook nie noodwendig prakties toepaslik nie. Dit is dus belangrik dat die fasiliteerder vir 'n begin bekend moet wees met die vakterminologie.

Interpretasie van begrippe kan reeds op 'n vroeë stadium aan deelnemers gedoen word. Dit kan tydens die vergaderings gebeur, of deur middel van inligtingstukke voor vergaderings. Die ideaal sal egter wees, soos in die geval vir hantering van ander struikelblokke, om al hierdie aspekte tydens 'n opleidingsessie aan te spreek. Sodoende kan deelnemers hulle beter bekwaam om op 'n volwaardige wyse aan besprekings deel te neem.

8.2.4 Konteks

Baie aspekte rondom die Stellenbosch publieke vergaderings was polities van aard. Veral in Suid-Afrika, waar daar 'n lang geskiedenis van ondemokratiese besluitneming is, moet hierdie fasset dus baie goed nagevors word, om 'n gevoel te ontwikkel vir die mense wat betrokke gaan wees in die proses. In beleidsdokumente word publieke deelname gesien as 'n

meganisme om die ongeregthede van die apartheidsera aan te spreek. Dit kan veral geslaagd wees indien daar reg aan die begin van die proses 'n deeglike kontekstuele ondersoek gedoen word en sleutelpersone aangewys word wat inligting kan voorsien oor sensitiewe onderwerpe en dinge wat van belang is vir die wyer gemeenskap.

Die fasiliteerder, Freddie Marais, het erken dat daar geen kontekstuele ondersoeke gedoen is aangaande die potensiele deelnemers nie. Hy stem saam dat dit in sommige gevalle probleme veroorsaak het. Die situasie in Kaya Mandi kon moontlik beter hanteer gewees het, indien daar inligting ingesamel is omtrent die publiek se verwagtinge en indien hierdie mense vooraf ingelig is omtrent die doel van die vergaderings. Armoede vorm so 'n integrale deel van hulle lewens, dat 'n benadering wat hierdie aspek meer geïntegreer het by die omvattende aspekte, meer effektief sou wees. Daar moet eerder vanaf die bekende, hulle eie omgewing en omstandighede, beweeg raak na die wyer Stellenbosch-area se probleme. Indien daar egter gelet word op die feit dat munisipaliteite volgens die nuwe bestel ook veronderstel is om aandag te gee aan die gemeenskap se ekonomiese vooruitgang, kon daar dus wel 'n gemeenskaplike onderwerp gewees het. Effektiewe integrasie kon ook plaasgevind het indien daar vooraf in kleiner groepe binne die gemeenskap gewerk is, voor daar begin is met 'n breë onderwerp, verwyderd van die gemeenskap se realiteite. Die sosio-ekonomiese konteks is geïgnoreer en was grotendeels die rede vir die publiek se apatie.

Die herhaling van sekere foute kon voorkom gewees het, deur te skakel met lede van die publiek wat vroeër betrokke was by die opstelling van die struktuurplan. Hoewel die inhoud van die struktuurplan nie noodwendig almal se goedkeuring wegdra nie, veral aangesien dit nie op 'n verteenwoordigde wyse opgestel is nie, moes dit vooraf aandag geniet het. Die publieke deelnemers aan die vorige struktuurplan was ook tot 'n groot mate die deelnemers

van die meer onlangse werkswinkels. Deur dus hulle geskiedenis te ignoreer, word daar 'n negatiewe boodskap uitgestuur aan dié deel van die gemeenskap wat wel op 'n voortgesette wyse betrokke bly. Die herhaling van prosedure en foute veroorsaak ook dat mense gedesensiteer word teenoor die proses en belangstelling verloor.

8.2.5 Kognitiewe Modelle

Uit die vergaderings het dit wel geblyk dat verskillende verwysingsraamwerke 'n groot invloed het op die alternatiewe wat vir probleemoplossing oorweeg word. Op hierdie gebied het die Stellenbosch-proses baie tekort geskied indien vergelyk met Tygerberg-munisipaliteit. Onderwerpe wat bespreek is, het wel 'n invloed op basies al die inwoners, maar is nie noodwendig belangrik vir almal nie. Tygerberg het verder gegaan as net die basiese onderwerpe wat van belang is vir die gebied as geheel, en het byvoorbeeld gekyk na die belang van inisiasie vir sommige Swart gemeenskappe en hoe dit beplanning beïnvloed. Daar is gevind dat daar 'n behoefte is aan 'n area buite die stadsgrense waar hierdie ritueel kan geskied. Daar is verder, na gesprekvoering, ook gevind dat hierdie mense baie staat maak op tradisionele geneesmiddels, wat hulle uit die veld in die omgewing bekom. Indien daar egter nie aandag aan laasgenoemde gegee word nie, kan dit lei tot oorbenutting van die natuurlike omgewing en selfs die uitsterwing van sekere plantspesies. Hierdie behoeftes kan effektief bestuur word indien dit vroegtydig geïdentifiseer word en met die gemeenskap bespreek word.

In geval van die Stellenbosch-vergaderings is daar gekonsentreer op die algemene aspekte wat ook in die vorige struktuurplan bespreek is. Daar is dus nie verder gegaan deur byvoorbeeld te kyk of die gemeenskappe wat nie vroeër deel was van die proses nie, ander alternatiewe behoeftes het, wat ook aangespreek moet raak nie.

8.2.6 Kultuur van Armoede

Soos bespreek in die vorige hoofstuk, is daar in Stellenbosch 'n baie groot gedeelte van die gemeenskap wat onder die broodlyn leef. Hierdie mense se belangstellingsveld is verwyderd van dié wat behoort tot die hoër inkomste groepe. Onderwerpe wat bespreek word, moet dus nie beperk wees tot net 'n sekere deel van die meer gegoede gemeenskap nie. Soos in 'n vraelys genoem word, moet "hulle leer dat Stellenbosch nie 'n eiland is nie en deur meer mense as die elite bewoon word".

In een van die vraelyste is voorgestel dat die werklose en laer inkomste groepe betrek moet word in die beplanningsproses, maar dat hulle eers programme moet volg wat hul kan leer om verantwoordelike huiseienaars te word. Die persoon, 'n inwoner van Cloeteville, sê dat sy gemeenskap en ook ander minder bevoorregte gemeenskappe, meer effektief met die res van die dorp sal kan kommunikeer indien hulle eers sekere basiese idees leer. Dit verwys na byvoorbeeld instandhouding, verfraaiing en finansiële verantwoordelikheid. 'n Ander respondent sluit hierby aan deur te sê dat sekere huiseienaars nie weet waar water vandaan kom, hoe spoeltoilette werk nie en hoe munisipale rekenings saamgestel word nie.

Daar word dus voorgestel dat onderwerpe wat bespreek word, in belang van almal moet wees. Daar word egter ook aangevoer dat vir effektiewe kommunikasie om plaas te vind, moet die verskillende gemeenskappe tot op 'n sekere vlak gebring word, waar hulle oor sekere basiese onderwerpe dieselfde vlak van kennis het. Dit kan bereik word deur in kleiner groepe binne die gemeenskap opleiding te ontvang, wat sal lei tot bemagtiging van die gemeenskap.

8.2.7 Die Fasiliteerder

Fasiliteerders is nie veronderstel om een van die onderbrekings in kommunikasie met die publiek te wees nie, aangesien publieke vergaderings se effektiwiteit dikwels van dié persoon afhang. In sy eie woorde, “die idee van ‘n fasiliteerder, is op die proses te ghries”. In die gevallestudie het dit egter geblyk dat sy gebrek aan ‘n beplanningsagtergrond en ook sekere gebreke in sy vermoë om met die publiek te kommunikeer, mense baie gehinder het en soms selfs die onderwerp van bespreking tydens vergaderings was.

Hier word aanbeveel dat die fasiliteerder eerder ‘n persoon moet wees wat bekend is met beplanningsaspekte. Sodoende kan daar aan die publiek alternatiewe gestel en verduidelik word. Die fasiliteerder moet sy tekortkominge besef en bereid wees om van ander kundiges of persone gebruik te maak en te leer waar nodig. Die publiek moet veral genader word om hulle bydraes te lewer. Daar is baie mense in die gemeenskap self wat bruikbare vaardighede het, wat baie graag van hulp sal wil wees. Veral afgetrede persone en huisvrouens is dikwels bereid om te help omdat hulle meer tyd op hande het. Persone van die universiteit kan ook betrek word. Sommiges het alreeds studies rondom sekere aspekte gedoen, soos byvoorbeeld antropologiese studies rondom een of ander aspek, wat baie bruikbaar kan wees om ‘n profiel van die verskillende kulturele kontekste saam te stel of om alternatiewe aspekte vir bespreking te identifiseer.

Fasiliteerders moet verder persoonlike kontak met die deelnemers hê om sodoende hulle respek en vertroue te wen. Hulle moenie met ‘n sekere verwagting na die vergaderings gaan nie, aangesien dit tot ‘n groot mate bepalend is van die uitkoms. Om dit te bewerkstellig moet hy dus baie oplettend wees en gebruik maak van onder andere die aspekte geïdentifiseer deur Mazumdar (in Ellen 1996) wat bespreek is in hoofstuk vier, aangaande kultuur. Op die wyse

word daar baie meer opgelet en geleer tydens die proses as wat werklik gesê is. Dit beteken dus dat die beplanner as fasiliteerder, oor baie meer vaardighede en kennis moet beskik as net dié gemoeid met die ruimtelike omgewing, om te oorleef in 'n multikulturele omgewing.

8.3 Opsommend

Verskillende fasette van kommunikasie gee aanleiding tot onderbreking. Hoewel sommige verbaal is, is daar ook ander onderliggende faktore wat veroorsaak dat deelnemers by mekaar verbypraat. Vervolgens is die aanbevelings wat na ontleding van die gevallestudie na vore gekom het:

- Daar moet 'n bewustheid en sensitiwiteit vir verskille tussen mense en hulle behoeftes gekweek word.
- 'n Deeglike studie van die deelnemers se sosiale, kulturele en ekonomiese konteks is nodig, om sodoende onnodige wrywing te voorkom. Daar word aanbeveel dat daar van sleutelpersone in die gemeenskap gebruik gemaak word, om te verseker dat inligting wel van toepassing op die huidige omstandighede is.
- Verskille moet gesien word as 'n bate vir die beplanningspraktyk.
- Sekere groepe moet aanvanklik spesiaal genooi word. Gesien in die lig van die Suid-Afrikaanse konteks, is daar sekere etniese groepe wat eers selfvertroue sal moet opbou, om gemaklik te voel met hulle nuwe burgerlike regte.
- Aktuele onderwerpe moet bespreek word. Daar moet begin word by 'n onderwerp wat vir die betrokke groep van belang is.
- Taal is gewoonlik 'n sensitiewe onderwerp. Dit is dus beter om voorsiening te maak vir verskillende taalgroep en dus geskikte tolke.

- Die gebruik van vakterminologie moet voorkom word, of op so 'n wyse verduidelik en gebruik word, dat dit deur almal verstaan word.
- Die fasiliteerder moet bekend wees met kulturele kommunikasie verskille. Baie inligting word bekom deur die deelnemers se reaksies reg te lees en te interpreteer.
- Deelname moet al die inwoners van die dorp op een of ander wyse betrek, ongeag van die persoon se ekonomiese status. Sodoende word inklusiewe beplanning bewerkstellig.
- Die deelnemers op verskillende vlakke, moet bereid wees om van mekaar te leer.

Al hierdie aanbevelings kom neer op opvoeding. Die publiek moet onderrig ontvang en bemagtig word om effektief deel te neem. In geval van die Tygerberg Munisipaliteit word daar reeds op hierdie terrein gewerk, deurdat daar uitdeelstukke aan kinders in skole voorsien word. Kinders leer dus van jongs af die implikasies van beplanning. Ook die fasiliteerder en lede van die plaaslike owerheid het baie opleiding nodig om te oorleef in so 'n diverse konteks. Dit is nie meer genoeg om slegs bekend te wees met die ruimtelike en administratiewe sy van beplanning nie. 'n Wye spektrum van alternatiewe vaardighede is nodig, wat vereis dat beplanners 'n multi-dissiplinêre benadering moet volg, om sodoende in almal se behoeftes te kan voorsien.

8.4 Gevolgtrekking

Plaaslike owerhede word wetlik verplig om die publiek te betrek tydens die opstelling van 'n ruimtelike ontwikkelingsraamwerk vir die dorp. In baie gevalle verander dit egter in 'n vorm van geritualiseerde demokrasie, aangesien daar sò baie probleme in die proses ondervind word. 'n Proses wat dus aanleiding kon gee tot beter beplanning en bemagtiging van die gemeenskap gaan verlore, ten spyte van die hoeveelheid geld wat daarin geïnvesteer is. In die

vorige gedeelte word aangevoer dat multikulturele kommunikasie probleme tot 'n groot mate hiervoor verantwoordelik is.

Na gelang van die Stellenbosch-gevallestudie is vasgestel dat dit wel die geval is. Daar is waargeneem dat kommunikasieprobleme op verskillende vlakke voorkom tussen die fasiliteerder, deelnemers en amptenare. Probleme strek verder as net die verbale aspek daarvan en sluit veral fasette in wat gekoppel kan word aan die persoon se kulturele agtergrond, of magsposisie. As uitvloeisel hiervan word opgelet dat talle persone nog steeds in die proses uitgesluit word en dat talle gemeenskappe se diverse behoeftes nie aangespreek word nie.

Om hierdie struikelblokke aan te spreek, word daar aanbevelings in die vorige gedeelte gedoen. Oorkoepelend kom dit egter neer op 'n sensitiwiteit en bewussyn vir die medemens en 'n besef dat daar beplan moet word saam met die mense en nie vir die mense nie. Mense moet dus gehoor en gesien word, maar ook aktief deel neem aan die beplanningsproses. Om hierdie bewussyn te kweek is daar 'n groot mate van opleiding nodig wat beide die publiek, asook die beplanner insluit. Hoewel hierdie proses baie tyd en refleksie gaan kos, sal dit enersyds lei tot 'n meer bevredigende en volhoubare omgewing, maar verder ook tot 'n geleentheid waartydens mense vanuit verskillende afkomste iets uit mekaar se verlede en lewenstyle kan leer.

Verwysings

- Adendorf, J. 1998. "Hard work still lies ahead". Eikestadnuus. 22 Mei.
- Adendorf, J. 2000. Vraelys voltooi.
- Andrew, P., Cristie, M. & Martin, R. 1972. Squatter Manifesto. Ekistics 201:108-113.
- Arnstein, S.R. 1969. A ladder of citizen participation. Journal of the American Institute of Planners 50(4): 216-224.
- Barnard, A. 1997. Problems in the Construction of Khoisan Ethnicities. Paper to be read to the conference on Khoisan Identities and Cultural Heritage, Cape Town.
- Bond, P. 1998. Privatisation, Participation and Protest in the Restructuring of Municipal Services. Urban Forum 9(1):37-75.
- Braden, S. & Mayo, M. 1999. Culture, community development and representation. Community Development Journal 34(3):191-204.
- Briggs, Xavier de Souza. 1998. Doing Democracy Up-Close: Culture, Power, and Communication in Community Building. Journal of Planning Education and Research 18:1-13.
- Brinkerhoff D.W. & Coston, J.M. 1999. International Development Management in a Globalized World. Public Administration Review 59(4).
- Brinkerhoff, D.W. & Ingle, M.D. 1989. Integrating Blueprint and process: A Structured Flexibility approach to development management. Public Administration and Development 9:487-503.
- Brown, C.J. 1997. The Societal Dimension of Project Management. Management Dynamics 6(3): 68-87.

- Brown, M.F. 1998. Can Culture be Copyrighted. Current Anthropology 39(2):193-222.
- Bruges, J. 1998. Urban Design from Hunter Gatherers? Urban Design Quarterly 68:11-12
- Buchli, V.A. 1995. Interpreting material culture. The trouble with text. In: I.Hodder (ed). Interpreting Archaeology. London: Routledge.
- Burkey, S. 1993. People First. London: Zed Book Ltd
- Coertze, R.D. 1999. Afrika-Renaissance: uitdagings en realiteite. Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Etnologie 22(1):8-19.
- De Beer, F.C. 1998. Ethnicity in nation-states with reference to South Africa. South African Journal of Ethnography 21(1):33-40.
- Du Plooy, T. 1996. Nonverbal Communication and Meaning. In: Fourie, P.(ed.) Communication and the Production of Meaning. Juta: Cape Town.
- Du Toit, A. 1998. Building Cultural synergy and peace in South Africa. Community Development Journal 33(2):80-92.
- Eikestadnuus. 1998. Residents' apathy towards town's future alarming. 22 Mei.
- Eikestadnuus. 1999. IDP goal necessary for Council budget. 5 Maart.
- Ellin, N. 1996. Postmodern Urbanism. Blackwell Publishers.
- Esterhuyse, P. & Nel, C.J. 1999. Kultuur in die konteks van multikulturalisme. Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Etnologie 22(1):26-31.
- Faludi, A. 1973. Planning Theory. Oxford: Permgamon.

- Forester, J. 1997. Beyond Dialogue to Transformative Learning: how deliberative rituals encourage political judgment in community planning processes. In: D. Borri, A. Khakee & C. Laciriguola (eds). Evaluating Theory. Practice and Urban-Rural Interplay in Planning. Netherlands.
- Fourie, L. 2000. Stellenbosch, Hoof van Beplanning en Ontwikkeling. Ongestruktureerde onderhoud: Stellenbosch.
- Fourie, P. 1996. What is Communication? A semiotic perspective. In: Fourie, P.(ed.) Communication and the Production of Meaning. Juta: Cape Town.
- Geary, J. 1997. Language. Speaking in Tongues. Time July 7.
- Green, R. 1999. Meaning and Form in Community Perception of Town Character. Journal of Environmental Psychology 13:311-329.
- Healey, P. 1992. Planning through debate. Town Planning Preview. 63(2):143-162.
- Hillier, J. 1998. Beyond Confused Noise: Ideas Toward Communicative Procedural Justice. Journal of Planning Education and Research 18: 14-22.
- Hillier, J. & Van Looij, T. 1997. Who Speaks for the Poor? International Planning Studies 2(1):7-25.
- Kellett, P. 1999. Cultural Values and housing behavior in Spontaneous Settlements. Journal of Architectural Planning Research 16(3): 205-224.
- Hodder, I. 1989. "Post-modernism, post-structuralism and post-processual archaeology." In: I. Hodder (ed) The Meaning of Things: Material Culture and Symbolic Expression. London: Harper & Collins
- Kaapse Metropolitaanse Raad. 1996. Metropolitaanse Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk. Kaapstad: Salamander Communications S.A. Pty Ltd.

- Khakee, A. 1998. Evaluation and planning: inseparable concepts. Town Planning Review 69 (4) 359-374.
- Khan, F. 1998. Public Participation and environmental decisionmaking in South Africa – the Frankdale Environmental Health Project. South African Geographical Journal 80(2):73-80.
- Lessem, R. & Nussbaum, B. 1996. Sawubona Africa. Johannesburg: Zebra.
- Little, B.J. & Shackel, P.A. 1989. Scales of historical anthropology: An Archaeology of colonial Anglo-America. Antiquity 63:495-509.
- Macdonald, H. 2000. Being Comfortable with Ambiguity. Financial Mail June 16.
- Macozoma, S. 2000. Build a South African Dream. Financial Mail (8 September).
- Marais, F. 2000. Fasiliteerder van Stellenbosch GOP. Gestruktureerde Onderhoud: Stellenbosch.
- Mokaba, B. 1997. Developing Communities. In Focus Forum 4(4):72-73.
- Myers-Scotton, C. 2000. Explaining the role of norms and rationality in codeswitching. Journal of Pragmatics 32:1259-1271.
- Nieuwoudt, A.J. 1991. Publieke Deelname in die Beplanningsproses met Spesiale Verwysing na die Stellenbosch Struktuurplan. Tesis.
- Notules van die vergaderings gehou tydens 17/11, 18/11, 25/11, 26/11, 1/12 en 11/12 1997. Saamgestel deur Munisipaliteit van Stellenbosch en Elsabe Retief (Eikestadnuus).
- Oosthuizen, P. 1999. Wil Afrikaans praat by GOP. Eikestadnuus. 19 November.
- Orford, J. 1992. Community Psychology. Theory and Practice. New York: John Wiley & Sons, Ltd.

- Pather, J. 1997. Learning From and With the People. In Focus Forum 4(4):67-71.
- Provinsiale Administrasie Wes-Kaap. 1999. Wes-Kaapse Wet op Beplanning en Ontwikkeling, no. 7, 1999. Provinsie Wes-Kaap: Buitengewone Provinsiale Koerant.
- Qadeer, M.A. 1997. Pluralistic Planning for multicultural cities: the Canadian practice. Journal of the American Planning Association. V63 p481-94.; discussion: 64(3): p361
- RDP 1994. African National Congress. Government Gazette, 23 November. Staatsdrukkers.
- Retief, E. 1998. Geïntegreerde Ontwikkelingsplan. Sò het eerste rondte verloop. Eikestadnuus 22 Mei.
- Retief, E. 1999. Taal sit GOP-vergadering byna in trurat. Eikestadnuus. 19 November.
- Rex, J. 1996. Ethnic Minorities in the Modern Nation State. New York: St Martin's Press LTD.
- Schaug, E. 1998. Language, Architecture and Identity. SA Architecture May:45-50.
- Schmidt, B. 1998. Impact of Culture on Development: making Sustainable Development "human". South African Journal of Ethnography 21(1):41-53.
- Schwella, E. 2000. RDP Workshop: Bellville Campus.
- Senge, P.M. 1996. The Fifth Discipline. The Art and Practic of the Learning Organization. New York: Currency Doubleday.
- Shusta, R.M., Levine, D.R., Harris, P.R. & Wong, H.Z. 1995. Multicultural Law Enforcement. New Jersey: Prentice Hall.
- Sillitoe, P. 1998a. The Development of Indigenous Knowledge. Current Anthropology 39(2):223-252.

- Sillitoe, P. 1998b. What, know natives? Local knowledge in development. Social Anthropology 6(2):203-220.
- Skinner, C. & Von Essen, L. 1996. A Handbook to Public Relations. Johannesburg: International Thomson Publishing.
- Slabbert, F. 2000. Development is Crucial. Financial Mail (September 8):24.
- Slabbert, S. & Finlayson, R. 1999. A Socio-historical Overview of Codeswitching studies in the African Languages. South African Journal of African Languages 19(1):60-72.
- Smith, B.C. 1998. Participation without power: Subterfuge or development? Community Development Journal 33(3):197-204.
- Sonderling, , S. 1996. Language. In: Fourie, P.(ed.) Communication and the Production of Meaning. Juta: Cape Town.
- Suid-Afrika (Republiek). 1995. Wet op Ontwikkelingsfasilitering, no. 67, 1995. Pretoria: Staatsdrukkers.
- Suid-Afrika (Republiek). 1996. Grondwet van die Republiek van Suid Afrika, no. 108, 1996. Pretoria: Staatsdrukkers.
- Suid-Afrika (Republiek). 1998. Wet op Plaaslike Regering: Munisipale Strukture. No. 117, 1998. Pretoria: Staatsdrukkers.
- Taylor, S.E., Peplau, L.A. & Sears, D.O. 1994. Social Psychology. New Jersey: Prentice Hall.
- Thurlings, F. 1980. Town and Regional Planning 41:136.
- Tilley, C. 1993. Introduction and a Poetics of the Past. In: C. Tilley (ed). Interpretative archaeology. Oxford: Berg.

- Trigger, B.G. 1991b. Distinguished Lecture in Archeology. Constraint and Freedom - A New Synthesis for Archeological Explanation. American Anthropologist 93:551-573.
- Turok, I., Kearns, A. & Goodlad, R. 1999. Social Exclusion. Town and Regional Planning 70(3): 380-384.
- UNESCO 1998. World Culture Report. Culturelink 24 (April)
<http://www.culturelink.org/research/27/cl27unesco.html>
- United Nations. 1993. Human Development Report: Public Participation. Oxford: Oxford University Press.
- Van der Waal, G. 1997. Capacity-building where needed most. In Focus 4(4):74-75.
- Van Willingham, D.R. & De Vries C.G. 1995. Lewensvaardigheidseise vir 'n multikulturele samelewing en die bevrediging daarvan deur die skool. Die Unie (April):122-127.
- Veitch, J.A. & Gifford, R. 1996. Choice, Perceived Control, and Performance Decrements in the Physical Environment. Journal of Environmental Psychology 16:269-276.
- Watson, P.J. & Fotiadus, M. 1990. The Razor's Edge: Symbolic-Structuralist Archaeology and the Expansion of Archaeological Inference. American Anthropologist 92:613-628.
- Watt, S., Higgins, C. & Kendrick, A. 2000. Community Participation in the Development of Services: a move towards Community Empowerment. Community Development 35(2):120-132.
- Welch, C.T. 2000. 'n Persoonlike gesprek. Stellenbosch.
- Wilhelm, Peter 1999. In Search of a Democratic Architecture. Financial Mail Vol 155(3):36.
- Wright, S. 1998. The Politicization of "culture". Anthropology Today 14(1),

Vraelys vir ‘n Gestruktureerde Onderhoud met Freddie Marais, fasiliteerder van Stellenbosch se publieke deelname proses in die GOP.

1. Wat behels u rol as fasiliteerder?

“Die idee is om die werking van die publieke deelname proses te ghries”, om samewerking tussen die verskillende partye te bewerkstellig, om konflik te hanteer en om te werk na ‘n doelwit toe.

2. Is daar vooraf inligting ingesamel omtrent die verskillende kontekste waaruit die mense afkomstig is?

Nee. Voor die hoofvergaderings is kleiner vergaderings gehou om die mense se gevoel te toets en om ‘n geleentheid te bied om hulle stem te laat hoor. Hierdie vergaderings word na verwys as ‘n giflaatproses. Mense kry die geleentheid om “stoom af te blaas”.

3. Watter stappe is geneem om mense te trek na vergaderings?

Daar is gebruik gemaak van plakkate, afkondigings by sportklubs en kerke, adreslyste, nuusbriewe (wat van huis-tot-huis afgelewer is), twee radiostasies, die Eiskestadnuus, raadslede (by wyksvergaderings), asook afkondigings oor luidsprekers in die woonbuurte.

4. Was die vergaderings verteenwoordigend?

“Ja-nee”. Dit was verteenwoordigend, maar nie voldoende nie. Daar was min mense vanaf Kaya Mandi by die groot hoof vergaderings in die stadsaal.

Verteenwoordiging by vergaderings was as volg versprei:

10% : Mense wat ontevrede is oor iets.

50% : Belangegroep (10% mense verplig om te kom)

(40% mense van bv. kultuur- of omgewingsbewustes)

±10% : Mense wat belang stel in beplanning

±10% : Persone wat kom vir persoonlike gewin, bv. toekomstige konsultante
en politici

±20%: Kom as gevolg van 'n morele plig. 'n Klein persentasie hiervan woon
dit by as 'n stokperdjie.

5. Indien nee, hoekom dink u was dit nie.

Algemene apatie.; Tydens die vergaderings wat in buurt-verband gehou is, het geblyk dat veral die swart-gemeenskap wil aspekte bespreek wat vir hulle-self van belang is en nie vir die dorp oor die algemeen nie.

6. Is daar enige iets wat u dink meer gedoen kan word om mense te betrek?

Ja, die voordeel van die GOP is dat dit aan munisipaliteite die geleentheid bied om 'n leerorganisasie te word. Aangesien die proses jaarliks herhaal word kan daar nadat daar gereflekteer is op die vorige jaar se proses, aanpassings gemaak word.

Daar moet opleiding aan mense voorsien word aangaande die GOP. Projekte moet in areas aangebied word om publieke bewustheid te kweek vir die proses.

7. Was daar ooit enige konfliktsituasies?

Ja.

8. Indien ja, waarom het dit ontstaan:

Meeste konfliktsituasies het tydens die “giflaatproses” voorgekom. Heelwat van die kleurling-gemeenskap wou weet hoe hulle probleme gehanteer gaan word, aangesien hulle in die verlede uitgesluit is by enige van die prosesse. Daar was ook ‘n situasie waar die inwoners van Cloetesville wou weet hoekom hulle, as kleurlinge, nie saam met die mense van Stellenbosch kon vergader nie. Die situasie is uitgestryk deur te verduidelik dat almal bymekaar sal kom by die groot amptelike vergaderings.

Tydens die hoof vergaderings was dit veral die kwessie oor die gepaste taal gebruik. Na lang diskussies is besluit op Engels, aangesien dit ook die taal is waarin die dokumente opgestel gaan word vir administratiewe gebruik. Die kwessie het egter weer opgeduik, maar word geïnterpreteer as politiek van aard.

Ander konfliktsituasies het ontstaan, vanuit die geleerdere van ander konsultante, “wat die proses wou kaap”.

9. Was daar ooit misverstande moontlik as gevolg van verskille in kommunikasie tussen kulture?

Daar was soms situasies waar verskillende kultuurgroepe nie onmiddellik mekaar kon verstaan in presies wat bedoel word tydens kommunikasie nie, maar in meeste gevalle was mense bereid om verder in te vra en seker te maak dat daar wel verstaan word wat bedoel word.

10. Het u ooit opgelet dat deelnemers: beplanners tot publiek, of lede van die publiek tot mekaar, by mekaar verbypraat as gevolg van verskillende verwysingsraamwerke?

Ja. Beplanningsterminologie maak gesprekvoering moeilik. Deel van die taak as fasiliteerder was om te kyk na waar haakplekke ontstaan het en die begrippe vir die publiek en soms ook vir lede van die munisipaliteit duidelik te maak in normale spreekterme - “die jargon” word logies vertaal.

Daar was veral onduidelik oor die betekenis van ‘n Geïntegreerde ontwikkelingsplan.

11. Het die verskillende kultuurgroepe se belangstellingsvelde verskil?

Veral aanvanklik, tydens die klein vergaderings. Die inwoners van Cloeteville, wat hoofsaaklik bestaan uit ‘n nie-blanke gemeenskap, was bekommerd oor gemeenskapsbetrokkenheid en uitsluiting vanaf die res van die dorp, asook diskriminasie aspekte. Hulle het ook gevoel dat daar meer moeite gedoen moet word om die kleurlinggemeenskap te betrek, as met die res van die inwoners – as gevolg van die geskiedenis van onbetrokkenheid.

Mense van Kaya Mandi was geensins geïnteresseer in omgewingsaspekte en die behoud van landbougrond nie en ook nie verdigting nie. Hulle wou praat oor hoe hulle grond gaan bekom om ‘n huis op te bou. Nadat een van die klein vergaderings halfpad gevorder het, het meeste mense die vergadering verlaat aangesien dit aspekte bespreek het wat nie vir hulle van belang is nie.

12. Het van die deelnemers moontlik probeer om deur ‘n tradisionele storie of idioom iets te illustreer?

Ja, hierdie was ‘n baie goeie ervaring en word sterk aanbeveel vir toekomstige vergaderings. Tydens die derde groot vergadering het mense stories aan mekaar vertel om-

trent hulle geskiedenis en ervaring. Mense het baie van mekaar geleer en dit help om dinge glad te laat verloop.

13. Het u ooit opgelet dat fasiliteerders en ook deelnemers nie-verbale boodskappe weer/kommunikeer wat dalk verskillende betekenis in verskillende kulture of gemeenskappe kan hê, betreffende:

- **Liggaamshouding**
- **Gesigsuitdrukking**
- **Oogkontak**
- **Stemtoon**
- **Handgebare**
- **Aanraking**

Aangesien daar nie spesifiek opgelet is vir hierdie nie-verbale boodskappe nie, nie veel nie.

Daar is wel opgelet dat die swart-gemeenskappe agter in die saal saam groepeer het, maar dit is nie noodwendig veelseggend nie. Hulle was in die begin stadium baie terughoudend.

Sekere lede van die kleurling gemeenskap het deurgaans 'n baie aanvallende, aggressiewe (“militante”) -stemtoon gebruik, selfs om 'n algemene normale stelling te maak.

Daar is 'n verskil opgelet in kognitiewe modelle. Dit is onder andere waargeneem tydens die bespreking aangaande verdigting. Hoewel die meerderheid van Stellenbosch se inwoners ten gunste is van verdigting, om sodoende stadsprei te bekamp, kon die inwoners van Kaya Mandi nie verstaan dat daar 'n gebrek aan beskikbare grond is nie. Daar is verwys na al plaasgrond in die omgewing waarop gebou kan word. Die wingerde is vir hierdie groep ook nie van so 'n groot waarde nie.

14. Dink u die lede van die publiek het iets van mekaar of hulle omstandighede geleer wat hulle nie voorheen geweet het nie en wat hulle meer verdraagsaam sal maak?

Ja, veral die blankes ontwikkel meer begrip vir die ander groepe se omstandighede. Baie van die mense uit nie-blanke geleerdere ontwikkel ook 'n begrip vir die munisipaliteit se beperkings.

15. Dink u dat insette wat by die vergaderings gelewer is 'n verskil in beplanning sal maak en ook sal beteken dat daar voorsiening gemaak word vir individuele behoeftes?

“Baie beslis, ja.” Die menings van die publiek word nie net in ag geneem nie, maar al die bydraes is saamgestel in 'n “draft discussion” wat as basis dien vir verdere beplanning. Nuwe konsultante se bydrae word gemeet teen hierdie dokument.

16. Voel u dat die publiek 'n relevante bydrae lewer tot beplanning?

Ja, aangesien daar so 'n wye verskydenheid van mense saamgroepeer word, is dit moontlik om alternatiewe oplossings te kry. Die akademici en dikwels veral die ongeletterdes se bydraes is waardevol aangesien dit probleme vanaf verskillende oogpunte aanspreek. Soms raak die akademici te kompleks en sukkel hulle om by die kern van 'n probleem uit te kom. Die ongeletterde gemeenskap, kom dikwels met baie meer logiese en ook kreatiewe oplossings, wat gefokus is op die kern van die probleem.

17. Dink u dat hierdie tipe vergaderings in die toekoms met minder moeite sal plaasvind?

Die vergaderings van Stellenbosch was uniek in die land (behalwe vir Oos-London). Daar was 'n grote mate van betrokkenheid en min konflik.

Maar ja, veral na afloop van die munisipale verkiesings sal dit gladder verloop. Dit sal dan baie minder polities ingestel wees.

Die publiek word opgevoed in publieke deelname en die doel daarvan, wat aan hulle meer vrymoedigheid gee om deel te neem.

18. Dink u dat hierdie tipe vergaderings enige waarde het, buiten dat dit wetlik verpligtend is?

Ja, soos genoem, die planne wat opgestel is, is feitlik 100% gebaseerd op die publiek se insette.

19. Is daar enige iets wat u in die toekoms anders sal doen ten op sigte van hierdie tipe vergaderings?

Ja. Daar moet 'n meer formele agenda gestel word om mense te lei. "Aan die algemene publiek moet meer papiere gegee word om hulle te beïndruk".

Reg aan die begin, by die eerste byeenkoms, moet die publiek ook die geleentheid kry om te besluit oor hoe hulle die hele proses wil laat verloop, sodat daar nie later struikelblokke opduik nie.

Ander opmerkings.

Die een aspek waaroor die gemeenskap as 'n geheel saamstem is dat hulle vreemdelinge uit die dorp wil weghou, m.a.w. dat die dorp nie verder moet groei nie. Ook in Kaya Mandi, word dit selfs met die plakkershuise waargeneem. Die gemeenskap wat reeds daar bly breek nuwe huise af.

Vraelys aan deelnemers uit die publiek aan die GOP: Stellenbosch.

1. Belang by vergadering (bv. inwoner, huiseienaar, sakeverteenwoordiger, ens.):

2. Taalvoorkeur:

3. Hoe dikwels het u die vergaderings bygewoon?

4. Was daar ooit misverstande tydens vergaderings wat u bygewoon het?

Ja	Nee

5. Was die keuse van taal ooit 'n kwessie tydens die vergaderings?

Ja	Nee

6. Was die aspekte onder bespreking relevant tot u eie omstandighede?

Ja	Nee

Indien nee, beskryf:

7. Het u ooit opgelet dat die fasiliteerders of deelnemers by mekaar veby praat as gevolg van verskillende verwysingsraamwerke?

Ja	Nee

Indien ja, beskryf:

8. Sou u van die meningsverskille, indien wel, toeskryf aan kultuurverskille?

Ja	Nee

9. Het u ooit opgelet dat fasiliteerders en ook deelnemers nie-verbale boodskappe weergee/kommunikeer wat dalk verskillende betekenis in verskillende kulture of gemeenskappe kan hê, betreffende:

	Nooit	Soms	NVT	Dikwels	Altyd
Liggaamshouding					
Gesigsuitdrukking					
Oogkontak					
Stemtoon					
Handgebare					
Aanraking					

10. Voel u die vergaderings was verteenwoordigend van die hele Stellenbosch?

Ja	Nee

11. Wat kan meer gedoen word om die vergadering meer verteenwoordigend te maak?

Beskryf: _____

12. Het u iets van u mede deelnemers of hulle omstandighede geleer wat u nie voorheen

gewet het nie en wat u meer verdraagsaam sal maak?

Ja	Nee

13. Dink u dat insette wat by die vergaderings gelewer is 'n verskil in beplanning sal maak en

ook sal beteken dat daar voorsiening gemaak word vir individuele behoeftes?

Ja	Nee

14. Is u van mening dat hierdie tipe vergaderings enige waarde het, buiten dat dit wetlik

verplichtend is?

Ja	Nee

Beskryf: _____

15. Dink u die vergaderings is op die regte wyse aangepak? _____

16. Was die fasiliteerder geskik vir dit taak? _____

17. Enige ander kommentaar: _____

